د پوهنې وزارت

د ښوونیز نصاب دپراختیا او ښوونکو د روزنې معینیت

ښوونکو د روزنې لوی ریاست

دښوونکو او سرښوونکو لپاره

د مطالعې مواد

Ketabton.com

کال۱۳۹۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت

د ښوونیز نصاب دپراختیا او ښوونکو د روزنې معینیت

ښوونکو د روزنې لوی ریاست

دښوونکو او سرښوونکو لپاره

د لوستنې مواد

تدقیق کوونکی: ښووندوی عبدالحق رحمتی او ښوونمل ګلاجان صدیقی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغام

دکرونا (کوويد۱۹) ناروغۍ خپرېدا په دې وروستيو کې نړيوالې اندېښنې راپارولې دي، نو د افغانستان اسلامي جمهوري دولت د نوموړې ناروغۍ د خپرېدو د مخنيوي په پار جدي وقايوي تدابير نيولي دي، لکه د ښوونځيو او ښوونيزو بنسټونو ځنډول (تعطيل)؛ ځکه د پوهنې وزارت د خپل وظيفوي مکلفيت پر بنسټ زده کوونکو، ښوونکو او ښاغليو مديرانو ته د ښوونې او زده کړې لپاره بديلې طرحې برابرې کړې دي.

د ښوونکو او مديرانو دوامداره مسلکي پراختيا د پوهنې وزارت له عمده دندو څخه ګڼل کېږي، چې په عادي شرايطو کې د زده کړو او نورو ملاتړو کړنو له لارې ترسره کېږي؛ خو په اوسني حالت کې د دغه کار لپاره د پوهنې وزارت، دښوونکو او مديرانو ډېرو هلو ځلو ته اړتيا ده، چې بايد د دوی لخوا ونه سپمول شي. د مسلکي پراختيا يوه نوښتي طريقه د (ځانی زده کړې) د موادو منظمه مطالعه ده.

د (ځانی زده کړې) زده کړيز مواد، چې د مطالعې لارښود، د مطالعې د اغېزمنتيا د ارزونې کړنلاره او د ځانی لوست مواد په کې شامل دي، داسې برابر شوي، چې په منظمې مطالعې سره يې ښوونکي، سر ښوونکي او مديران کولی شي، مسلکي پوهه ترلاسه کړي او د خپلې دندې اړوند عمومي مسلکي وړتياوو ته وده ورکړي.

له ټولو ملاتړو کسانو چې دا زده کړيز مواد يې چمتو کړي مننه. له ښوونکو، سرښوونکو او مديرانو څخه تمه کېږي، چې د ځنډ مودې (تعطيل) څخه په ګټه اخيستنه، د دې موادو او نورو منابعو چې لاسرسی ورته لري په لوستلو سره خپله مسلکي او تخصصي پوهه پراخه کړي، چې په راتلونکي کې زده کوونکو ته اغېزناکه زده کړه او ښوونه وړاندې کړای شي.

دوکتور محمد ميرويس بلخي

د پوهنې وزارت سرپرست

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

د ښوونکو او سرښونکو د ځاني زده کړو او ارزيابی لارښود 1
د ارزونې کړنلاره 3
پيداګوژي 4
پوهه، مهارتونه او طرزتلقي (ذهنيت) 4
د ښوونې او روزنې موخې 5
زده کړه څه معنی لري؟ 7
فعاله زده کړه او رواجي تدريس 7
فعاله زده کړه 9
رواجي تدريس 9
فعاليت څه شی دی؟ 1
په فعاله زده کړه کې د ښوونکي او زده کوونکي ونډه (نقش) 13
يو فعاليت څرنګه جوړيږي؟ 16
د زده کړې فعاليت څنګه اجرا شي؟ 17
د فعاليت د اجراء کولو لپاره د ټولګي تنظيمول 17
د ګډونکوونکو د شمير له مخې د فعاليت ډولونه 18
الف:د ټول ټولګي فعاليت 18
ب:ګروپي کار 18
ج:انفرادي کار 19
د: دوه کسيزه کار 19
فعاليت څنګه وړاندې شي: 19
د زده کړې لپاره د ښې ويړې چاپيريال منځ ته راوړل 20
ګروپي کار- له يو بل څخه د زده کولو له لارې فعاله زده کړه 30
د دريو (رقابتي، انفرادي او تعاوني) ټولګيو مقايسه 30
رقابتي ټولګي 30
انفرادي ټولګي 31
تعاوني ټولګي 31
ګروپي کار څنګه پيل کړو؟ 31

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دزه کوونکو پېژندنه 34

دماشوم پر وده باندې مؤثر ټولنيز او طبيعي عوامل 34

د ماشوم د ودې طبيعي مرحلې 35

اول: د زيږيدو څخه- 6 کلنی (د ښوونځي څخه مخ کې عمر) 36

دوهم: له 6 – 12 کلنی (د ښوونځي د لومړی دورې عمر) 36

دريم12-18 کلنی پورې (د ښوونځي د ثانوی دورې عمر) 37

د ماشومانو د زده کړې اړتياوې او د ودې د مرحلو ځانګړتياوې 38

د ښوونکو لپاره مشوره: 40

په ښوونځي کې دزده کوونکو ستونزې 43

د ښوونکی مسؤليت 43

د زده کوونکي پيژندنه 47

ټولو زده کوونکو ته د زده کړې په فعاليتونو کې ونډه ورکول 47

څه بايد وشي؟ 48

څنګه زده کړه کوو؟ 48

درسي کومکي مواد 51

درسي کومکي مواد او د هغو ګټې 51

تعريف 52

د درسي کومکي موادو اهميت 52

د درسي کومکي موادو ګټې 53

د ټولګي تنظيمول 53

خلك 54

وخت 54

مواد 54

فضا 54

د ټولګي د کنترول دوه مهمې طريقې 55

ستايل او سزا ورکول 56

د جسماني سزا ممکنه بديلونه 57

د ټولګي ترتيب او تنظيمول 57

سلام اچول 59

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. روغبړ کول 59
۳. نظافت 59
٤. حاضري 59
۲. د ټولګي فيزيکي تنظيم 60
الف: د ټولګي تنظيم د زده کوونکو د کښيناستلو له مخې! 60
ب.د ټولګي تنظيم د موادوله پلوه 61
درسي پلان 64
د درسي واحد پلان او د هغه ډولونه 64
د پلان تعريف 64
د وخت له کبله د درسي پلان ډولونه 64
درسي واحد پلان 65
د درسي پلان د درلودلو ځخه موخه څه شي ده؟ 65
د درسي واحد پلان خصوصيات 66
د درسي واحد پلان ګټې 67
د درسي واحد پلان جوړول 68
د درسي پلان مرحلې 69
۱. موخه 69
د درسي پلان نمونه 73
څرنګه کولای شو چې د يوه پلان د تاثيراتو ارزونه وکړو؟ 74
د پلان د عملي کولو وروسته مرحله 74
عمومي پلان (کلنی پلان) 75
د کلنی (عمومي) پلان تعريف 76
د عمومي (کلنی) پلان جوړول 76
د کلنی درسي پلان د جوړولو ګټې 76
ارزونه او د هغې مختلف اړخونه 82
د درسي موخو د ارزولو لپاره ځينې مثالونه په لاندې توګه کيدای شي. 83
د ښوونکي د خپل تدريس ارزونه 84

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونکو او سرښوونکو د ځاني زده کړو او ارزيابی لارښود

دا لارښود د ځاني زده کړو د تګلارې او د هغو غوره لاس ته راوړنو په موخه ترتيب شوی دی او له ښاغلو ښوونکو، سر ښوونکو او مديرانو څخه هيله کيږي چې د ښوونځيو د رخصتيو څخه په ګټې اخستنې سره دا کتاب او مواد په دقيق ډول ولولي او وروستی ارزونې ته چې د پوهنې وزارت له خوا اخيستل کيږي چمتووالی ونيسی.

موخه

د کتابونو د مطالعې او ښوونيزو مواد له لارې د ځاني زده کړو زده کړې په طريقې سره د ښوونځيو د ښوونکو، سرښوونکو او مديرانو مسلکي پراختيا .

د ښوونکو او سرښوونکو لپاره زده کړيز مواد

داکتاب د پوهنې وزارت لخوا هغه زده کړيز مواد دي چې ستاسو لپاره وړ ګڼل شوي او مطالعه يې جبري ده. په دې کتاب کې دغه موضوعګانې راغلي دي: پيداګوژي، د زده کوونکو پېژندنه، د مرستندويه ښوونيزو موادو چمتو کول، د ټولګي تنظيم، د ښوونيزو پلانونو جوړول، د ارزونې ډولونه، د نوي نصاب په اړه معلومات او د ماشومانو فزيکي وده، ټولنيز، رواني او ذهني پړاوونه.

اړينې کړنلارې

۱- کتاب/ د مطالعې مواد د ولسوالۍ د پوهنې له امريت يا اړوندې ښوونيزې حوزې نه ترلاسه کړی.

۲- ددی کتاب د بشپړ لوستلو وروسته/ هر مضمون چې تدريسوی د هغه لپاره کلنی تدريسي پلان او همدارنګه د ټول کال لپاره ساعتوار درسي پلانونه برابر کړی، کله چې د ښوونځيو د ځنډ مهال (تعطيل) پای ته ورسيږي، د ښوونيز نظارت غړي يا ښوونکو د روزنې د رياست استادان جوړ شوي پلانونه ارزوي.

۳- د مکافاتو په پار د کتاب او مطالعه شويو موادو ملي او معياري ارزونه کيږي؛ نو نوموړي مواد داسې مطالعه کړی چې د ارزونې تېرولو ته بشپړ چمتو واوسی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- کوښښ وکړئ چې د ښوونځیو د ځنډ (تعطیل) پر مهال هغه مضمونونه په اغېزناکه توګه مطالعه کړی، چې تدریسوی یې، نو پیچلي او نا څرګند ټکي یې یادداښت کړی، کله چې د ځنډ (تعطیل) مهال پای ته ورسیږي، تاسو د خپل یادداښت له مخې خپلې پوښتنې د تعلیمي نظارت له غړو سره شریکې کړی (د ښوونېز نظارت غړي ستاسو وړاندېزونه او پوښتنې راټولوي، د حل لارې یې پیداکوي او وروسته یې له تاسو سره شریکوي)

۵- د خپلې مطالعې تفصیلي راپور د یوې مقالې په بڼه ولیکی او د نورمال لوستونو د پیل پر مهال یې اړوند د ښوونېز نظارت غړي ته وسپاری.

د ښې لوستنې په پار لارښوونې

۱- د خپلې مطالعې لپاره موخه وټاکی او هغې موخې ته د رسېدو په پار د وخت، ځای او موضوع له پلوه پلان جوړ کړی.

۲- کوښښ وکړی چې د مطالعې پر مهال او له هغې څو شیبې مخکې په اړونده موضوع کې د پوښتنو لپاره وخت ځانګړی کړی او هغو پوښتنو ته د مطالعې په جریان کې ځوابونه پیداکړی.

۳- د مطالعې مهم او په زړه پورې ټکي ځان سره یادداښت کړی، هغه په منظم ډول ډلبندي کړی، څو د مطالعې په پای کې یې د مقالې په بڼه ولیکلی شی.

۴- د مطالعې پر مهال د بیاځلې لوستلو لپاره د مهمو مطالبو لاندې په پنسل سره یوه کرښه وکښی.

۵- د مطالعې لپاره ارامه ځای وټاکئ، چې حواس مو راټول وي.

۶- کوښښ وکړی چې په خوشالۍ او نورمال حالت کې مطالعه وکړی څکه حواس مو راټول وي.

۷- له مطالعې څخه موخه د کتاب ژر خلاصول نه دي، بلکې په ښه ډول د مطالبو زده کول او لوستل دي.

۸- که په کومې کلمې یا جملې ونه پوهېدئ، هغه همداسې مه پرېږدئ، په جلا پاڼه کې یې ولیکئ، له مطالعې وروسته یې د لغات په سیندونو(ډکشنرۍ) کې ویلټوئ یا د ښوونکو د روزنې له استادانو او یا هم د ښوونېز نظارت له غړیو یې وپوښتی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- کوښښ وکړی د کتاب ټولې برخې، لکه: انځورونه، چارټونه، جدولونه، د ځېرکېو لنډیزونه او داسې نورو د کتاب د متن له مطالعې وروسته مطالعه او په غور وګوری، ځکه دا برخې د کتاب د مطالبو د ښه پوهاوي لپاره راوړل شوې دي.

۱۰- د کتاب او سترګو واټن د نه سترې کېدو او ناسمې مطالعې د زیانونو د مخنیوي په موخه په پام کې ونیسئ (په اټکلي ډول ۲۵ سانتي متره باید وي) هېڅکله د مطالعې پرمهال خپل سر کتاب ته مه ټیټوئ همدارنګه په سم ځای کې کېنی.

۱۱- د مطالعې پر مهال د موضوع پر پلي کېدو فکر وکړی.

۱۲- که شوني وي، د مطالعه شویو مطالبو په هکله له لېوالو همکارانو او ملګرو سره بحث وکړی، څو لوستل شوي موضوعات مو ذهن کې ښه کېني.

د ارزونې کړنلاره

د ښوونکو، سرښوونکو او مدیرانو د ځاني زده کړو زده کړې د دورې ارزونه د شواهدو یا د دندې په ترسراوي کې د ښه والي پربنسټ ترسره کیږي، چې مکانیزم یې په دې کړنلارې کې په لاندې ډول توضیح کیږي.

۱. ښوونکي او سرښوونکي دې د هرې اونۍ په پای کې د ځاني زده کړو د پرمختګ راپور ولیکي او اړوندې ادارې ته دې وسپاري، خو د عامې روغتیا د وزارت لارښوونې دې هم په پام کې ونیسي، د ښوونځي مدیر/ آمر دې د ځان او اړوندو ښوونېزو کارکوونکو د ځاني زده کړو د پرمختګ راپور په منظم ډول د اړوندو ښوونېز نظارت غړو ته وسپاري.

۲. د ځاني زده کړو په ارزونه کې د ښوونځیو د ښوونکو، سرښوونکو او مدیرانو ګډون اړین دی، دغه ارزونه لیکنۍ بڼه لري، پوښتنې یې تړلې (څوځوابه) دي. څوک چې له اړین عذر پرته ارزونې ته حاضر نه شي، له هغو مکافاتو څخه چې په پام کې دي محرومیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د ښوونځيو په هر ښوونکي، سرښوونکي او مدير باندې لازمه ده چې د ځاني زده کړو د مطالعې له موادو چې (زده کړه یز مسایل او وړاندېزونه په کې شامل دي) اخري راپور جوړ کړي. دا راپور د نظارت د غړو له خوا کنترولیږي چې دا هم د ارزونې یو سند ګڼل کیږي.

۴. هر ښوونکی باید د هغه مضمون چې تدریسوي یې منظم او مشرح درسي ساعتوار پلانونه جوړ کړي، دا هم د ارزونې لپاره یو سند ګڼل کیږي.

۵. ښوونکی باید هغه مضمون چې تدریسوي یې منظم مطالعه کړي. له مطالعې څخه یې یو راپور ولیکي، په دې راپور کې خپلې ستونزې ذکر کړي ترڅو په راتلونکي کې د هغې د حل لپاره د مسلکي ودې پلانونه جوړ کړي او د حل لپاره یې لازم تدبیرونه ونیسي.

۶. د ځاني زده کړو د مطالعې د موادو (د ښوونکي او سرښوونکي د مطالعې کتاب) او هغه مضمون چې تدریسوی، د مطالعې راپوررونه، ساعتواره درسي پلانونو د دوسیې سپارل اړین دي، څکه د ښوونېز نظارت غړی یا د تربیه معلم استادان یې تاییدوي.

۷. مدیر/ د ښوونځي آمر په ښوونځي کې د ځاني زده کړو د همغږۍ مسوول دی.

پیداګوژي

پوهه، مهارتونه او طرزتلقي (ذهنیت)

داغیزمن تدریس لپاره درې اصطلاحګانی ډیرې مهمې دي: پوهه، مهارت او ذهنیت.

پوهه : یعنې دحقایقو پیژندنه، په نظریاتو او مفاهیمو پوهیدل دی، مثال: د افغانی پاچایانو یا د مختلفو هېوادونو د پلازمینو(پایتختونو) نومونه پیژندل حقایق دي. خو دا راز پوهه د عمومي نظریو یا مفاهیمو په اړوند هم وي. مثلاً: د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپې او ورځې د دوران، د نوم او فعل دګرامري توپيرونو پوهه او نور. دغه ډول پوهه ساده معلومات نه، بلکې مفاهيم وي.

مهارتونه: يعنې ديوه عمل د سرته رسولو وړتيا. مهارتونه هم دوه غوره ډولونه لري. يو ډول يې فزيکي مهارتونه لکه د الفبا دتورو د ليکلو او رسمونو د کښلو وړتيا. بل ډول يې فکري مهارتونه دي، لکه د رياضي په هکله د شميرلو د موضوع په اړه، د يوې ښې مقالې د ليکلو وړتيا او د يوې موضوع په اړه د منطقي بحث کولو وړتيا.

طرزتلقي(ذهنيت): يعنې د مهمو مسائلو په اړه احساس. د مثال په توګه ادب او همکاري د طرزتلقي څخه عبارت دي. همدا راز زغم ،دقت (ځيريدنه) د نورو احساساتو ته درناوي، د مشرانو درناوي، په وړو ماشومانو شفقت او نور هم له طرزتلقي څخه شميرل کيږي. منفي تلقي ګاني هم لکه بدبختي، بدبيني، نفرت، بې ادبې، جنجالي توب او نور. په لنډ ډول تلقي د ښو او يا بدو خواته دروني او قلبې تمايل دی چې د ديني عقيدې، روزنيزو او محيطي عواملو تر اغيز لاندې د سړي په زړه او ذهن کې را پيدا کيږي او وده کوي. روزنه او زده کړه د تلقي په جوړيدو او بدلولو کي اغيزه لرلای شي.

ښه ښوونه او روزنه له ماشومانو سره مرسته کوي چې دغه درې واړه (علم يا پوهه، مهارتونه او مثبت ذهنيت) اړخونه يې وده وکړي.

د ښوونې او روزنې موخې

د غربت له منځه وړل، ټولنيزکيدل او د ارزښتونو انتقالول د ښوونې او روزنې ځينې مهمې موخې وي. داسې ګڼل کيږي چې ښوونه اوروزنه ټولنيز پرمختګ رامنځته کوي او په دې وسيله د فقر په له منځه وړلو کې مرسته کوي. د يو فرد د تعليم يافته کولو معنی داوي چې اقتصادي توليد يې زيات شي او ټولنيزې ښيګڼې پکې پيدا شي. په عمومي توګه ښوونه او روزنه ځوان نسل ته د ليک لوست او حساب تدريس لازم ګڼې او هم دا چې په اخلاقي معيارونو برابر عمل وکړي او د ټولنې په اقتصادي وده کې ونډه واخلي.

په يو ملت کې د ښوونې او روزنې موخې په لاندې کټيګوريو تنظيمولای شو:

- هغه موخې چې د يو هېواد په دين او کلتور پورې اړه ولري.
- هغه موخې چې په ملې پرمختګ پورې اړه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هغه موخې چې دیو فرد د مهارتونو او استعدادونو په وده پورې اړه ولري.
- هغه موخې چې دکورنۍ او ولس په وده پورې اړه ولري.

دښوونې او روزنې د موخو په برخه کې یو شمیر نورې نظریې په لاندې ډول دی :

- دیو هېواد راتلونکي نسل ته دکلتور ورلیږدول.
- د یو هېواد په دیني ارزښتونو پوهول.
- د ملي اقتصادي پرمختګ لپاره د ماهر مسلکي پرسونل روزل.
- د ماشومانو د اخلاقي ارزښتونو وده ، داسې چې یوه هوسا ټولنه رامنځ ته کړي.
- د بشري سرچینو د ودې په وسیله د هېواد عمومي پرمختګ.
- د ټولنیز پیوستون او ملي هویت تقویه.

په ښوونځیو کې د زده کړې مختلف اړخونه په لاندې ډول دي:

- له ماشومانو سره د فکر کولو د ودې په باب مرسته کول.
- دګټورو مهارتونو زده کړه (لوستل، لیکل، او حساب)، ترڅو وکولای شي چې د هغو څخه په ژوند کې کار واخلي - یوازي د ښوونځي د کتاب په زده کړه باندې اکتفا نه کول.
- له ماشومانو سره مرسته کول چې دوی د لوستلو او لیکلو له مهارتونو څخه د کار اخستلو په وسیله نوي معلومات او مهارتونه تر لاسه کړي او خپلې نظریې خلکو ته وویلای شي.
- له ماشومانو سره مرسته کول څو دوی نوښتګر، تحلیلوونکي او پلټونکي افراد شي.
- د نظریو یا موضوعاتو د بحث کولو او د نورو خبروته د غوږ نیولو زده کړه.
- د موضوعاتو د فکر کولو او تحلیلولو او هم د ستونزو د آوارولو زده کړه.
- له ماشومانو سره مرسته کول چې دوی دا زده کړې چې تبلیغات (افواهات) له حقایقو څخه جلا کړای شي.
- د چاپیریال، ټولنې، ملت، نړۍ، خلکو او نورو په اړوند زده کړه.
- دروغتیا، سولې، صبر او زغم عدالت په اړوند زده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د خپل دين اوکلتور زده کړه.
- د نورو خلکو او هېوادونو د مذهبونو او فرهنګونو په اړه پوهيدل.

مهمه خبره داده چې ښوونه او روزنه يوازې دکتاب د پاڼو يا دول نه بلکې په جوماتونو، کورنی، ټولنه او ورځني ژوند کې ترڅو چې ژوندي يو، تر سره کيدای شي.

زده کړه څه معنی لري؟

د زده کړې لپاره ډير تعريفونه شته، خو د عملي تدريس لپاره کولای شو ووايو چې: يو ماشوم به هغه وخت يو شي زده کړې وي چې لاندې درې حالتونه په کې موجود وي: ماشوم په معلوماتو، مهارت او طرز تلقي وپوهيږي.

ماشوم درس، معلومات، مهارت او طرز تلقي خپل ذهن ته سپارلي وي.

ماشوم له معلوماتو، مهارتونو او ذهنيت څخه په بل ځای کې ګټه اخيستلی شي.

نو: زده کړه = پوهيدل + ذهن ته سپارل (يادول) + کار اخيستل.

کله چې زده کوونکی درسونه د کتاب له پاڼو څخه نقلوي يا يې تکراروي نو يوازې يو له دې درې ګونو اجزاوو څخه سرته رسوي. (ذهن ته سپارل) او دا بشپړه زده کړه نده.

نو د يوه ښوونکی دنده دا ده چې په ټولګي کې داسې درسي فعاليتونه برابر کړي چې ماشومان وکولای شي چې درې واړه عمليې سرته ورسوي: پوهيدل، يادول (حفظول) او عملي کول. له کتاب څخه نقلول او حفظول هم په خپل ځای کې ښه وي او موږ ډير شيان په دې ډول زده کوو، خو که ماشوم د يوه متن په مفهوم نه پوهيږي نو يادول يې يو بې ارزښته کار دی او که د پوهې يا علم څخه د کار اخيستلو د پاره فرصت نه وي، نو يادول يې هم بې ارزښته دي.

فعاله زده کړه او رواجي تدريس

لکه څنګه چې په لومړي درس کې مو بحث وکړ، هر ماشوم د زده کړې وړتيا لري؛ خو په مختلفو لارو، په بل عبارت ماشومان د زده کړې د وړتيا وو له مخې توپيرونه سره لري. په تيرو بحثونو کې مو دا هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل چې زده کړه هغه وخت ښه وي چې زده کوونکی وربانديي پوه شي او کار ځينې واخيستلای شي او يوازې حفظول بشپړه زده کړه نه وي.

ددې لپاره چې زده کوونکي دغه ډول زده کړه وکړای شي، يوازې له کتاب څخه لوستل او ليکل بس نه وي بلکې دوی بايد فعاليتونه اجرا کړي. د فعاليتونو د اجراکولو يوه ګټه داده چې زده کوونکي نه يوازې فکر کوي، بلکې په فزيکي ډول هم فعال وي. دغه کار له يوې خوا دوی ښې زده کړې ته هڅوي او له بلې خوا پخپله د زده کولو اسانتيا ورته برابريږي. که چيرې ښوونکی نوي معلومات او درس زده کوونکو ته ووايي او يا له زده کوونکو و غواړي چې کتاب ولولي، نو په دې صورت کې به زده کوونکي يوازې غيرمتحرك اوريدونکي يا لوستونکي وي.

داچې زده کوونکي يوازې له ښوونکي څخه نه، بلکې يو بل څخه هم زده کړه کوي، نو په تدريس کې بايد د زده کړې لپاره داسې فعاليتونه هم وي چې له يو بل څخه او له يو بل سره د زده کړې لپاره موقع برابره شي.

زده کوونکي د وړتيا وو له مخې توپير سره لري، نو په تدريس کې داسې فعاليتونه بايد وي چې ټولو زده کوونکو ته فرصت ورکړي شي چې برخه په کې واخلي او څه زده کړي.

په مروجه طريقه کې تدريس معمولاً د درسي کتابونو له مخې ترسره کيږي او ښوونکی دکتابونو محتوی او عنوانونه تعقيبوي. کله کله داسې هم وي چې د نوي درس لپاره زده کوونکي تيار نه وي، يعنې مخکې له دې چې نوی لوست پيل شي نورو معلوماتو او پوهې ته اړتيا لري ترڅو په دغه نوي درس پوه شي. ددې لپاره نو ښوونکی بايد د زده کوونکو مخکينی پوهه په نظر کې نيولې وي او بيا نوی درس پلان کړي، يعنې زده کوونکي د نوي درس په ټاکلو کې په نظر کې نيول کيږي.

قدرمنو ښوونکو!

دپورته بحث په رڼا کې تاسې خپل تدريس څه ډول ارزيابې کوي؟ څه توپيرونه بايد په خپله طريقه کې راولی؟ آيا د فعالې زده کړې د اصولو په رڼا کې تدريس ممکن درته ښکاري اوکه نه؟

په لاندې جدول کې د فعالې او رواجي زده کړې يوه له بله يوه مقايسه وګوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رواجي تدريس

- ښوونکی پوهه زده کوونکو ته ورليږدوي.
- زده کوونکي ارام ناست او غوږ يې نيولی وي.
- ښوونکی يوه خوا او زده کوونکی بله خواته وي.
- يوازې له ښوونکي څخه زده کړه کيږي.
- زده کوونکي تر ډيره پورې يوازې ذهني فعاليت اجراکوي.
- د ټولګي نظم او د سپلين ډير مهم وي او زده کوونکي په منظمو صفونو کې ناست وي.
- زده کوونکي مجبور وي چې زده يې کړي.
- درس دکتاب د فهرست سره سم وی.
- ښوونکی معلوماتي پوښتني ډيرې کوي يعنې څه شی؟ څه ؟ څوك؟ او نور
- درس دلايقو زده کوونکو لپاره وي.

فعاله زده کړه

- زده کوونکی پخپله زده کړه کوی
- زده کوونکی متحرك وي او فعاليت اجرا کوي.
- ښوونکی د زده کوونکو د ګروپونو ترمنځ ګرځی.
- له يوبل څخه هم زده کړه کوي.
- په فيزيکي او ذهني دواړو شکلونو فعال وي.
- ظاهراً، کيدای شی ټولګی بی نظمه ښکاره شي او زده کوونکی کيدای شی ناست يا ولاړ وي.
- زده کوونکي زده کړي ته هڅول شوي وي
- درس دزده کوونکو له تياری او اړتياوو سره برابروي.
- ښوونکی سر خلاصې پوښتنې کوې يعنې ولې؟ څرنګه او نور.
- درس دټولو لپاره وي

قدرمنو ښوونکو! لاندې ديوه درس مثال وړاندې کيږي، تر لوستلو وروسته، د پوښتنو په هکله غور وکړی.

يو ښووونکی د ژبې لوست په لاندې توګه ورکوي:

ترمقدماتی خبرو وروسته:

- له زده کوونکو څخه غواړي چې کتابونه خلاص کړي او نوی درس پيدا کړي.
- ښوونکی مشکل کلمات په تخته ليکي او بيا يې لولې او زده کوونکو ته يې معنی کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- بیا ښوونکی ټول درس دکتاب له مخې لومړی په لوړ آواز او بیا ورو، ورو لولي او هیله کوي چې زده کوونکی یې په پټه خوله ورسره بدرګه کړي، ترڅو لوستل یې زده کړي. بیا یې په څو تنو زده کوونکو هم لولې
- بیا پوښتنه کوي چې څوک یې نشي لوستلای؟ بیا یې ورباندې لولي.
- بیا ښوونکی د درس مفهوم په ډېره ښه لهجه او اسانه ژبه بیانوي، او له یوه زده کوونکي څخه هم غواړي چې وي وایې
- او بیا درس ختموي.

تاسې څه فکرکوي چې په پورته ډول درس دکوم ډول تدریس نمونه کیدای شي؟ د همدې درس د تدریس بله طریقه به څه وي؟

فعالیت څه شی دی؟

د زده کړې په عملیې کې د زده کوونکو فعاله ونډه اخستل ډېر مهم دي.د زده کړې څرنګوالی تر ډېره حده په دې پورې اړه لري چې څنګه تدریس کیږي. هغه تدریس به ښه زده کړه را منځته کړي چې د زده کوونکو برخه اخستنه په کې وي، د زده کوونکو علاقه او دلچسپي په کې ساتل شوي وي، د زده کوونکو پخپل ځان اعتماد هڅوي او د زده کړې لپاره یې شوق زیات کړي.

د زده کړې لپاره یو ښه چاپیریال باید لاندې ځانګړتیاوې ولري.

1) **د زده کړې لپاره صمیمي فضا:**

که په ټولګي کې زده کوونکي ځان ارام وبولې، په نورو ملګرو (زده کوونکو او ښوونکو) اعتماد او باور ولري، د مرستې له غوښتلو ویره ونلري او له نورو سره د مرستې کولو روحیه په کې وي، نو دغه ډول صنفي فضا به د اغیزمنې زده کړې لپاره ډېره ګټوره وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2) زده کوونکي له ښوونکي ویره ونلري:

د ښوونکي او زده کوونکو تر منځ اړیکې په زده کړه باندې لویه اغیزه لري. ښوونکي باید له ټولو زده کوونکو سره د هر راز کورنیو سوابقو او فردي ځانګړتیاوو سره، ښې اړیکې ولري. د ښو اړیکو په ترځ کې په زده کوونکو کې د اعتماد او متقابل احترام روحیه رامنځ ته کیږي. زده کوونکي په ځان باور او ددې وړتیا پیداکوي چې له چلنجونو(سختیو) سره مقاله وکړي. زده کوونکي د ښې زده کړې لپاره داسې محیط ته اړوي چې دوی د غلطی کولو ویره ونلري، دوی په دې پوه وي چې د دوی تیروتنې زغمل کیږي او غلطي کول بد کار نه بلل کیږي، بلکې د زده کولو لپاره د غلطی کول حتمي وي. د غلطي کولو خطر منل او د تجربه کولو په وسیله زده کول، د زده کړې ډیرې اغیزمنې لارې دي. مثلاً که له زده کوونکو څخه وغواړو چې د افغانستان یوه سمه نقشه رسم کړي او یوازې سمه نقشه بریالتوب وګڼل شي. په دې صورت کې ښایې ډیری زده کوونکي کاملاً نقشه رسم نه شي کړای او د بریالیتوب هیله به هم ونلري. خو که دغه سوال داسې وشي چې که هر چا ښه نقشه وکښله نو هغه به د ټولګي په دیوال وځړول شي, په دې صورت کې به زده کوونکي د نقشي زده کولو ته هڅول شوي وي او هر یو به کوښښ کوي چې ښه نقشه وباسي.

3) د فعالې زده کړې لپاره مناسب چاپیریال:

ماشومان هغه وخت ښه زده کړه کوي چې په دوامداره توګه په شیانو باندې عملي کار وکړي, له نورو سره خبرې, بحث او ګډ فعالیت وکوي او له نویو مفکورو سره مخامخ شي او تجربه یې کړي. برعکس، کله چې دوی یوازې غیر فعال اوریدونکي وي او یا فعالیت داسې وي چې زده کوونکي فقط غوږ نیوونکي او اخیستونکي وي، ښه زده کړه به و نه شي کړای.

4) د زده کوونکو ځانګړتیاوې او وړتیاوې په نظر کې نیول:

زده کوونکي که د یوه عمر هم وي، یو له بل سره له مخلتفو اړخونو توپیر لري. د زده کولو وړتیاوې(استعدادونه)، د زده کولو طریقې، عکس العملونه او نور په ماشومانو کې یو ډول نه وي. ښوونکی ته په کار ده چې دوی د خپلو زده کوونکو اړتیاوې او استعدادونه وپیژني او په نظر کې یې ونیسي. دا هم ډیره مهمه ده، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکي د زده کوونکو پخوانۍ تجربې, علايق, ژبه, پوهه، مهارتونه او دا چې دوی په څه شي ښه هڅول کيږي، په نظر کې ونيسی.

که ښوونکي يوازې په يوه طريقه درس ورکړي، نو د زده کوونکو په لوی ګروپ کې به ډېری دغه ډول اړتياوې له پامه غورځيدلي وي او ډېر زده کوونکي به سمه زده کړه ونه کړي.

ستاسې په فکر به دغه ډول ستونزې څومره مهمې وي؟ آيا ستاسې ټول زده کوونکي ستاسې په مضمون کې يو شان پوهيږي او که څوک ډېر او نور لږ پوهيږي؟ څه فکر کوي چې ولې دغسې ده؟

کوم ډول فعاليتونه ښه زده کړه رامنځته کوي؟

ټول په دې باور دي چې ماشومان هغه وخت ښه زده کړه کوي چې دوی د زده کړې لپاره هڅول شوي وي يعنې دوی غواړي چې يو شی زده کړي, د حل يا ځواب د پيداکولو لپاره د مختلفو لارو د لټولو آزادي ولري, دوی ته پوښتنه او موخه واضح وي, دوی ته د ځواب پيدا کولو موقع ورکړل شوي وي او نور.

ستاسې په فکر په ټولګيو کې ددغه ډول فعاليتونو برابروول څنګه پيدا شي؟

پوهيږو چې ماشومان لوبې ډېرې خوښوي, ولې؟ آيا په لوبو کې څه زده کوي او که نه؟ کوم مثال وړاندې کولای شي چې ماشومان په لوبو کې بهتره زده کړه وکړي او حتی داسې شی زده کوي چې د مکتب د کتابو څخه يې هم نه شي زده کولای؟

ماشومان چې کله لوبې کوي, نو د خوښۍ او علاقې برسيره دوی لوبه پخپله تنظيموي او هم دوی لوبو ته تر ډېره دوام ورکول غواړي يعنې بل څوک يې بايد ودروي, او هم سيالي په کې وي.

که چېرې په ټولګي کې درسي فعاليتونو هم د لوبو په شان ترتيب شي نو زده کوونکي به ښه زده کړه وکړي. ددې لپاره په کار ده چې د خپل درس په هکله فکر وکړو او داسې فعاليت پيدا کړو چې د کتاب د درس موضوع په داسې بڼه وړاندې شي چې زده کوونکو ته د ساعت تيري په شان وي. البته دا مو په ياد وي چې ټولو زده کوونکو ته بايد موقع برابره وي چې برخه په کې واخلي او هغو زده کوونکو ته چې زياتې مرستې ته اړتيا لري ډېر پام واړوو او پخپله ښوونکی او يا نور زده کوونکي مرسته ورسره وکړي.

د ښوونکي لپاره وړانديزونه او د بحث ټکي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1) که د څلورم ټولګي د حساب په مضمون کې د مستطیل د مساحت درس ورکوی نو د زده کړې کوم ډول فعالیتونه به په ټولګي کې د اساسي محتویاتو په نظر کې نیولو سره د زده کړې ښه موقع برابره کړي؟

- یوازې د کتاب له مخي لوستل, لیکل او یا دکتاب سوالونه حلول؟ که
- د ښوونکي لخوا تشریحات ورکول, او زده کوونکو لخوا اوریدل او غوږ نیول؟ که
- ښوونکي تر لنډ معلومات ورکولو وروسته له زده کوونکو څخه وغواړي چې په ټولګي کې چې هر شی مستطیل بولې, د هغه مساحت اندازه کړي. کیدای شي دا فعالیت په انفرادي توګه, وړو ګروپونو او یا دوه نفري ګروپونو ته ورکړل شي. هر څوک دې کوښښ وکړي چې ډیر مثالونه پیدا کړي. ددې کار لپاره دې ښوونکی وخت وټاکي او په پاي کې دې زده کوونکي خپل خپل راپورونه وړاندې کړي.

2) په خپلو ټولګیو کې د زده کړې په فعالیتونو غور وکړي, وګوري چې کوم یې موثر دي. د پورته وړاندې شویو فعالیتونو په شان نورې نمونې هم جوړې کړي او عملاً یې تطبیق کړي.

3) ددغه ډول درسي فعالیتونو لپاره کومې ستونزې وینی؟ څنګه دا ستونزې حلولای شی؟

په فعاله زده کړه کې د ښوونکي او زده کوونکي ونډه (نقش)

ښه تدریس هغه وي چې په پایله کې یې ټول زده کوونکي زده کړه وکړي او خپلو مختلفو مهارتو ته وده ورکړي. د دغه ډول تدریس لپاره یو ښوونکی باید چې لاندې ټکي په پام کې ولري:

1) مخکې له دې چې درس پیل شي:

ښوونکی باید د لاندې پوښتنو په هکله تیاري نیسي:

دڅه شي درس ورکوم؟، ددې موضوع په هکله د زده کوونکو مخکېنی تجربه او معلومات څومره دي؟ څنګه درس ورکړم چې زده کوونکی دغه نوي موضوع زده کړای شي؟ ، کوم فعالیتونه به زده کوونکي اجراکوي او څه شیانو ته اړتیا لرم؟ او نور.

په دغه مرحله کې ښوونکی د پلانوونکي په حیث دنده لري.

2) د درس په جریان کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی په ټولګي کې یوه تن یا محدودو زده کوونکو ته نه، بلکې ګڼ شمیر ماشومانو ته خطاب کوي او د ټولګي وخت هم محدود وي. نو ښوونکی د پلان شویو فعالیتونو لپاره د زده کوونکو، درسي موادو او وخت تنظیمولو او اداره کولو ته اړتیا لري. په دې حالت کې ښوونکی ته د ټولګي د اداره کولو دنده هم ور په غاړه وي.

د درس په پیل او نورو برخو ې کله کله ښوونکی د موضوع په اړه یا پخپله معلومات ورکوي، یا یې له کتاب څخه د لوستلو غوښتنه کوي، یعنې زده کوونکو ته نوي معلومات وړاندې کوي.

د درسي فعالیت په پیل کې ښوونکی زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې دوی څه کار وکړي؟ او چیرې یې و کړي؟ او آیا ټول یو ځای، وړو ګروپونو او یا انفرادي توګه کار وکړي؟ او څنګه یې وکړي د څومره وخت لپاره او داسې نور. ښوونکی پوهیږي چې یوازې شفاهي لارښوونه به د فعالیت د تر سره کولو لپاره بس نه وي. نو زده کوونکو ته فعالیت ورپیژني یعنې د فعالیت پیل او د اجرا کولو طریقه ورته ښیي.

کله چې زده کوونکی فعالیت اجراکوي نو ښوونکی یې څارنه کوي. که کوم زده کوونکی مرستې ته اړتیا پیدا کړي، ښوونکی مرسته ورسره کوي. په عین حال کې داهم ګوري چې آیا ټول زده کوونکي برخه پکې اخلي که نه او ولې؟ او هڅه کوي چې ټولوته موقع ورکړل شي او له کمزورو زده کوونکو سره خاصه مرسته وشي. په دې صورت کې ښوونکی د نظارت کوونکي په توګه دنده ترسره کوي.

ښوونکی باید په دې پوه شي چې زده کوونکو یې څه شي زده کړل اوکه نه؟ څه ډول نور فعالیتونه اجرا شي چې زده کړه ښه تحکیم شي؟ که ځینې زده کوونکی نه وي پوهیدلی، له هغوی سره څنګه مرسته وشي؟ کله کله ددې اړتیا هم پیداکیږي چې فعالیت بدل شي یا پریښودل شي او په ځای یې بل فعالیت اجراء شي. ځکه چې زده کوونکی یې نشي اجراکولای، یا نه وربادنې یوهیږي.

په دې توګه ویلای شو چې ښوونکی په ټولګي کې د معلوماتو وړاندې کولو، لارښوونې، څارنې، مرستې کولو او ارزیابې کولو ټولې دندې په غاړه لري.

قدرمنو ښوونکو! تاسې په ټولګیوکې د خپلې ونډې په هکله غور وکړی او له پورته بحث سره یې پرتله کړی.آیا په پورته توګه د ښوونکي رول اسانه بولی او که ستونزمن؟ ولې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلای شو چې کله چې یو ښوونکی د درس پلان جوړوي، نو د درس د پلان لویه او مرکزی برخه د نویو معلوماتو د زده کړې فعالیتونه وي.

د زده کړې په یو فعالیت کې دښوونکی او زده کوونکو ونډه (نقش) په لاندې ډول خلاصه کولای شو.

ګڼه	د ښوونکي ونډه	د زده کوونکي ونډه
۱	فعالیت معرفي کول	زده کوونکي ځان پوهوي
۲	د اړتیا له مخې یې، تکرار وي	فعالیت شروع کوي
۳	نظارت کوي.	فعالیت مخته بیایې له یو بل سره مرسته کوي
۴	چیرې چې اړتیا ووینې، مرسته کوي.	فعالیت بشپړوي او ښه کوي یې
۵	له زده کوونکو څخه ځوابونه غواړي	د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه وایې.
۶	غوښتنه کوي چې بیا غور او فکر په کې وکړي	عملي کوي یې
۷	خلاصه او ازروي یې	له مخکینی پوهې سره اړیکه ورکوي او خلاصه کوي یې

وړاندېزونه:

- تاسو د ښوونکو دغه ډول ونډه اخستنه د خپلو تجربو سره پرتله کړی؟
- څه توپیرونه لري؟
- څه اسانتیا وې لري؟
- څه ستونزې لري؟
- ایا د ښوونکي دغه ډول رول ستاسو په ټولګي کې عملي کیدای شي؟
- په دې برخه کې کومې خنډونه شتون لري؟ او دغه خنډونه څه ډول له منځه وړلای شي؟

د پورتنیو یادوونو سره سم یو درس تیار کړی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثلاً: یو ښوونکی د ښوونځي بل ښوونکی د خپل ځان مرستندوی ټاکي ترڅو د هغه درسونه وګوري، او د هغه په مهمو او ارزښناکو نکتو بحث سره وکړي.

یو فعالیت څرنګه جوړیږي؟

- هغه مناسب فعالیتونه، چې په نظر کې دي، و ټاکل شي:

- ددی په هکله چې فعالیتونه په دوه نفري ګروپو او یا له هغه څخه د زیاتو نفرو په وسیله سرته ورسیږي، تاسو تصمیم ونیسی. که دګډونوالو شمیر زیات وي او ټولګی کوچنی وي، د ګروپو تنظیمول مشکل وي، په دې وخت کې د زده کونکو ګروپ بندي په دوه نفرې او درې نفري ګروپونوکې ښه نتیجه ورکوي او ګروپونه د ټولګي دلویوالي په تناسب او د زده کونکو د شمیر په تناسب جوړ کړای شي.

- هغه وخت چې ګروپي فعالیت په کې ښه اجرا کیږي: لنډې مباحثې - ددې لپاره چې پر کوچنیو ګروپونو لنډ ځواب برابر شی، مثلاَ د دوه نفرو په وسیله ښه سرته رسیږي. خو که چېرې د جلسې وخت لنډ وي، نو د ټولو دوه نفري ګروپو لپاره به د ځواب ورکولو زمینه برابره نه شي. خو که چیرې د ژور بحث کولو فعالیت وي، که د پلان جوړول او یا د عملي فعالیت جوړول په کې شامل وي، نو لوی ګروپونه یعنې د دریو نفرو څخه زیات ګروپونه دې جوړ شي.

- فعالیت کیدای شي چې د پوښتنو او ځوابونو په توګه سرته ورسیږی. پوښتنې زده کوونکي فکر کولو ته هڅوي او د څرنګه؟ او ولې؟ په کلمو چې له ځانه سره یې لري، مثالونه وغو ښتل شي.

- په داسې حالت کې دې د ټولګي په مخ کې د یوه فعالیت ښودل په نظرکې ونیول شي چې د فعالیت اجرا کول یې د ټولو ګډونوالو له خوا ممکن وي.

- یو بل ډول فعالیت ساحی ته دزده کوونکو وړل دي، ترڅو هغه څه چې تدریس شوي دي، لمس یې کړي او ویې ګوري. دغه ډول فعالیت د زده کړې د عملي کولو لپاره ګټور تمامیږي.

- د ډرامې په شکل رول لوبول او تمثیل کول یو جسمي فعالیت دی چې زده کړه د اوریدلو او لیدلو د وړ ګرځیدو په ذریعه په زړه پورې کوي.

- داسې زیار دې وایستل شي چې ډرامې او تمثیل دې د زده کونکو فکر په کار واچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هغه وخت چې فعالیت مو وټاکه، له ځانه و پوښتئ چې :

- څرنګه کولای شو چې ټولو ګډونوالو ته په کې برخه ورکړو؟

- ایا په فعالیت کې ښه والی راوستلی شم؟

- کومه پوهه به له دې فعالیت څخه زده شی؟

- کوم مهارت به له دې فعالیت څخه په لاس راشي؟

- کومه مثبته روحیه به په دې فعالیت کې د ګډون په اثر غښتلې شي؟

- د خپلو همکارانو سره فعالیت مشق او تمرین کړی یا خپلې سترګی وتړی او د فعالیت پیل، جریان او اخیر په خیال (تصور) کې مجسم کړی. د تمرین په جریان کې د فعالیت وخت و ازمایی ترڅو چې ولېدل شي چې مصرف شوی وخت د پلان سره سم دی او که نه؟ نو اړین تغیرات په کې راوړی.

د زده کړې فعالېت څنګه اجرا شي؟

د فعالیت د اجراء کولو لپاره د ټولګي تنظیمول

په ټولګیو کې زده کوونکي په ځانګړي ډول زده کړه کوي, او د زده کړې د وړتیاوو له مخې هم یو له بله سره توپیر لري. د دې لپاره چې ټول زده کوونکي زده کړه وکړي لازمه ده چې په تدرس کې د فعالیت د پلانولو په وخت دغه ټکي په پام کې ونیول شي.

- داسې فعالیت چې د ټول ټولګي لپاره وي.
- داسې فعالیت چې په وړو ګروپونو کې اجراء شي.
- داسې فعالیت چې په انفرادي توګه هر زده کوونکی ځانته کار وکړي.
- داسې فعالیت چې زده کوونکي په دوه کسیزه یا لوی ګروپ کې کار وکړي.
- فعالیتونه د کیفیت او ډول له مخې هم کیدای شي چې شفاهې، تحریري او یا په موادو اجرا شي همدا راز د سختوالي او اسانوالي له مخې هم باید متنوع وي. هره ورځ باید متنوع فعالیتونه اجرا شي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګډونکوونکو د شمیر له مخې د فعالیت ډولونه

الف:د ټول ټولګي فعالیت

داسې فعالیت چې د ټول ټولګي لپاره وي, دوه ګټې لري. یو دا چې معلومات په کم وخت کې د زده کوونکو لوي ګروپ ته ورکول کیږي او ټول زده کوونکي په عین وخت کې عین فعالیت اجراء کوي. بله ګټه یې داده چې زده کوونکي بې له ویرې له یو بل سره خپلې تجربې او مفکورې شریکوي. داسې فعالیتونه چې د ټول ټولګي لپاره وي باید د ښوونکي له خوا معرفي شي. ددې دول فعالیت مثالونه دادي: د زده کوونکیو له جملې څخه د یوه لخوا کیسه یا ټوکه ویل او خپل فکر او یا خپله تجربه بیانول او یا نورو په شکل وي.

په ټولګیو کې زده کوونکي د سویې او توان له مخې ممکن توپیر سره ولري او کیدای شي یوه موضوع د تکړه زده کوونکو لپاره ستړې کوونکي او تکراري وي، اما برعکس د کمزورو زده کوونکو لپاره مشکله او ګرانه وي. د دغه ډول ستونزو د حل لپاره د زده کوونکو په ګروپونو کې فعالیتونه اجرا کول ډېره ښه طریقه ده. او تاسی کولای شی ګروپونه داسې جوړ کړی چې په هر ګروپ کې تکړه او ضعیف زده کوونکي وي او تکړه زده کوونکي د خپلو کمزورو ټولګیوالو سره مرسته وکړي.

ب:ګروپي کار

کیدای شي ټولګي په څو ګروپونو وویشل شي او هر ګروپ په عین موضوع یا مختلفو موضوعاتو کار وکړي دلته ډېره مهمه داده چې ګروپونو ته ورکړل شوي دندې باید داسې وي چې د ګروپ هر غړی ځانته او له ټولو سره په ګډه د دندې په اړه یو څه فکر وکړي. زده کوونکي پخپله او له نورو غړو سره کار کوي او ښوونکی لارښوونې ورته کوي او کله کله تعقیبې او دوامداره مرستې ورسره کوي. په وړو ګروپونو کې یو له بل سره د همکارۍ, ګډې هسې, خبرو کولو, بحث کولو او د نظر د تبادلې لپاره باید موقع وي او د ګروپ د هر غړي لپاره د برخه اخستلو فرصت موجود وي.

ښوونکي به دګروپونو په منځ کې ګرځي او زده کوونکو ته به د ضرورت په وخت لارښوونې کوي. که ګروپونه د وړتیاوو له مخې جوړ شوي وي, نو ښوونکي به د هغه ګروپ سره ډېر وخت تیروي چې زیاتې مرستې ته اړتیا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

واړه ګروپونه کیدای شي چې د وړتیاوو له مخې د زده کوونکو پخپله خوښه او یا مختلط جوړ شي. د وړتیاوو له مخې په ګروپونو کې زده کوونکي د دوی د زده کړې د سویې له مخې یو ځای شوي وي او ورسپارل شوي دندې هم باید د دوی له سویې سره برابري وي, یو مهم ټکي دا دی چې ښوونکی دې له ضعیفو ګروپونو څخه ټیټه تقاضا نکوي، بلکې باید د ګروپ د غړو ځانګړو وړتیاوو او علایقو ته ځانګړې پاملرنه وکړي. ښه داده چې دګروپونو ترکیب وقتاً فوقتاً بدل شي.

ج:انفرادي کار

کله نا کله زده کوونکي په انفرادي توګه یوه دنده اجرا کوي. دنده کیدای شي د زده کوونکي او ښوونکي له خوا وټاکل شي. موضوع به د درس په اړه وي او یا د زده کوونکي د اړتیاوو له مخې. کیدای شي زده کوونکي په خپل سرعت او د توانایې په اندازه کار وکړي.

د: دوه کسیزه کار

دوه کسیزه کار هغه وخت ډېر اغیزمن وي, کله چې زده کوونکي له یو بل سره د مرستې او ګډ کار کولو له لارې و غواړي یوه مسئله حل کړي، بحث پرې وکړي، په ګډه لیکنه وکړي، د یو بل سره درس ووایي او نور. زموږ د هېواد په ټولګیو کې دوه کسیز کار ډېر عملي ښکاري، ځکه دوه کسیز او څنګ په څنګ کار د ډېرو زده کوونکو په صورت کې هم څنګ په څنګ کار ممکن دی.

فعالیت څنګه وړاندې شي:

د څلورم ټولګي د ژبې په درس کې د زده کړې یو فعالیت، چې ښوونکي د نوم او صفت په باب پلان کړی وي، په لاندې توګه وړاندې کیدای شي.

- لومړی ښوونکی فعالیت معرفي کوي، یعنې زده کوونکو ته وایي چې څوک، څه او څنګه وکړي. مثلاً: ټول حلقه جوړه کړي, په لومړي سر کې ښوونکی فعالیت شروع کوي. مثلاً: زه وایم: تخته. زده کوونکي وایې: توره تخته. یو تن په ټولګي کې د موجودو شیانو نوم اخلي, پاتې به کوښښ کوي چې د هغه شي مناسب صفت ووایی.
- بیا زده کوونکي دغه فعالیت ته دوام ورکوي. ښوونکي څارنه, لارښوونه او کله-کله مرسته کوي. مثلاً: تخته: توره تخته، کړکی: ژیړ کړکی او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په پاي کې ښوونکي له زده کوونکو سره په ګډه فعالیت خلاصه کوي, یعنې د نوم او صفت په باب خبرې کوي.

د ښوونکي لپاره وړاندیزونه او د بحث ټکي:

ښاغلو ښوونکو:

- تاسې پخپل تدریس کې کوم ډول فعالیتونه کوی؟ آیا زده کوونکي پخپله خوښه برخه په کې اخلي؟ داسې فعالیت مو په یاد دی چې زده کوونکو تر ډېره دوام ورکول غوښتی وي او تاسې اړ شوي یاست چې بس یې کړي؟ هغه کوم فعالیت وو؟ په هغه فعالیت کې زده کوونکو څه زده کړل؟ د تاسې په فکره زده کوونکي ولې په هغه فعالیت کې ډېر خوښ وو؟ نور دغه ډول مثالونه لرئ؟
- د دوه کسیز کار څخه مو کله کار اخستي ؟ څه فکر کوي چې د تاسې د ټولګي لپاره به عملي وي او که نه؟
- د تاسې په ټولګیو کې به د دغه ډول فعالیتونو د تطبیق امکان وي؟ څه موانع وینی؟
- د ښې زده کړې لپاره باید په هره اونۍ کې لږ تر لږه یو ځل باید د لویو ګروپونو دوه کسیزو ګروپو او یا انفرادي فعالیتونه اجرا شي.

د زده کړې لپاره د ښې ویرې چاپیریال منځ ته راوړل

دې کیسې ته وګورئ او فکر وکړئ:

د ماشومانو یوې ډلې په غره کې لوبې کولی، هغوی یو غار ولېد. غوښتل یې ددې غار په باره کې پوه شي او پیدا کړي چې د هغې په ننه کې به څه شی وي، لیکن غار تیاره دی او ماشومان له تیارې څخه ویریږي. ستاسې په نظر آیا ماشومان به دغه غار کشف کړي او که نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دځواب ورکولو لپاره دوه حالتونه په نظر کې ولرئ. لومړی هغه عوامل چې ماشومان دې ته هڅوي چې باید غار کشف کړي او بیا هغه عوامل چې غار ته یې له ننوتلو څخه منع کوي. لومړی هغه عوامل چې د ماشومانو غار ته د ننووتو سبب کیږي.

- ځیرکتیا.
- حادثه او پېښه.
- غوښتنې او خواهش چې کولای شي نور ماشومان و هڅوي.
- د یوه نوي شي د کشف کولو د احساس شدت، او د یوه نوي کار سرته رسول.
- هغه څه ته د رسیدلو لپاره یو عاجل محرک چې نورو ماشومانو تر اوسه هغه کار سرته نه وي رسولی.

هغه عوامل چې ماشومان غار ته له داخیلیدو څخه منع کوي:

- له تیارې څخه ویره
- له ورک کیدو څخه ویره
- له چاودېدونکو موادو او ماینونو څخه ویره
- له یوه نا آشنا ځای څخه ویره.
- د والدینو له غوصې او قهر څخه ویره.

وروسته له ټولو خبرو، آیا ماشومان به غار ته داخل شي؟

ځینې ماشومان به تر یوه ځایه غارته ننوزي خو یو شمیر نور نه غواړي غارته ننوزي. ولې؟ ځکه ویره په خپل ذات کې یو ځواکمن خنډ دی چې د ماشومانو د پلټنې په انگیزه باندې اثر اچوي.

په نتیجه کې کولای شو ووایو چې د ټولگي کوم ډول چاپیریال د انکشاف او زده کړې باعث گرځې او برعکس کوم ډول چاپیریال د ماشومانو زده کړې ته تاوان رسوي.

زده کړه د انسان یوه پروسه او انگیزه ده چې د انسان په دننه کې موجوده وي چې د کشف کولو، اختراع کولو د نوي او هیجاني کار د سرته رسولو له انگیزې څخه را پیدا کیږي. ماشومان د خپل ځان په شاوخوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې راټولیږي ترڅو خپل چاپیریال وپیژني. لوی ماشومان د خپل ځای په شا و خوا کې ګرځي او پلټنې کوي. له دې امله د انسان د ننه انګیزه د زده کړې لپاره او همدا اصل دی چې ماشومان ښوونځي ته راځي او غواړي څه زده کړي.

خو له بلې خوا وېره هم د انسان په دننه کې یوه انګیزه ده چې حتی د کنجکاوۍ له حس څخه هم قوي ده. وېره د ژوندي پاتې کیدو لپاره ضروري ده، ځکه که موږ له هغو شیانو څخه چې خطرناك وي وېره و نلرو په دې صورت کې به ډېر کم شمېر له موږ څخه ژوندي پاتې شي. له دې امله وېره دیوه داخلي محرك په څېر د پلټنې د محرك په نسبت د انسان په عمل کې زیاته اغیزه لري. موږ د پلټنې حس ته اړتیا لرو، ترڅو په هغې متکي شو او زده کړه وکړو، که د غار کیسه په ژوره توګه وګورو وینو چې ویرې واقعاً یو ګټور کار سرته رسولی دی، ځکه ددې امکان وچې ماشومان غار ته د ننوتلو په صورت کې له خطر سره مخ شوي وای. خو د ښوونځي د ټولګي چاپیریال د ویرې ځای نه دی، نو ځکه باید چاپیریال له وېرې څخه خلاص وي ترڅو ددې باعث وګرځي چې د پلټنې حس نور هم وده وکړي. ښوونکي باید د ماشومانو لپاره د تهدید وسیله نه وي، بلکې برعکس باید د شاګردانو لپاره د ډېرو نږدې او کومکي سرچینو په څېر تلقي شي. خو په ځینو ټولګیو کې د هغوی ښوونکي د وېرې او تهدید د سرچینو په څېر شمیري نه داچې هغوی د کومکي سرچینو په څېره ګوري، نو ځکه هغوی وېره لري. څرنګه چې وېره لري نو ځکه یې د پلټنې حس ته زیان رسیږي او په نتیجه کې اغیزمنې زده کړې نه شي کولای.

د ښوونځي څخه د ماشومانو د ویرې ځینې علتونه:

- د ښوونکي له غوصه کیدلو څخه وېره.
- د ښوونکي له جزا څخه وېره.
- له دې څخه وېره چې لوی ماشومان هغوی ته ځوروي.
- له دې څخه وېره چې کیدای کم عقل معرفي شي.
- له دې څخه وېره چې مبادا د ښوونکي پوښتنو ته صحیح ځوابونه ور نه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له دې څخه وېره چې ښوونکي دده له غلطیو څخه په غوصه نه شي.
- له دې څخه وېره چې ښايې پوه نه شي د کومو دندو لپاره به وګمارل شي.

د ټولنيزو سزاګانو څخه ويره:

د ډېر شمير ماشومانو لپاره ښوونځي د زده کړې ځای نه بلکې د ويرې ځای دی چې د ماشومانو پلټنې، کشفياتو، د حوادثو او پيښو درک او نور برياليتوبونو ته لوي زيان رسوي. په داسې حال کې چې دغه داخلي احساس لکه کنجکاوي، کشف کول د حادثې او برياليتوب بايد د ښوونځي له لارې وده و مومي ترڅو په دې ذريعه زده کړه وشي.

وېره او احترام يو شانته شيان نه دي. ماشومان خپلو ښوونکو ته ځکه احترام کوي چې هغوی ورته ګران دي. هغوی له خپلو ښوونکو څخه نوې تجربې، نوي معلومات، نوې نظر يې، د زده کړې فرصتونه او زده کړي دي دغه ډول ښوونکي له هغوی سره مرسته کوي چې زده کړه وکړيې. که لږ څه په غور سره فکر وکړو و يلای شو چې دغه احترام له ښوونکو څخه د ويرې معنی نلري. کله چې يو ماشوم خپل ښوونکي ته احترام کوي، غواړي چې د هغه په شان و اوسي. خو بر عکس هيڅ يو ماشوم نه غواړي دهغه سړي په شان شي له کوم څخه چې دی وېره لري. د ويرې څخه خلاصه فضا ايجادول په ټولګي کې لومړی او ډېر مهم ګام دی او نور ګامونه شته. يعنې له ويرې څخه د خلاصې فضا ايجادول چې د زده کړې لپاره ضروري ده، له دې سره-سره نورشيان هم د زده کړې لپاره اهميت لري چې بايد پاملرنه ورته وشي ترڅو ماشومان په اغيزمنه توګه زده کړه وکړي.

- ماشومان تشويق او مکافاتو ته اړتيا لري.
- ماشومان د کشفياتو لپاره فرصتونوته اړه دي.
- ماشومان د موفقيت احساس ته ضرورت لري.
- ماشومان د مسؤولېت احساس او ګټورتوب ته اړتيا لري.
- د مصئونيت احساس هم د دوی لپاره ضروري دی.
- ماشومان عدالت او انصاف ته اړتيا لري.
- ماشومان غواړي چې له توپيرونو څخه خلاص وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ماشومان غواړي چې پوه شي چې لويان موجود دي، د اړتياپه وخت کې له دوی سره مرسته کوي او د دوی غوښتنې تر کتنې لاندې نيسي.
- ماشومان غواړي پوښتنې وکړي او له دې لارې زده کړه وکړي.
- ماشومان ضرورت لري چې خپل نظريات په ازاد ډول بيان کړي.
- ماشومان ضرورت لري چې تصور او تفکر وکړي.
- ماشومان دې ته اړتيا لري چې تشويق شي ترڅو ستونزې حل کړي.
- ماشومان دې ته اړتيا لري چې دوی هم د خلکو په شان و منل شي.
- ماشومان دې ته اړ دي چې ټولګی يې د بهترينو ځايونو له ډلې څخه ومنل شي.

ځينې طريقې چې ښوونکي کولای شي. پورتنيو اړتياوو ته ځواب ووايي:

۱. هڅول، مکافات او ستاينه:

هڅول او ستاينه دومره ساده نه ده لکه يو ښوونکي چې خپل شاګرد ته ووايی ((شاباش))، ((آفرين)) بلکې ماشومان کله چې هڅه کوي سخت کارونه اجرا کړي، دې ته زياته اړتيا لري. د ماشومانو هڅول حکم کوي چې ښوونکی خپل يو څه وخت په دې کې مصرف کړي چې د شاګردانو کار وګوري. خو په اساسی ډول ماشوم ته غوړ نيول ډېر مهم دي ددې په ځای چې هغه ته شاباش ووايو. ځينې کله د اشارو او يا موسکا په ذريعه د ماشومانو د کار څخه مننه کوي يا د هغوی منل هم کيدای شي چې د ماشومانو د اغيزمنې زده کړې لپاره عمده عوامل و بلل شي.

۲. د کشف او پيدا کولو لپاره فرصتونه

ښوونکي د شاګردانو لپاره د پوښتنو د ورکولو په ذريعه د فکر کولو، د ستونزو د حل کولو، د معلوماتو د پيدا کولو د طريقې، او د هېواد او د نورو هېوادونو د عمده تاريخي او جغرافيايې عواملو د پيدا کولو فرصتونه ورکوي.

۳. د برياليتوب روحيه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بریالیتوب د روحیې لرل له ((شاباش)) ویلو څخه ډېره قوي ده چې ښوونکی یې شاګرد ته وایي. ځکه دغه روحیه له ماشومانو سره د ژوند تر پایه پورې پاتې وي. نو ځکه ددې لپاره چې دغه روحیه په ماشومانو کې وده وکړي باید هغوی دندې ګام په ګام اجرا کړي. ماشومانو ته باید وخت ورکړای شي ترڅو هغوی د بریالیتوب څخه وروسته ګام په ګام پرمخ ولاړ شي.

هر شخص د خپل میل یا خوښې او چټکتیا په مطابق زده کړه کوي. نو ځکه باید ښوونکی شاګردانو ته دندې په داسې ډول وسپاري چې د زده کړې په بل وروستي ګام کې د هغوی د ندو په واسطه ماشوم فطري استعداد په هر مضمون کې وده کړي. ددې مطلب دادی چې ماشومانو ته په بېلابېلو وختونو کې مختلفې دندې ورکړای شي ځینې ماشومان د ځینو مضمونونو په زده کولو کې تر نورو ډېر ښه وي او دا خبره په مختلفو ټولګیو کې بدلون مومي،خو هر ماشوم دی ته اړتیا لري چې د بریالیتوب احساس وکړي. البته دغه د زده کړې لپاره بنیادي هڅونې دي.

٤. د مسؤولیت او ګټورتوب احساس

ماشومان غواړي مهم تلقي شي او مسؤولیت ولري. په کلیو کې ډېر لوي ماشومان د څارویو په روزنه او ساتنه کې لګیا دي. په لویو کورنیو کې یو شمیر لوي ماشومان ددې مسؤلیت لري چې په وړو ماشومانو نظر وساتي. په ماشومانو کې په خپل ځان د باور درلودلو حس وده کوي. او په دې بر سیره ماشومان غواړي مهم کار سرته ورسوي. خو باید په پام کې ولرو چې ماشومان باید د دوی د عمر مطابق د دندو لپاره و ګمارل شي. په لاندې ډول د دندو یو لست موجود دی چې ښوونکي کولای شي په خپلو ټولګیو کې شاګردان په هغو وګماري.

- یوه ډله شاګردان ددې لپاره وګمارل شي چې د ورځې مواد ترتیب او تنظیم کړي.
- یو ماشوم په دې وګمارل شي چې له هغو ماشومانو سره مرسته وکړي چې یا معیوب وي، یایې د ښوونځي ژبه نه وي زده یا نوی ښوونځي ته داخل شوی وي.
- ځینې ماشومان چې په یوه مضمون کې ښه وي په دې دې و ګمارل شي چې له هغو ماشومانو سره مرسته وکړي چې په همدې مضمون کې کمزوری وي او د دغو کمزور و شاګردانو لپاره د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مضمون وظیفه ورکړای شي. په لنډ ډول ټول شاګردان باید داسې په دندو وګمارل شي چې هغوی احساس وکړي چې مهم او ګټور دي.

- ماشومانوته دې وظیفه ورکړای شي چې د ښوونځي بڼ ته او به ورکړي او ونې اوبه کړي.
- که د ټولګي په داخل کې ګلان وي ځینې ماشومان دی په دې وګمارل شي چې هغو ته اوبه ورکړي.
- یوه ډله شاګردانو ته دې وظیفه ورکړای شي چې د ټولګي د ټولو دیوالي چارتونو څخه دې ستاتنه وکړي.

۵. د مصؤونیت احساس

ترټولو ښه مصؤونیت دادی چې له وسله والو جګړو څخه لري ووسي. دغه راز ترټولو مهم مصؤونیت دا هم دی چې ماشومان وپوهیږي له دوی څخه به څه توقع کیږي. نو ځکه ښوونکي کولای شي داسې چاپیریال ایجاد کړي چې هلته د ښوونځي، ښوونکي او ټولګي مقررات او قوانین روښانه او څرګند شي، ترڅو ماشومان وپوهیږي چې څه وکړي، او د کوم کار له کولو څخه ډه ډه وکړي. مقرراتو په باب باید دلایل هم وویل شي. که یو ماشوم ځینې مقررات مراعات نه کړي په دی صورت کې سرغړونه ماشوم ته شرح شي. د هرې سرغړونې لپاره د جزا ورکولو دلایل هم ورته وویل شي. له هر ماشوم څخه انتقاد کول باید په مشخصه توګه په هغې سرغړونې پورې ارتباط ولري چې ماشوم یې مرتکب شوی دی.

٦ . په ټولګي کې مناسب چلند او عدالت

څنګه چې ماشومانو زده کړل چې مقررات څه شی دی، دغه راز دوی باید وپوهیږي چې د سرغړونې په صورت کې کیدای شي چې جزا هم ووینې. ماشوم ته هم وخت ورکړای شي او پخوا له دی چې سرغړونه سرته ورسیږي هغه ته خبر ورکړای شي او په عین وخت کې ماشوم ته اجازه ورکړای شي ترڅو له خپل چلند څخه دفاع وکړي. په ټولګیو کې باید په عملي توګه ښه سلوک او چلند وشي او عدالت عملي شي، ترڅو ماشومان وپوهیږي هغه مثالونه چې د ښوونکي له خوا ورکړای شوي دي ښه، او مناسب دی.

بې له موجبه او غیر مناسبه جزا ورکول د ښوونکي غیر مسلکي چلند ښیي.

۷. د تبعیض منع کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکي باید هیڅکله د ماشوم له شخصیت، د هغه له کورنۍ، د هغه له کلتور، ژبې، قومیت او مذهب څخه انتقاد ونکړي. دغه راز ښوونکي باید دې ته پام وکړي چې بل ماشوم یا یوه ډله په نورو ماشومانو انتقاد ونه کړي او یا هغو ونه ځوروي.

8. داوریدلو د مهارت د انکشاف لپاره بنیادي ټکي

- یو بشپړ آرام مصؤونه چاپیریال ایجاد کړی.
- د پوهیدلو او پوهولو لپاره پوره وخت ورکړی.
- په مستقیمه توګه د ماشوم خواته وګوری.
- مداخله مه کوی.
- احترام او زړه سوی وښیاست.
- انتقاد او قضاوت مه کوی.
- داسې پیل کړی، چې ښه بیا څه وشول، ښه تاسې ددې پیښې څخه څه احساس وکړ.

9. د پوښتنو کول او له ځوابونو څخه زده کړه کول

پوښتنې کول داسې طریقه ده چې د هغې په ذریعه نوي معلومات لاس ته راځي او انسانان زده کړه کوي، نو ځکه ماشومان باید وهڅول شي چې په ټولګي کې پوښتنې وکړي. ښوونکي باید له دې څخه وېره ونه کړي چې د ماشومانو ټولو پوښتنو ته ځواب ووايي. داخبره بالکل د منلو وړ ده چې وویل شي: ((پوښتنه ډېره معقوله ده خو زه د هغې ځواب نلرم)) پوښتنې ډېرې زیاتې دي چې هیڅوک نه شي کولای هغوی ټولو ته ځواب ووايي. داسې پوښتنې شته چې فیلسوفانو د هغو توپیرونو په باب چې په هغو کې شته مشاجرې کړي دي. داسې پوښتنې هم شته چې د سانیس پوهان اوس هم ورته د ځوابونو په لټه کې دي. که پوښتنې نه وی بشریت نه شوی کولای انکشاف وکړي. نو ځکه تر ممکنه حده پورې ښوونکي باید ماشومان وهڅوي چې پوښتنې وکړي (د زیاتو معلوماتو لپاره د پوښتنې او له هغو څخه ګټې اخیستلو برخې ته په دې کتاب کې مراجعه وکړی).

10. د بیان او افکار و ازادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعاله زده کړه داسې جوړېږي او طرح کېږي چې شاګردانو ته د افکارو دآزاد بیان زمینه برابروي. ښوونکي د فعالی زده کړې او په هغې مربوطو فعالیتونو په طرح په تیره بیا د انفرادي یا ګروپي دندو په طرح دې واقعیت ته پام وکړي چې ماشومان د نظر د بیان لپاره مناسبه آزادي ولري.

په مختلفو مضمونونوکې ددې نظر د تطبیق لپاره باید ښوونکي لاندني ټکي په پام کې وساتي:

- هغه ستراتیژي تشریح کړي چې هغوی یې د ریاضي د ستونزې د حل لپاره په کار اچوي.
- ستاسې د کار په مطابق ماشومان به تاریخي حادثې په وړاندې د څه شي احساس وکړي؟
- فکر وکړی چې که ماشومان هغو ملکونو ته ولاړ شي چې دوی په جغرافیه کې مطالعه کړي دي، څه احساس به وکړي؟

11. د ماشومانو هڅول ددې لپاره چې له خپل تصور څخه استفاده وکړي

د ستونزو د حل کولو لپاره د ښوونځي په دوران کې او یا له هغه څخه بهر تصور کول یوه ښه وسیله ده. بېلابېلې طریقې موجودي دي، چې ښوونکي کولای شي، ماشومان دې ته وهڅوي چې له خپلو تصوراتو او تفکر څخه ګټه واخلي:

- ماشومانو ته ددې فرصت ورکړای شي چې لنډې ډرامې طرح کړي او یا یو نقش اجرا کړي. کیسې باید په یوه میتود متکې وي چې د ښوونځي په یوه مضمون کې یې لوستلي وي.
- پرېږدی چې ماشومان له ځینو څخه انځورونه وباسي، او د هغو تصویرونو په باب څه ولیکي. البته دا یوه طریقه ده چې ماشومان له دې څخه منع کوي چې له تختې یا کتاب څخه یوازې نقل و کړي.
- ماشومان دې ته وهڅوی ترڅو له خپلو تصوراتو څخه کیسې ولیکي، ددې په عوض چې هغوی دې ته وهڅول شي چې له کتابونو څخه کیسی رانقل کړي. د ژوند د پروسې په لیکلو کې ددې امکان شته چې املایي یا ګرامري غلطي وشي خو د وخت په تیریدو سره دغه نیمګړتیا رفع کیږي.

د صحیح لیکلو لپاره ښه طریقه ډېره مطالعه کول دی. او هر څومره چې ماشومان د خپلو تصوراتو په باب زیات ولیکي هغومره دوی دې ته هڅول کیږي چې ډېر لوستل وکړي. خو باید په یاد ولرو چې له کتابونو څخه نقل کول نه شي کولای املا او ګرامر تصحیح کړي. په هغه وخت کې چې ماشومان د نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسې رانقل کوي، غلطي ګانې يې لرې وي. خو بايد په ياد ولرو چې که دوی له خپل ځان څخه څه وليکي، ښايې چې غلطې ګانې موجوده وي.

12. د فکر کولو او د ستونزې د حل د لارې د پيدا کولو لپاره د ماشومانو هڅول

ماشومان بايد د ستونزې د حل د لارې د پيدا کولو لپاره وهڅول شي. ښوونکي بايد ماشومان د فردی طرز فکر لپاره و هڅوي او بيا له هغوی وپوښتي چې خپل افکار او نظريان د ليکلو، ډرامي او يا رسم کولو په ذريعه بيان کړي.

13. احساس وکړي چې هغوی ته د خلکو په څېر درناوی کيږي

ماشومان تر ځوانانو واړه دي لکن دواړه يو ډول انسانان دي. که وغواړو چې ماشومان بايد نورو خلکو ته احترام وکړي لومړی دوی بايد خپله د محترم شميرل کيدو خوند ووينې، ترڅو دوی بيا نورو ته احترام وکړي.

د ماشومانو احترام کول په دې مفهوم نه دی چې هغوی پريږدو هر څه چې يې زړه غواړي ويې کړي. بلکې برعکس ماشومانو ته احترام کول په دې مفهوم دی چې هغوی ته بايد غوږ ونيول شي، خطاوې يې په حوصله اصلاح شي او هغوی ته وخت ورکړای شي چې خپل نظريات او افکار په آزاد ډول بيان کړي. ماشومانو ته احترام کول ددې اړتيا پيداکوي چې هغوی ته دندې ورکړای شي (9 فقری ته مراجعه وشي) او په هغوی خپل ځانې درناوي ته وده ورکړی شي او هغوی نوروته په احترام کولو مجبور کړو او د هغه په باب درس ورکړو.

14. ټولګي د ماشومانو لپاره د يوه ځانګړی ځای په څېر

ټولګي د هغو پرنسيپونو پر بنياد چې په دې رساله کې يې ذکر وشو، هغو ځايونو ته ويل کيږي چې ماشومان هغو ته د خپل ځان لپاره د ځانګړو ځايونو په سترګه ګوري ځکه داسې ځای د هغوی ته د زده کړې اسانتيا او مصئونيت په عملي ډول تياروي. دا بايد داسې ځايونه وي چې ماشومان په هغو وياړ وکړي. هغوی بنيادي احساس وکړي چې ټولګی په هغوی پورې تعلق لري، او ښوونکي داسې کسان دي چې د هغوی خبرې اورې، له هغوی سره مرسته کوي ترڅو زده کړه وکړي، کشف وکړي او خپل چاپيريال وپيژني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولګي باید داسې ځای وي چې هلته:

1. ماشومان د هوساینې احساس وکړي.
2. ماشومان په هغو مقرراتو وپوهيږي چې وضع شوي دي ځکه چې هغه ګټور دي.
3. ماشومان عملي کارونه، چارتونه او ډرامې طرح کوي او له هغو ګټه پورته کوي.
4. هلته چارتونه او نور کومکي درسي مواد موجود وي.
5. ټولګی پاک او ستره وي او ماشومان د هغوی د پاکی مسؤول وي.
6. هلته کافی تازه هوا او روښنايي موجوده وي.
7. مواد داسې ترتیب شوي وي چې دواړه ښوونکي او ماشومان له هغو څخه ګټه پورته کړي.
8. ماشومان د ټولګي د نظافت او پاکۍ په باره کې یو له بل سره معلومات او تجربې شریکوي.

ګروپي کار- له یو بل څخه د زده کولو له لارې فعاله زده کړه
د دريو (رقابتي، انفرادي او تعاوني) ټولګيو مقايسه

رقابتي ټولګي

دغه ډول ټولګي تر ټولو ډېر څرګند او ټولو ته اشنا دي، ځیرک شاګردان تل له ځان څخه دا پوښتنه کوي، زما رقیب څوک دی؟ څوک باید په ځمکه پرې باسم، چې زه يې وګټم او .... په دې ټولګي کې زده کوونکي ددې په ځای چې نور ټولګیوال د خپلو دوستانو او طرفدارانو په څیر وګڼي، هغوی ته په داسې سترګه ګوري چې ګوندې د دوی د پرمختګ په لار کې خنډ دی.

دغه ټولګي د بایلونکي ګروپ لپاره یعنې د متوسطو او وروسته پاتي زده کوونکو لپاره ډېره ګرانه ده، ځکه هغوی د خپلو ځانونو لپاره د پرمختګ امکان نه ویني، خپل ځانونه بایلونکي ورته ښکاري او ورځ په ورځ يې په خپل نفس باندې باور کميږي. دغه ټولګي د ځیرکو شاګردانو یا وړونکي ګروپ لپاره هم ډېر په زړه پورې نه دی ځکه هغوی تل په دې اندیښنه کې وي چې مبادا نور میدان ورڅخه یو نه سي. او له دې نه علاوه دغه ګروپ په نورو زده کوونکو کې ډېر محبوبیت نلري. لیکن رقابتي ټولګي همیشه بد نه دي. ځینې وختونه رقابت د زده کوونکو لپاره خوند او پاریدنه له ځان سره لري. خو کله چې زده کوونکي له یو بل سره په رقابت کې اچوی لاندنیو ټکو ته پاملرنه وکړي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. هغه زده کوونکي په رقابت کې سره واچوي چې تقریباً یو شانته توانایي ولري؟

2. د ګټونکو شمیر د امکان تر حده پورې لوړ بوزی.

3. د رقابت څخه د خوند اخستلو او د کار په ګړندیتوب کې د بدلون لپاره کار واخلی.

انفرادي ټولګي

په دې ټولګي کې هر زده کوونکی په یوازېتوب کې کار کوي او ددې اندیښنه نه وي چې بل څوک ددې باعث وګرځي چې بېکاره یې وښیي. هغو په یوازېتوب او په خپل ګړندیتوب سره کار کوي او له نورو زده کوونکو سره ډیر سروکار(تعامل) نلري او زده کوونکي له یو بل څخه د مرستې تمه نلري.

تعاوني ټولګي

په دې ډول ټولګي کې زده کوونکي له یوه بل سره تړلي دي. په دې پوهیږي هر وخت چې مرستې ته ضرورت پیدا کړي داسې څوک شته چې ورسره مرسته وکړي او دغه څوک کیدای شي د دوی ټولګیوال وي. ددې ټولګي شعار دادی: ((ټول سره یو ځای خلاصون مومو یا ټول سره یو ځای غرق کیږو)) دغه ټولګي لاندې ځانګړتیاوې لري:

د ګروپ هیڅ غړی نه شي کولای په یوازې توګه بریالی شي مګر که ټول په یو ځای بریالیتوب ته رسیږي. هر شخص د خپلې زده کړې مسؤول دی او حق نلري چې په ګروپ کې بې کاره پاتي شي.

ددې لپاره چې ښوونکي په دې کار کې بریالی شي لاندې دري ټکي باید په پام کې وساتي:

1. د اشخاصو چلند باید په ګروپ کې په نظر کې وساتي.
2. د هغو ټولنیزو مهارتونو پایلې چې شاګردان یې په کار وړي. هغوی ته ووایي. او په دې کې مرسته ورسره وکړي چې له دې مهارتونو څخه زیاته ګټه پورته کړي.
3. یوازې په لازم وخت کې د ګروپ په کار کې مداخله وکړي.

ګروپي کار څنګه پیل کړو؟

لومړی له شاګردانو څخه وغواړي، په دې باب فکر وکړي چې له نورو څخه یې څه شی زده کړي دی او یایې د نورو په مرسته کوم کار سرته رسولی دی، یایې د چا ستونزه حل کړي ده. فکر وکړی چې له نور وسره دګډ کار خوند په یاد راولې او بیا لاندنیو پوښتنو ته ځواب ووایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. ګروپونه څو کسیزه وي؟
2. کوم زده کوونکي یو ځای سره کار وکړي؟
3. چیرې کار وکړي؟ کومو وسایلو ته اړتیا لري؟

د ګروپونو د اشخاصو شمیر:

په لومړی او دویم ټولګي کې ۳ – ۲ کسیزه

په دریم او څلورم ټولګیو کې ٤ – ۳ کسیزه

په لوړو ټولګیو کې ٤ کسیزه.

لیکن په ٤ کسیزه ګروپ هغه وخت کار پیل کړي چې کله ډاډ پیدا کړی چې هغوی د ګروپي کار په مفهوم پوهیږي.

۲. کوم زده کوونکي باید له یو بل سره کار وکړي؟ ګروپ معمولاً بهتر کار کوي. لیکن مهمه داده چې زده کوونکي زده کړې چې له هر چا سره یو ځای کار وکړي.

۳. چیرې کار وکړي او کومو وسایلو ته ضرورت لري. د ګروپ د کار ځای ښوونکي او زده کوونکي یو ځای ټاکي . د وسایلو تهیه کول د ګروپ په غاړه واچوی په دې شرط چې ګروپ یې وکولای شي.

د ټولګیو درې ډولونه معرفي کوي: رقابتي، انفرادي او تعاوني ټولګي. ګډون کوونکي د هر یوه ټولګي په ځانګړتیاوو (مثبت او منفي ټکي) یو له بل سره خبرې کوي او لاند نیو پوښتنو ته ځوابونه ورکوي:

1. دغه شعار په کوم ډول ټولګي پورې اړه لري: که ته یې وګټې زه یې بایلم، که زه یې وګټم ته یې بایلې.
2. د دو و نورو ټولګیو لپاره تاسې شعارونه ولیکی.
3. له رقابتي ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟
4. له انفرادي ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟
5. له تعاوني ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟
6. ایا رقابت په ټولګي کې تل بد دی؟ توضیح یې کړی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونکو لپاره مشورې :

1. د رقابتي، انفرادي او تعاوني ټولګيو څخه د هر يوه ټولګي په ځانګړتياوو (مثبت او منفي ټکي) يو له بل سره خبرې وکړي او لاندنيو پوښتنو ته ځوابونه ورکړي:

7. دغه شعار په کوم ډول ټولګي پورې اړه لري: که ته يې وګټې زه يې بايلم، که زه يې وګټم ته يې بايلې.

8. د دو و نورو ټولګيو لپاره تاسې شعارونه ولیکۍ.

9. له رقابتي ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟

10. له انفرادي ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟

11. له تعاوني ټولګي څخه کوم ډول زده کوونکي ګټه پورته کوي؟

12. ايا رقابت په ټولګي کې تل بد دی؟ توضيح يې کړی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دزه کوونکو پیژندنه

دماشوم وده(د زیږیدو له وخته څخه):

دماشوم پر وده باندې مؤثر ټولنیز او طبیعي عوامل

1. که چېرې دانې وکرلی شي او اوبه ورته ورکړی شي، په خپله وده کوي. دغه دانه (چې وروسته به ګیا ځینې جوړه شي) دیوه داخلي پلان او نقشې لرونکې ده چې د ودې خصوصیات ټاکي.

2. ماشومان هم دیوه داخلي پلان او طرحې له مخې، چې خدای پاک(ج) دوی ته بخښلی دی، وده کوي. د ودې دغه داخلي طرح او پلان نه داچې جسمي دی، بلکې رواني هم دی. له دې سره-سره چې ډېر ماشومان په صحي شکل نړۍ ته راځي، د دوی ذهن او روان د وخت په تیریدو سره نمو کوي.

3. که چیرې د نبات د ودې په وخت کې کومې موانع پیداشي د هغه ونه کړیږي ،نو په همدې توګه که دیوه ماشوم د طبېعي ذهني او رواني ودې په مخکې موانع پیدا شي، له ذهني او رواني اړخه کمزوری راځي.

4. هغه ماشوم چې په یوه متوازینه فضا او محیط کې وده وکړي دیوه غښتلي او قوي بوټې په توګه راځي، یو معتدل، متعهد، غښتلی، مهربان او له نورو سره مرسته کوونکی منځ ته راځي.

5. هغه ماشوم چې په یوه ناسالم (ناموزون) محیط کې چې له رواني غوښتنو سره برابر والی نلري، لکه بوټی چې کوږ شین شوی وی، وده وکړی، یو جاه طلب، باور نه لرونکی، بدبینه او ناموزون شخصیت ځینې جوړیږي.

- د لویانو د سلوک ځینې نمونې چې د ماشومانو سالمه وده ګډوډولاي شي، په لاندې توګه دی:
  - سپکې سپورې او جزا ورکول (د ساده او طبیعي اشتباهاتو لپاره).
  - د ماشومانو سره له حده زیاته مرسته کول، په خاصه توګه ډېر واړه ماشومان او دوی ته وخت نه ورکول چې پرخپله دوی د تجربې له لارې کوښښ وکړی چې څه زده کړې.
  - په ډېره تندی انتقاد وربانديې کول (غیر ضروري اوله حده زیات).

(c) ketabton.com: The Digital Library

- بې مورده رټل کول.
- وهل او ټکول.
- ماشومانو ته ددې وخت نه ورکول چې په خپله دوی تصمیم ونیسي او همدارنګه د دوی شخصیت او رایې ته ارزښت ورنه کړل شي او درناوی یې ونه شي.
- ماشومانو ته د پوښتنې اجازه نه ورکول.
- د ماشومانو څخه دا هیله کول چې یوازې د کتلو، اوریدلو او ویلو پواسطه زده کړې او په ګډه کار کې د برخې اخستلو د پاره وخت نه ورکول.

د لویانو ځینې کړنې (سلوک)چې د ماشومانو د ودې مرستندوی واقع کیږي.

- په دې عقیده پیداکول چې د غلطیو کول د ودې او رشد کولو طبیعي برخه جوړوي.

ماشومان پریږدی چې خطاګانې وکړي او له هغو څخه زده کړه وکړي.

- د ماشومانو پوښتنو، نکلونو، او تبصروته پاملرنه کول.
- ماشومانوته وخت ورکول او دا په دې معنی چې پر دوی باورکول دي.
- ماشومانو ته د ګټورو کارو سپارل چې دوی یې سرته ورسوي. ماشومان په خپله د کارونو او لوبو سرته رسولو څخه ښه زده کړه کوي.

د ماشوم د ودې طبیعي مرحلې

د ماشومانو د جسمي ودې سره یو ځای، ذهن، روان، سلوک، رفتار او د هغو ضرورتونه هم بدلون او وده کوي.

د ماشومانو د ودې مرحلې کولای شو په لاندې توګه صنف بندی کړو:

1. د زیږیدو څخه تر شپږ کلنی(0-6).
2. د شپږ کلنی څخه تر 12 کلنی (7-12).
3. له 12 کلنی څخه تر 18 کلنی (13-18)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه صنف بندی ددې لپاره سرته رسيدلې ده چې ماشومان په پورتنيو هرې يوې مرحلې کې د ضرورتونو او علاقمنديو له اړخه توپير لري.

اول: د زيږيدو څخه- 6 کلنۍ (د ښوونځي څخه مخ کې عمر)

نړۍ د يوه نوي پيدا شوي ماشوم لپاره او ماشوم د نړۍ لپاره نابلده وي. نو ددې لپاره چې د خپل ځان او د چاپيريال د شيانو درک وکړی، د نوي پيدا شوي ماشوم ذهن او روان مادي او فزيکي نړۍ ته پام وي. غواړي چې هر شی لمس کړي، هر کوچني شي ته پاملرنه کوي، او د شيانو د رنګونو او شکلونو په برخه کې زده کړه کوي. او د خپل ځان په هکله زده کړه کوي، نو له دې کبله جسمي فعاليتونو ته ضرورت لري. يو ډېر بسيط کار، په تکرار سرته رسولو سره زده کوي. د شيانو ترتيب کول يې خوښيږي او په شيانو کې يې بدلون نه خوښيزي. ماشومان په دې عمر کې په عمومي توګه سليقه او نظم رعايت کوي. څکه دوی پخپله کوچني نړۍ کې نظم ته اړتيا لري. ماشومان په دې مرحله کې د کور د کارونو (هغه کارونه چې لويان يې کوي) په سرته رسولو خوشحاله کيږي. ددغه ډول کارونو سرته رسول د ماشوم له ذهني، رواني او جسمي ودې سره مرسته کوي.

ډېر غواړي يوازې کار وکړي، او يوازې لوبې وکړي. دماشوم فکر کول په دې مرحله مستقيم او ساده وي. دساده او لنډو جملو کارول يې خوښيږي او د شيانو د نومونو د پوهيدلو شوق لري په دې مرحله کې د ماشوم ذهن ډېر حساس وي او ډېرې کلمې د دوو کالو په اوږدو کې نسبت ټول عمر ته زده کوي.

دوهم: له 6 – 12 کلنۍ (د ښوونځي د لومړۍ دورې عمر)

په دې مرحله کې ماشوم د نړۍ مادي او فزيکي اشنايي محسوس وي او جسماً غوښتلی شوی وي او په اسانی سره تفاهم کولای شي. ذهن يې د لويې نړۍ لور ته راګرځي. جسماً او ذهناً له پلټنې(تجسس) سره مينه لري او د هر شي سره مينه پيداکوي. دده ذهن د شيانو، درک کولو او پيژندلو ته تيار وي. په ذهن کې يې زيات خيالونه (تصورات) را پيداکيږي، د نکلو او قصو څخه خوند اخلي. غواړي د لرې او نږدې شيانو د فعاليتونو په څرنګوالي پوه شي. هغو شيانو په هکله، چې پخوا يې نه وي ليدلي او نه يې لمس کړي دي، تر ډېره حده زموږ د خيالونو (تصوراتو) څخه زده کړه کوي، په دې چې وهڅول شي او ذهن يې په خوځښت راغلی وي. مهمه نکته داده چې ماشوم بايد د چاپيريال د شيانو او نړۍ سره مينه دار کړای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مرحله کې ماشوم ډېر پلټونکی وي او کوښښ کوي چې سم او ناسم مفاهیم وپېژني. همدغه ده چې داسې ارزښتونو ته، لکه عدالت او اخلاق، په خپل ځان کې وده ورکړي. که چیرې په دې مرحله کې یو ماشوم د بې عدالتي او بې انصافۍ سره مخ شي، هغه د ښو او بدو (صحیح او غلط) په توپیر کولو کې ورکیږي او په ده کې د ګنګس کیدو احساس وده کوي. هغه ماشومان چې عمریې د 16 او 12 کلونو تر منځ وي،د د رسمي او سالمې ارادې د ودې په غرض د آزادۍ او عمل ټاکلو ته ضرورت لري. البته محدوده آزادي د شخصیت د ودې په غرض چې پر هغه کې باید د غلطی کولو او ټاکلو حق ماشومانو ته ورکړل شوی وي.

په دې مرحله کې ماشومان په پراخه پیمانه د ټولنې او نړۍ په باره کې زده کړه کوي او ډیر اجتماعي وي. نو له دې کبله د دوستان او هم همځولي ماشومان ډېر ارزښت ورته لري، چې له دوی سره یو ځای کار او لوبې وکړی. ماشومان په دې مرحله کې خپل ګروپونه لکه یوه ټولنه داسې ګڼي. یو له بل سره د خبروکول زده کوي او په دې ترتیب د بشري ټولنې جز ګرځي.

دریم12-18 کلنی پورې (د ښوونځي د ثانوی دورې عمر)

ددغه عمر ماشوم له ماشومتوب څخه د تنکۍ ځوانی مرحلې ته د اخلیږی. دده ذهن د ژوند د عملي مسایلو سره لکه د مزد په بدل کې کار کول او د ټولنې، د کړو وړو، رفتار او نورو سره مخامخ کیږي. د ماشوم د جسمي ودې سره په یوه وخت کې ذهن هم وده کوي. کله-کله په ویره او وارخطایې هم اخته کیږي. اړینه ده چې د ماشوم په دې مرحله کې د اخلاقو او روزنې خاص حدود وټاکل شي مثلاً د درناوي، سلوك او یو بل سره د برخورد ساحه یو ډېر مهم او ضروری کار ددې مرحلې لپاره دغه ده، چې ماشوم کار کولو ته وګمارل شي او د مالي عایداتود لاسته راوړلو سره اشنایې، ترڅو د یوه مستقل شخصیت په توګه قدم پورته کړای شي. په دې مرحله کې ماشوم ته باید ډېر مسؤلیتونه وسپارل شي او له ده سره دی دیوه ځوان په شان عمل وشي، چې توانایي یې د یوه ماشوم څخه ډېره زیاته ده.

- د یادونې وړده چې دا مرحلې او عمر عام دی او ممکن په ټولو ماشومانو باندې په دقیقه توګه عملي نه شي، اما په مجموع کې هر ماشوم له دې مرحلې څخه تیریږي. هر ماشوم له هغې مرحلې څخه چې ذهن یې په مادي نړۍ متمرکز وي، یوې داسې مرحلې ته چې ذهن یې پلټونکی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او غواړي چې د بهرنۍ نړۍ څخه په پراخه توګه معلومات ولري، وده کوي. یو ځوان غواړي چې پوه شي چې له ده څخه لرې او ده ته نږدې نړۍ څنګه فعالیت کوي او دده ځای په هغه کښې څه شي دی او تلوسه لري ټولنه کې یو مستقل شخصیت شي.

- د ښوونکي لپاره ډیره مهمه ده چې دیو ماشوم لپاره په هره مرحله کښې چې وي د فعالیت زمینه برابره کړي. ترڅو په طبیعي او سالمه توګه وده وکړي. لکه څرنګه چې خدای پاک هر چاته د ودې او نمو وړتیا بخښلې ده نو له دې کبله باید زیار وباسو ترڅو هر ماشوم لکه غښتلې ونه مستقماً وده وکړي، نه د یوې کږې او کمزورې ونې په شان.

اوس نو د ښوونکو په څیر باید له ځانه وپوښتو، چې څرنګه کولای شو چې د تدریس طریقه او له ماشومانو سره خپل برخورد ګټور کړو. اوس چې د هرې مرحلې په ضرورتونو پوهیږو، څرنګه کولای شو چې د ماشومانو او زده کوونکو د ودې په سالمتیا او لاښه والي کې مرسته وکړو؟

د ماشومانو د زده کړې اړتیاوې او د ودې د مرحلو ځانګړتیاوې

عمر	ځانګړتیاوې	نتیجه محوره اړتیاوې او سلوک	دتدریس د طریقي تنظیمول او د هغه متقابله اثر
٦- ٥	حواس ډیر حساس وي او زده کوونکی له مادي او فزیکي نړۍ څخه زده کړه کوي.	هر شی ورته نا اشنا دی، ماشوم هر هغه شي ته چې لاس یې ورسیږي لمس کوي یې، هغه ته د لاس رسیدلو لارې زده کوي، هر شي په جدي توګه ترکتنې لاندې نیسې، هر کوچني شي ته پاملرنه کوي.	فزیکي چاپیریال باید محفوظ وي، ترڅو ماشوم پلټنه وکړای شي. د ماشوم حرکتونه باید محدود نه شي. ماشوم ته دط د لوبو شیان ورکړل شي ترڅو پر هغو لوبې وکړي او هغه شیان چې تودوالی، لندوالی،رنګ، غږ او بوی ځینې محسوس شي باید ورته ورکړل شي.
	د ژبې زده کړه وده کوي.	ماشوم په طبیعي توګه کلمې زده کوي اما ډېر اوږده توضیحات یې نه خوښیږي هغه غواړي چې د شیانو نومونه وپیژني	په هره اندازه چې امکان ولري له ماشوم سره خبرې وشي او کتاب او نور ورته وویل شي.
	د ساتنې، آرامی او امنیت احساس ته اړتیا لري.	ماشوم بېرته د شیانو ځای په ځای کولو د تنظیم او ترتیب څخه خوند اخلي او د چاپیریال بدلون ته خوشحاله کیږي.	زیار مه باسی چې د ماشوم په چاپیریال کې بدلون راولی. د ماشوم چاپیریال (ټولګي، کور)پاک او منظم وساتی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

	هغه وخت هغه زده کړه کوي چې په خپلو لاسونو يې درسره کړي.	ماشوم په کور يا ښوونځي کې د کار په سرته رسولو خوشحاله کيږي که چېرې کوچنی مسؤليت ورتر غاړې شي په سرته رسولو يې خوشحاله کيږي.	د ماشوم لپاره د کار محيط او زمينه برابره کړی، ترڅو د اشتباهاتو په کولو سره زده کړه وکړي، بېله دې چې ورته بد وويل شي.
	د کړنې په تکرار سره زده کړه کوي.	ماشوم يو عمل څو واره تکراره وي او ډېر لږ د ستړتيا احساس کوي.	ماشوم پرېږدی چې يو عمل څو، څو واره تکرار کړي او په پلټنه کې يې لاس وهنه مه کوي.
۶-۱۲	خيال او تصور يې ډير قوي وي.	د نکلونو او ډرامو اوريدلو له لارې ښه زده کړه کوي.	ښوونکی دې خپل درسونه د نکلونو په شکل ترتيب او بيان کړي. که امکان ولري ماشوم ته دې د قصې ويلو اجازه ورکړل شي.
	ډير ټولنيز وي او له دوستانو سره يې اړيکې ډيرې مهمې وي.	ګډ کارونه يې ډېر خوښيږي او يوازې کار يې نه خوښيږي.	ښوونکي دې ګډ کارونه په خپل درس کې زيات کړی او ماشومانو ته دې وخت ورکړل شي چې په ګروپي توګه فعاليت اجرا کړي.
	ذهن يې وده کوي، ترڅو ډيره پراخه نړۍ و پيژني او غواړي چې توضيحات او دلايل واوري.	ماشوم څيرک او پلټونکي دی او دې ته تيار دی چې هر شی پيدا کړي. که چيرې وهڅول شي نو د زده کړې ښېړ توان لري(خو ډيری وخت د ماشومانو له دغه توان څخه لږه ګټه اخستل کيږي.)	ښوونکي هغه څه چې درس ورکوي بايد له هغو سره مينه ولري او د ماشومانو د مينې پيداکولو لپاره بايد د هغوی ترمنځ ازاد رقابت رامنځ ته کړي.
	د مادي نړۍ د پيژندنې لپاره يې ذهن او جسم ځواکمن شوی وي.	ضرورت لري او فکرکول زده کوي. مادي او فزيکي شيانو محسوس والې لوړ ګڼي او غواړي ازادانه او خپلواکه پلټنه وکړي.	ښوونکی دې له ټولګي څخه د باندې ماشومان د تحقيقي کارونو لپاره وګماري (په چاپيريال يا د ولس په منځ کې، په ټولنو او سازمانونو کې)
	د سم او ناسم په اړه قوي احساس لري.	ضرورت لري ترڅو په اصولو او قواعدو او د هغو په دليلونو باندې پوه شي. غواړي چې له ده سره نيکه رويه او سلوک وشي او د ښو او بدو د ټاکلو په برخه کې حق ورکړل شي.	ښوونکي دې په اصولو او ضوابطو بحث وکړی. له ماشومانو سره په سلوک او رفتار کې بايد ډېر محتاط وي په ټولګي اوپه ټولنه کې دی د قضات کولو ښه نمونه مثال راوړي او د زده کوونکو لپاره دې د ښو او بدو د ټاکلو او تصميم

(c) ketabton.com: The Digital Library

			نیولو وخت برابر کړي.
۱۲-۱۸	د ځواني په لورې تحول کوي.	ډېر احساساتي کيږي، سلوك او رفتار يې نيم کړی وی، جدل او بحث کوي او په عين حال کې ډاډه نه وي.	ښوونکی او الدين بايد حوصله ولري او په عين وخت کې د اخلاقو، سلوك، ښوونې او درناوي په برخه کې محکم او مشخص حدود وضع کړي.
	پر ځان متکي کيدلو او د کار کولو پر لوري تحول پيدا کوي.	په ځينو وختو کې د دوی په کار کې د لويانو لاس وهنه پرې ښه نه لګيږي او په قهر کيږي	ښوونکي او والدين بايد زده کوونکي ته مسؤليتونه ورکړی. د ژوند عملي درسونه دی دوی ته بيان کړي. ښوونکي د زده کوونکو شخصيت ته په درنه سترګه وګوري او له هغو سره د لويانو په شان رفتار وکړي.

د ښوونکو لپاره مشوره:

لومړی مثالونه ولولی او بيا له ښوونکو څخه وپوښتی چې که لويان د ماشومانو د ودې مرحلې ونه پيژني د ماشومانو په وړاندې د هغوی عکس العمل او چلند به څنګه وي؟

بيا پخپلو منځو کې بحث وکړی چې دوی مخکې د ماشوم د عمر او حالت په هکله څنګه فکر کاوه او له ماشومانو سره يې څنګه چلند کاوه. دغه راز په دې باب چې کله دوی د عمر په بېلابېلو مرحلو کې د ماشوم اړتياوې وپيژندلې، د هغوی په چلند کی څه بدلون راغی؟

لومړی مثال: (يو پنځه کلن ماشوم د بوټونو دبندونو په تړلو ډېر وخت باسي):

<u>د ماشوم داروا پيژندنې له درك څخه وروسته:</u>

ښوونکی دڅو دقيقو لپاره بې صبرانه انتظار باسي، بيا ماشوم مخ او لاسونه شاته اړوي او پخپله د بوټونو د بندونو په بندولو پيل کوي. ښوونکی فکر کوي چې له ماشوم سره يې مرسته کړې ده، خو په حقيقت کی هغه ماشوم له زده کولو څخه منع کړي دی. هغه پيغام چې ماشوم ته رسيدلی دی دادی: ((ددې کار له سرته رسولو څخه عاجز پاتې شوی دی)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماشوم د اړتیاوو له درک او پیژندنې څخه وروسته:

ښوونکی انتظار باسي چې ماشوم د بوټونو بندونه پخپله وتړي. او پخپله په چپه خوله انتظار باسي ترڅو ماشوم د بوټونو بندول پخپله زده کړي. په دې ډول ماشوم د بریالیتوب احساس کوي او پخپل ځان باندې یې ویسا او اعتماد زیاتیږي. که ماشوم د بندونو په تړلو بریالی هم نشي، تر هغو چې ماشوم مرسته نه وي غوښتي، ښوونکی یې کومک ته نه ورځي.

دویم مثال (د څلورم ټولګي ماشومان)

(د څلورم ټولګي ماشومان چې نهه کلن دي، تل په خپل منځ کې خبرې کوي. یو ځای کار کوي او د یو بل پوښتنو ته ځوابونه وایي)

د درک او پیژندنې څخه مخکې:

ښوونکی فکر کوي چې زده کوونکي په ټولګي کی شوخی کوي او شور یې جوړکړي دی. په مکرر ډول هغوی ته په لوړ آواز امر ورته کوي چې چپه خوله شي، له یو بل سره مطالعه ونکړي، خبرې و نکړي او هر څوک یوازې کار وکړی.

له درک او پیژندنې څخه وروسته:

ښوونکی درسونه داسې ترتیبوي چې زده کوونکی (له ٦ – ١٢ کلن) زیاتره په ګروپي کارونو (په ګډه کار) کې مصروف شي. په نتیجه کی ماشومان د ګروپي کارونو له اجرا څخه په ښه ډول زده کړه کوي.

دریم مثال (دپنځم ټولګي زده کوونکی):

دپنځم ټولګي زده کوونکی چې لس کلن دی، د تاریخ د مضمون د لوستلو په وخت کی ډیر ستړی معلومیږي.

د پیژندنې او درک څخه مخکې:

ښوونکی په غوصه کیږي او په شاګرد چیغی وهي یا هغوی وهي ټکوي. د ویرې او سپکاوي په ذریعه زده کوونکی دې ته اړ باسي چې درس ته پام وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماشومانو د علاقي او ذهني ودې له درك څخه وروسته:

ښوونکی پوهيږي چې زده کوونکي (٦ – ١٢ کلونو په منځ کی) اړتيا لري چې خپل تصورات او خيال په کار واچوي، نو د تاريخ د مضمون درسونه د خوندورو کيسو په شکل تشريح کوي او زده کوونکو ته ددې امکان ورکوي چې د کيسو د قهرمانانو نقش ولوبوي او ددې لپاره چې د زده کوونکو تخيل نور هم په کار واچوي له هغوی څخه پوښتنې کوي چې دکيسې پاتې صحنې به څنګه وي.

څلورم مثال (شپږ کلن ماشومان او په ليکلو د ګوتو ماتول) يو شپږ کلن ماشوم په ډېر تکليف د هيجا توري درست ليکي.

له درك او پيژندنې څخه مخکې:

ښوونکی فکر کوي او بلکې ماشوم ته وايي چې ډېر سوکه دی. ماشوم مجبوروي چې په مکرر ډول عين توري په کتابچې کې په پنسل سره وليکي (سره له دې چې دغه ميتود له ماشوم سره په زده کړه کی مرسته نه کوي). ماشوم بيا بيا غلطي تکراروي او په عين وخت کې کوشش کوي پنسل په صحيح شکل په لاس کی ونيسي.

د ماشوم د اړتيا وو له درك څخه وروسته:

ښوونکی ماشوم له ټولګي څخه بهر بيايې او ورښيې چې څنګه کولای شي په ځمکه په لاس ليکل وکړي، په ځمکه د يوه توري ليکل داسې ورښيې چې دهغه ګوتې په کار ولويږي. ښوونکی يوه لوي ماشوم ته وايي چې يو توری په ګوتو د ځمکې په مخ وکاږي. وروسته وړوکی ماشوم له هغه څخه پيروي کوي او د ګوتو په ذريعه په ځمکه ليکل کوي. په دی ډول ماشومان زده کوي چې څنګه په ګوتو سره د ځمکې پرمخ توري وليکي.

بل ځل (ښايې له څو ورځو وروسته) ښوونکی ماشوم ته و ښيې چې څنګه ليکل کيږي. ماشوم د څو ورځو لپاره د هغه مشق کوي. وروسته له هغه چې ماشوم په دې کار کې بريالی شو، په کتابچې کې دپنسل سره په ليکلو پيل کوي.

پنځم مثال (١١ کلن ماشوم او ځيرکتيا):

يو ١١ کلن ماشوم په ټولګي کی ډيرې افاقي پوښتنې کوي چې د کتاب د متن څخه بهر وي، دمثال په توګه د ځمکې د کرې، اسمان، نورو ملکونو او کليو په باره کې پوښتنې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له درک او شناخت څخه مخکې:

ښوونکی بې حوصلې کیږي او ماشوم ته په غوصه کیږي. فکر کوي چې ماشوم بې ځایه مزاحمت کوي او بې ادبه دی. په غوصې سره ماشوم ته وایي چې نور دې پوښتنې نه کوي او یا د هغه پوښتنو ته ځواب نه وایي، خصوصاً په هغه صورت کی چې سوالونو ته ځواب ونلري.

د ماشوم دځیرکتیا له درک او پیژندنې څخه وروسته:

ښوونکی د ماشوم پوښتنوته په ښه طریقه ځواب ورکوي. پردې برسیره هڅه کوي چې داسې کتاب پیدا کړي چې پکښې د دنیا نقشه وي، او شاګرد ته یې ورکوي چې پخپله یې ووایي. (که دغه ماشوم یا نور ماشومان دلچسپي ولري). که ښوونکی کوم بل څوک وپیژني چې پوښتنو ته ځواب لري، هغه سړی یوه ورځ د ښوونکي په څیر ټولګي ته رابولي. که ښوونکی په پورته ذکر شوي میتود کی بریرته پاته شي او نور وسایل ونلري، بیا هم ماشوم مه نا امیده کوی، بلکې هغه دې ته هڅوی چې پوښتنو ته ادامه ورکړي. البته په هغه څه چې ښوونکی نه پوهیږي له ځان سره یې باید ولیکي او تل د هغو په ځوابونو پسې لټه وکړي.

په ښوونځي کې دزده کوونکو ستونزې

په دې کې شک نشته چې کله ماشومان د خپل خواږه کور څخه یو نا آشنا ځای ته چې ښوونځی نومیږی راشي ، نو ډیرې ستونزې او اړتیاوې به لري. د وړکتون رواج خو زمونږ په هېواد کې نشته او د اوسنیو حالاتو په نظر کې نیولو سره په نژدې راتلونکی کې ددغه ډول اسانتیاوو امکان هم کم بریښي. نو کله چې ماشومان په لومړي ځل یو نا اشنا ځای ته چې ډیر محدودیتونه پکې وي، مقررات، نوي خلک او نوي آمران ولري، ډاریږي او ورخطا کیږي. ځینو به شاید په جومات کې زده کړې وي، ځکه زموږ دکلیوالی او سیدونکو لپاره په جومات کې زده کړه (ترښوونځي مخته) دوړکتون بدیل ګڼل کیدای شي، خو امکان لري ټولو ماشومانو په مسجد کې زده کړه نه وي کړي.

د ښوونکی مسؤلیت

مهمه خبره داده چې ښوونکي د زده کوونکو په دغه ډول اړتیاو خبر وي او په نظر کې یې ونیسي . برسیره پردې ښوونکی باید په دې هم پوي وي چې مختلف زده کوونکي د دغو اړتیاوو له اړخه متفاوت وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی باید د امکان تر حده خپل زده کوونکي او د دوی اړتیاوې او وړتیاوي وپیژني.

تر ټولو مهم کار چې ښوونکی یې باید وکړي هغه په ماشومانو کې د ویرې له منځه وړل او یا کم ترکمه کمول دي. په دې کار سره به زده کوونکي ددې جرئت پیداکړي چې د خپلو ستونزو او اړتیاوو په اړه مرسته وغواړي او یا یې پخپله د حل کولوکوښښ وکړي ، نه داچې خپلې اړتیاوې له ویرې پټې کړي.

ښوونکی همدا راز د زده کوونکو اړتیا وې داسې سره بیلې کړي چې ځینې د ټولو زده کوونکو ګډې وي او د ښوونکي په لارښوونو او یا معلوماتو ورکولو حل کیدای شي. مثلاً زده کوونکو ته د ښوونځي ځای، ټپی، د څښلو اوبو او نورو په هکله معلومات ورکړل شي. د زده کوونکو ځینې اړتیاوې کیدای شي ځانګړې مرستې وغواړي. ښوونکی باید ددغه ډول اړتیاوو په هکله لازم تدبیر ونیسي.

تاسې خپل ماشومتوب در په یادکړي او کوښښ وکړي چې هغه ستونزې چې تاسې د ښوونځي په لومړیو ورځو کې ورسره مخ واست او دا چې تاسې څنګه احساس کاوو ور په یاد کړي ترڅو د نورو ماشومانو حالت درک کړي.

هغه مشکلات چې ماشومان د ښوونځي په لومړنیو ورځو کې ورسره مخ کیږي:

په ښوونځي کي د ماشومانو ځینې ستونزې داسې وي چې د ښوونکی په لږه پاملرنه او مرسته رفع کیدای شي خو ځینې بیا د اوږده وخت زیار ته اړتیا لري.

د ښوونځي په لومړنیو ورځو کېد ماشومانو د ستونزو ځینې مثالونه چې ښوونکی یې په اسانی رفع کولاي شي په لاندې ډول دي.

له ښوونکی یا نورو زده کوونکو څخه ویره.

له غلطي کولو څخه ویره.

له مقرراتو سره نابلدي.

د مکتب سره نا بلدي.

د اړتیا او ستونزې د بیانولو جرات نه لرل.

په دې نه پوهیدل چې له چا څخه مرسته وغواړي او څنګه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انساني ضرورتونو د رفع کولو په هکله معلوماتو ته نه درلودل(اوبه ،تښی ، لوږه).

د ښوونکی غیر عادلانه چلند-(د زده کوونکو ترمنځ فرق کول).

نابلده وظیفي ورته سپارل کیدل.

له نورو ټولګیوالو څخه وروسته پاتي والی.

د زده کوونکو هغه اړتیاوي او ستونزې چې اوږد مهاله تلاش او د نورو مرستې ایجابوي:

نااشنامحیط (د وخت په تیریدو ورسره عادت کیږي)

د پلار او مور څخه لري کیدل(د وخت په تیریدو ورسره عادت کیږي)

د کتاب او ښوونځي په ژبه نه پوهیدل(د ماشوم مورنی ژبه د تدریس له ژبې سره فرق لري)

- ناروغتیا
- بې جرأتي
- په زده کړه کې مشکلات لرل
- د زده کړې خاصې اړتیاوې لرل لکه معلولیتونه

هیجاني اړتیاوې لکه نازولتوب، نااړمتوب، غلیتوب، بې حوصلګي او نور.

دغه ډول ستونزې که رفع نه شي د زده کوونکو په زده کړه او د زده کړې لپاره په تیاری منفي اغیزې کوي.

ځینې منفي اغیزې یې موقتي وي اوځینې یې بیا اوږ مهاله منفي تاثیرات لري.

ښوونکی باید چې په لومړنیو ورځو کې ددغو ستونزو د رفع کولو لپاره یو څه وکړي. ترڅو چې له یوې خوا زده کوونکي ښوونځي ته خوشحاله راشي او له بلې خوا په نورو ستونزو دبر لاسی توان پکې پیاوړی شي.

د زده کوونکو سره څنګه مرسته کولای شو چې د دوی اړتیاوې پوره شي؟

په لومړیو ورځو کې د ښوونځي تعمیر او چاپیریال سره د زده کوونکو بلدول لومړی قدم دي ترڅو خپل ټولګي، د څښلو اوبه تښی او نور پیداکړای شي.

ښوونکی د لومړنیو مقرراتو په هکله زده کوونکو ته معلومات ورکړي چې مثلاً د رفع حاجت لپاره هیڅ کوم ممانعت نشته او فقط د لاس په جګولو سره اجازه ورکول کیږي او نور...

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم ډېره مهمه ده چې ښوونکی په خاصه توګه په لومړنیو ورځوکې د زده کوونکو په نسبت داسې فکر وکړي چې دوی په ښوونځي کې د مقرراتو، ځای، چاپیریال، قیوداتو او نورو سره د بلدیدو او مراعات کولو لپاره وخت او پوهیدلو ته اړتیا لري. نو په دغو ورځو کې د ماشومانو هیڅ عمل غلط ونه ګڼی بلکې د زیات زغم څخه کار واخلی او د دوی د هر غلط عمل په مقابل کې دوی ته ښوونه وکړی او د قهر او ګواښ نه ډک چلند څخه ډډه وکړی.

له زده کوونکي سره باید مرسته وشي چې په ځان اعتماد پیداکړي ځکه چې په ځان باور په اړتیاوو د برلاسی لومړی او مهم شرط دی. زده کوونکی باید ډاډمن او پوهه شي چې د دوی غلطي زغمل کیږي خو دوی باید د غلطیو د اصلاح لپاره زیار وباسي. د زده کوونکو ښه کار باید وستایل شي ترڅو دوی په ځان باوري شي او ځان ته درناوي وکړي او په ټیټه سترګه ځان ته ونه ګوري.

ښوونکی باید اضافي لارښوونې هم وکړي لکه جنګ کول ډیر بد کار دي، که څوك وړی کیږي. نو وچه ډوډي له کوره درسره راوړی او په تفریح کې یې وخوری، ښوونځی دکور په شان وبولی او هر مشکل چې لری ماته یې ووایی او نور. "

ډېره مهمه داهم داده چې ښوونکی د زده کوونکو نومونه زده کړي او دوی ته په احترام قایل شي. هیڅ کله باید دوی په بدو نومونو یاد پلار په نوم (مثلاً د فلانی زویه) ونه نوموي.

د ښوونکو لپاره وړاندیزونه او د بحث ټکي:

قدرمنو ښوونکو! تاسې په ګډه سره د لاندې پوښتنو په هکله بحث وکړی:

آیا ستاسې ټول زده کوونکي د اړتیاوو او وړتیاوو له اړخه یو شان دي؟ خپل دلایل ووایی.

تاسې پخپل ټولګي کې زده کوونکي له کومه اړخه او په څو ډولو ویشلای شئ؟

آیا داسې زده کوونکي لری چې په زده کړه کې ستونزې لري؟ ولې دغه ستونزې لري؟ ددغه راز زده کوونکو په اړه څه کولای شئ؟

که په ټولکي کې په لاندې ډول ماشومان ولرئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ماشوم د غريبې کورنۍ څخه دی يا سرپرست نلري او مجبور وي چې په کور کې له وخته وروسته کار وکړي او تاسې ته معلومه شوه چې درسونه يې سم نه دي زده کړي.

يو ماشوم ډير لايق او ذهين دی او ورسپارل شوي دنده تل تر نورو ملګرو مخکې خلاصوي او بيا نورو ته مزاحمت کوي.

د يوه شاګرد مو ژبه دريږي او کله چې په جهر درس لولي، نو نور ور پورې خاندي.

تاسې به له دغه ډول زده کوونکو سره څه کوئ؟

د زده کوونکي پيژندنه

ټولو زده کوونکو ته د زده کړې په فعاليتونو کې ونډه ورکول

ښوونځي ته هر زده کوونکی ددې لپاره راځي چې زده کړه وکړي خو له بلې خوا ټول زده کوونکی له يوبل سره فرق لري – ځانګړې وړتياوې، علاقې، د ذهني ودې مرحلې او هيجاني حالتونه لري. برسيره پردې زده کوونکی په مختلفو ډولو زده کړه کوي – څوک له کتابه ښه زده کړه کوي، نور بيا د ښوونکي لخوا د تشريحاتو څخه، ځينې بيا له خپل ملګري څخه، ځينې نور په ځانګړي توګه، حتي هم له نورو سره په ګډه زده کړه خوښه کړي.

زموږ په هېواد کې ستونزه داده چې له يوې خوا په ټولګي کې د زده کوونکو شمير ډير وي او له بلې خوا ښوونکی هم فعاليتونه په طرحه کې ستونزې لري. داسې فعاليتونه چې ټول زده کوونکی ترې زده کړه وکړي. برسيره پردې د وخت کموالی او د موادو نشتوالی هم ښوونکی مجبوروي چې په تدريس کې د محدودو طريقو څخه کار واخلي.

نتيجه يې دا شي چې ځينې زده کوونکي ښه زده کړه کوي او ځينې نور بيا په زده کړه کې وروسته پاته کيږي. دغه کار له يوې خوا ځينو زده کوونکو ته د زده کړې ستونزې زياتوي (مثلاً نوره زده کړه نشي کولای) او له بلې خوا د تکړه او ضعيفو زده کوونکو ترمنځ فاصلې زياتوي چې دا کار د ښوونکو لپاره تدريس ستونزمن او بې خونده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه باید وشي؟

- ښوونکی باید تر ټولو مخته خپل زده کوونکي د دوی د ځانګړتیاوو له مخې وپیژني.
- درس باید داسې طرحه او پلان کړي چې د زده کړې متنوع فعالیتونه په کې وي لکه د ښوونکی لخوا موضوع تشریح کول (لکچر) جوړه یزکار، د کتاب له مخې ویل، تجربه کول، ګروپي بحث کول، لوبې، سوالونه ځوابول، له ټولګي د باندې فعالیتونه او نور.
- هغو زده کوونکو ته چې د زده کړې مشکلات لري، مناسب فعالیتونه او اضافي مرسته ورکړل شي (دا کار پخپله ښوونکی او یا د نورو زده کوونکو په مرسته کولای شي).
- د نوي درس د وړاندې کولو په وخت کې باید د زده کوونکو موجوده پوهه اوسویه په نظر کې ونیسي، یعنې ځان په دې مطمئن کړي چې ټول زده کوونکي ګټه ځینې اخیستلای شي.
- د امکان تر حده له مختلفو درسي موادو څخه کار واخلي.
- د زده کوونکو غلطی وزغمي، اصلاح یې کړي او هیڅکله له تهدید او تحقیر څخه کار وانه خلي.
- ښوونکی کوښښ وکړي چې د درس په جریان کې له ټولو زده کوونکو سره رابطه وساتي یعنې ټول شریک کړي.

څنګه زده کړه کوو؟

خلک په مختلفوطریقو زده کړه کوي. ځینې هغه طریقې چې ماشومان او لویان پرې زده کړه کوي په لاندې ډول دی.

- د ویلو په واسطه : دمثال په توګه دمیندو، پلرونو او ښوونکو لارښوونې یا بیانونو او راډیو ته غوږ نیول.
- د لوستلو پواسطه.
- دیوې ستونزې او د هغې آواری په اړوند دکوښښ او فکر کولو په واسطه او بیا په دې فکر کول چې دیوې ستونزې د مختلفو حل لارو لپاره وړاندېز او دی ته ځیر کیدل، او دا ستونزه څنګه آواره شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د تجربه کولو په واسطه یعنې د یو کار عملي اجرا کول، او د هغې څخه زده کړه کول او تجربه میندل.کومه لاره ښه ده .
- دخیال یا تصور کولو په واسطه د سترګو تړل او د یوې پیښې یا یو داستان په ذهن کي انځور کول.
- له نورو څخه تقلید کول.
- دمعلوماتو د زده کولو یا د حفظولو او له هغو څخه په نویو موضوعاتو کې دکار اخیستلو له لارې.
- د دوامداره تمرین له لارې.

څوک د زده کړې لپاره پورتنۍ ټولې لارې کاروي او څوک بیا نورې لارې کاروي. خو ځینې خلک د ځینو خاصو طریقو له لارې ښه زده کړه کولاي شي خو په ځینو نورو طریقو بیا زده کړه نشي کولاي.

مخکې به مو غالباً د ماشومانو په اړوند، چې په یوه معینه طریقه یې زده کړه سمه نه شوای کولاي، فکر کاوو چې دوی نا پوه دي، خو اوس پوهیږو چې د استعدادونو (وړتیاوو) مختلف ډولونه شته. د مثال په توګه ټول ښوونکي پوهیږي چې ځینې ماشومان په ریاضي کې تر نورو ماشومانو ښه دي او ځینې یې دکلمو په لیکلو کې تر نورو ماشومانو ښه دي. ځینې ښه حافظه لري او ځینې په رسمولو او خطاطۍ کې غښتلي دي. ځینې نوښتګر او ځینې تحلیلګر دي. مخکې به مو غالباً د لایقتوب یا نالایقتوب ټاپې په ماشومانو وهلې خو اوس پوهیږو چې دغه توپیرونه د لیاقت (وړتیا)مختلف ډولونه دي. داستعدادونو ځینې ډولونه په لاندې ډول دي:

عددې وړتیا په حساب او الجبر کې ښه والی، په جغرافیه کې د نفوس یادول او دتاریخ په مضمون کې په پیښو او سیموکې وړتیا.

- بصری وړتیا - په هندسه ، رسامی، تصویرونو، د جغرافیې په نقشو کښلو کې ښه والی.
- هیجاني ذکاوت(وړتیا)- په دې ښه پوهیدل چې نور خلک څرنګه احساس کوي، په نوښتیزو لیکنو، شعرونو او داستانونو کې ښهٔ والی.
- ژبنی ذکاوت - په لوستلو ، لیکلو اوګرامر کې تکړه توب والی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- منطقي ذکاوت – د دلیلونو په تحلیل کې، د تاریخ او ساینس دګټو په پوهیدو، دکمپیوټر په کارولو، درياضي په مضمون کې د سوالونو په حلولو کې غښتلتوب.

له بده مرغه د ښوونځيو اکثره درسونه د دوو یا دریو خاصو کتګوریو سره سم سرته رسیږي. ډیر ښوونځي د استعدادونو او وړتیاوو نور ډولونه له پامه غورځوي. د مثال په ډول نوښتګری، حساسیت، تخیل او تجربه معمولا نه تشویقیږي. ددې نیمګړتیاوو پایله په ښوونځیوکې دوړتیاوو او د هېواد دبا ارزښته بشري سرچینو لپاره لوي زیان دی. (مثال په توګه : البرت انشټاین یو لوي عالم او پوه د څیړنې (ریسرچ) لپاره په پوهنتون کې خپله درخواستي ورکړه، خو ښوونکوو فکرکاوه چې دی یو ګډوډ او بې اصولو سړی دی او د عالم کیدو پوره ذکاوت په کې نشته، نو لدې امله دی د څیړني لپاره په پو هنتون کې ونه منل شو.

ددې واقعیتونو په نظر کي نیولو سره باید لاندې ټکي په پام کي وي:

- باید په دې پوه وو چې ټول زده کوونکي او ماشومان د مختلفو وړتیاوو او کمزوریو لرونکی دي.
- تر ممکنه حده په ټولګیو کې د ماشومانو وړتیا او کمزورۍ تشخیصول (البته په لویو ټولګیو کې ګرانه هم ده).
- دداسې صنفي فعالیتو نو طرح کول چې زده کوونکو ته په مختلفو لارو د زده کړې چانس ورکړي.
- له ماشومانو وړتیاوو ته د ودې په ورکولو کي مرسته کول.
- له ماشومانو سره د هغوی د ضعفولو (کمزورتیا وو) د کمولو یا له مینځه وړلو د طریقو د پیژندنې په اړه مرسته کوي.
- ټولو ماشومانو ته ارزښت ورکول، نه داچې یوازې لایقو ماشومانو ته توجه وشي. څینې ماشومان به په پیل کې ذکې نه ښکاري خو د دوی پټ استعدادونه او وړتیاوې به وروسته په حیرانوونکی توګه راڅرګندی شي.
- دا درک کول چې ټول ماشومان د ښوونې او روزنې برابر حق لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په دې پوهیدل چې ذکي ماشومانو ته تدریس اسانه دی، خو دیوه ښوونکی لپاره رښیتنی چلنج له هغو ماشومانو سره مرسته ده چې درسونه ورته ګران ښکاري. ذکی ماشومان په هره چاره زده کړه کولای شي. خو دټيټ استعداد لرونکي ماشومان ډيري پامرني او ښوونې ته اړتيا لري.

د ښوونکو لپاره وړاندېزونه او د بحث ټکي:

- آیا ښه به وي او که نه چې له ټولو زده کوونکو څخه د یو ډول فعالیت اجرا وغواړی؟ ولې؟
- که ډیر اسانه فعالیت ورکړي، د کومو زده کوونکو (تکړه او که کمزورو) په ګټه به وي؟ ولې؟

په خپل مضمون کي دداسې فعالیتونو مثالونه راوړی چې هم یې په اسانه تیارولای شی او هم د ټولو زده کوونکو برخه اخیستنه په کې ممکنه وي.

درسي کومکي مواد

درسي کومکي مواد او د هغو ګټې

له درسي کومکي موادو څخه ګټه اخیستنه له پخوا څخه په ښوونه او روزنه کې رواج درلود. پوه ښوونکي او ددې هنر استادانو زحمت ایستلی ترڅو درسي لارې او طریقې ولټوي چې د هغو په وسیله وکړای چې مفاهیم او مطالب په آسانه توګه زده کوونکو ته انتقال او ولیږدوي.

هغه درسي کومکي مواد چې په تدریس کې مهم رول لري په اسلامي تعلیماتو او ارشاداتو کې ورته ډېر اهمیت ورکړ شوی دی. په عظیم الشان قرآن کې همیشه د (لوح او قلم) یادونه شویده، حضرت محمد (ص) دین او دنیا د لارښود په حیث، کله چې به یې تبلیغ او وعظ کاوه نو د موضع د روښانه کولو په خاطر به یې په ځمکه باندې د مخصوص وسایلو په واسطه کرښې کښلې، امام غزالي (رح) په خپلو لیکنو کې د پیژندنې اساسي وسیله تجربه ښودلې ده چې په حقیقت کې تجربه بې له موادو امکان نلري. یوناني فیلسوف فیثاغورث د خپل کار د مضامینو او مطالبو د واضح او روښانه کولو لپاره له هندسې شکلونو څخه د ځمکې د کرې له پاسه ګټه اخسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعریف

درسي کومکي مواد د هغو شیانو او وسایلو څخه عبارت دي چې ښوونکي او زده کوونکي سره د درس د موخه په لاس ته راوړلو کې مرسته کوي. او یا په بل عبارت درسي مواد له هغو څیزونو او شیانو څخه عبارت دی چې د ښوونکي په شاو خواکې په اسانه توګه پیدا کیږي او په تدریس کې ګټه ځینې اخیستل کیږي او یا هر هغه شي چې په محیط کې موجود دی او په زده کړه کې په مناسبه توګه استعمال لیدای شي د درسي مواد و په نوم یادیږي.

د درسي کومکي موادو اهمیت

یو څوک غواړي ۳۰ کیلومتره واتن ووهي، کچیرې نوموړی سړی پیاده ولاړ شي لږ ترلږه لس ساعته وخت ورته پکار ده، خو که چیرې د وسایلو څخه کار واخلي نو معلومه خبره ده چې په لږ وخت کې به موخه ته ورسیږي وسایل لکه بایسکل، موټر او تلیفون که چیرې په نظر کې ونیسو: نو که چیرې له بایسکل څخه کار واخلي امکان لري په پنځه ساعتونو کې نو موړی واټن ووهي او که چیرې د موټر په واسطه لاړ شي ممکن په نیم ساعت کې منزل ته ورسیږي. او که چیرې د تلیفون څخه کار واخلي ممکن په پنځه دقیقو خپل مشکل حل کړي او خپلې موخې ته ورسیږي.

ښوونکي کولای شي زده کوونکي له درسي موادو پرته هم مصروف وساتي، خو هغه خوند، اسانتیاوې او دلچسپي چې د درسي موادو استعمال په تدریس کې ښوونکي او زده کوونکي ته وربخښې بې له درسي موادو وجود نلرى د درسي مواد استعمالول او په کاروړل تنوع منځ ته راوړي او د مشق او تمرین زمینه برابروي. زده کړه له میخانیکې ډول څخه راباسې او زده کوونکو ته زده کړه په عینې او مشاهدوي توګه وړاندې کوي او زده کړه له لنډ مّاله حالت څخه په دایمي او دومداره حالت بدلوي.

د ځینو تخنیکي مواد په مرسته لکه راډیو، ټیپ ریکارډ، تلویزون او نورو په وسیله کولی شو چې د تیر وخت پیښې زده کوونکو ته لږ وخت کې ور وښیو چې هم زده کوونکو او هم ښوونکو ته په زړه پورې او ګټور وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درسي کومکي موادو ګټې

ولې د درسي موادو څخه ګټه اخلو:

1. څکه چې: زده کوونکي ډېر متحرک او فعال دی. د حواسو تحرک(ليدنه، اوريدنه، بويونه او د درک حس) يې هم صورت نيسې د بېلګې په توګه (د کاغذي ساعتونو پکار وړل د وخت د ښوولو لپاره).
2. درس ډېر په زړه پورې او د اوريدلو وړ ګرځي، ښوونکي ژر موخې ته رسيږي.
3. عملي مهارتونه قوي کيږي او د ذهن د انکشاف سبب ګرځي.
4. د زده کونکو د ويلو او پوهولو مهارت مؤثر کوي.
5. د زده کوونکو ته د درس موضوع اسانه کوي او درس د زده کوونکو په ذهن کې ښه کښيني.
6. زده کوونکي د لچسپي او علاقه څرګندوی او ستړتيا نه حس کوي.
7. په درس کې بدلون راځي او د معلوماتو د زياتوالې سبب کيږي.
8. درسي مواد د فعاليت سرته رسولو سبب ګرځې او ماشومان د فعاليت د سرته رسولو پواسطه ښه زده کړه کوي.
9. درسي مواد د زده کوونکو د برخې اخيستنې وخت زياتوي.
10. تدريس مجسم کوي.

د ټولګي تنظيمول

ديوه ښوونکي په دندو (دندو) کې د لاندې شيانو تنظيمول شامل دی.

- خلک: (ماشومان، زده کوونکي).
- وخت.
- مواد: (کتابونه، چارتونه، قرطاسيه، درسي مواد...).
- فضا: (ټولګی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلك

- د ټول ټولګي ماشومان تنظيمول، واړه ګروپونه، جوړه، او انفرادي ګروپونه. دا ټول د زده کړې د دندې په ماهيت او د درس په موخو پورې تړلې ده.
- د ټولګي کنترول او د سيپلين.
- منظم ګروپونه د خاصو دندو لپاره. دمثال په ډول د ټولګي پاکول (صفايې) او همدارنګه د زده کړې (مختلف) فعاليتونه.

وخت

- د درسي نصاب د محتوی سره سم تدريس کول.
- زده کوونکو ته د خاصو شرايطو (ضرورتونه) په پام کې نيولو سره د ورکړل شوی وخت په نظر کې نيول لکه (ورو ((بطي)) زده کوونکو، ژر ((تيز)) زده کوونکي، احساساتې ستونزې او يا نور ناتوانې لرونکي ماشومان، جينکی وي اوکه هلکان).
- د مهارتونو د تمرين لپاره د کافي وخت اهتمام.
- د مختلفو فعاليتونو په ګډه (يو ځاي) کولو اهتمام

مواد

- لاس رسي، د موادو د منظم او ترتيب سره ځای په ځای کول ترڅو د ضرورت په وخت کې موجود وی.
- ګودام کول (ساتنه)، (د مختلفو سايزو لوښې((ظروف)) را غونډول)
- نمايش (ښودنه) (لاندې د فضا مثالونه وګوری)

فضا

- د ټولګي پاکوالی (صفايې)
- د ماشومانو دلاسي کارونو ننداره کول (وقتاً فوقتاً بدليږي).
- په زړه پورې ننداړو ښوودنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په دیوال ځوړند شویو چارټونو، نقشو... ، او نورو ساتنه او حفاظت (پلاستیکي پوش ورکولو سره).
- په دیوالونو باندې د شیانو د بندولو لارښوونه.(تار، سیم، د نمایش تختې، ..... او نور).
- د فرنیچر (میز او چوکی) په ترتیب ایښودل (که موجود وي) (د چوکیو برابرول، ګروپي شکل، دایروي شکل او د قطار په شکل).
- د ماشومانو هڅول (تشویقول) چې په خپل ټولګي وویاړي او داسې وګڼي چې ټولګی د دوی لپاره ځانګړی ځای دی.

د ټولګي د کنټرول دوه مهمې طریقې

د ټولګي د تنظیمولو دوه مهمې مسئلې:

- د لویو ټولګیو تنظیمول (له 40 زیات)
- دټولګي کنټرول (دتحسین او ترټنې په شمول)

دټولګي د کنټرول دوه لارې:

1. د مخ له طرفه کنټرول:

ښوونکي په خپل حضور او موجودیت سره ټولګي کنټرولوي. ډېر ښوونکي ښه په اوچت اواز خبرې کوي. ډېر تجربه کار ښوونکي په دې کار کې ماهر وي د زده کوونکو سره ښه تفاهم کوي. ښوونکي پوښتنې کوي او ماشومانو د ځواب ورکولو لپاره خپل لاسونه پورته کوي، ډېر تاکید په توره تخته وي، نو تقریباً درس ټول ماشومان احتوا کوي دا تر ډېره معلم محوري طریقه ده، نو ځکه د ښوونکي لپاره پوره ستړې کوونکې ده.

د دغه ډول کنټرول ځانګړتیاوې (مشخصات): اصلي غږ چې اوریدل کیږي د ښوونکي غږ دی چې کله-کله د ماشومانو د ځواب ورکولو له غږنو سره بدرګه کیږي.

2. په ګروپي کارو کې د ماشومانو مصروف ساتلو په ذریعه کنټرول:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې صورت کې ښوونکي د تنظیموونکي دنده لري. ماشومان یې په دندو کې په ګمارلو سره مصروف او کنترول کړی دی، البته داسې دندې چې ماشومانو ته ډېرې په زړه پورې دي. په دې صورت کې ماشومان لږ ترکنترول لاندې وي، خو هغوی د هغه څه په کولو بوخت دي چې ورته په زړه پورې او د لچسپ دی.

د دغه ډول کنترول ځانګړتیاوې دادی چې: دلته اصلي غږ چې اوریدل کیږي د ماشومانو دي خو کله-کله د ښوونکي لخوا هدایات (لارښوونې) هم اوریدل کیږي.

ستایل او سزا ورکول

ستایل: د ماشومانو په هڅو باندې باید اعتراف وشي. هڅه کول د بریالي کیدلو په پرتله ډېر مهم دی. خاصې ستاینې باید د رښتیانې ښه کوشش کولو په صورت کې وشي. اړینه نه ده چې د ماشوم هر کار وستایل شي. هڅوونه ډېره مهمه ده او دا د علاقې په ښودلو او همدارنګه په ستایلو حاصلیدای شي.

سزا ورکول

ماشومان هیڅلکه باید ونه وهل شي. وهل ماشوم ته ویره، تشدد او ځورول ور زده کوي. وهل هیڅکله په سلوک کې ښه والی نه راولي، بلکې کله-کله ماشومان شوخ کیږي، ترڅو چې خپله زړورتیا وښیې. ماشومان باید کله هم سپک (تحقیر) نه شي. که نه دا به هغوی د نورو بدو عملونو (بد سلوک) خواته بوزي. هغه ماشومان چې بد سلوکي کوي، باید خبرې ورسره وشي. داخبره یقیني کړی چې دوی په خپلو اشتباهاتو باندې پوه شي او د خپل سلوک سمولو ته یې وهڅوئ. د ښوونکي او زده کوونکو په منځ کې ښه (دوستانه) اړیکې د ماشومانو د سلوک په اصلاح کې ډېر قوي عامل دی. ماشومان غواړي چې د ښوونکي قدر او غزت وکړي او هغه خوشحال کړي د چاه سره چې د دوی مینه ده.

دا دواړه اړین دي. زده کوونکي باید د ښوونکي سره مینه ولری او قدر یې وکړی او ښوونکی باید په دوی شفقت وکړي. یو له دې دوو نه یوازې کار نه ورکوي ، باید دواړه وي.

ماشومانو ته مسؤولېتونه ورکړی. بدسلوکي اکثراً د نورو د توجه جلبولو په غرض تر سره کیږي. اکثره ماشومان ستاینه غواړي نو کله هم چې هغوی یو ښه کار وکړی نو ستاینه یې وکړی. که چېرې یو ماشوم همیشه تنقید شي، نو هغه بیا د بدسلوکي ځانته د متوجه کولو یوازېنۍ لاره ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جسماني سزا ممکنه بديلونه

ځو کرښې د ليکلو، يا کاپي (نقل) کولو لپاره ورکړی، اضافي کار يا د ټولګي په پاکولو (صفايي) باندې يې وګماری. دتفريح په وخت کې ماشوم په ټولګي کې ايسار کړی. (له دې فرصت څخه په ګټې اخيستنې له ماشوم سره خبرې وکړی).

د ټولګي (درس) څخه وروسته ماشوم په ټولګي کې وځنډوی (هومره نه چې که هغه ته اوږد مزل په مخ کې وي (کور يې لرې وي) او يا هغه ته ديوه بل کوچني ماشوم کورته رسول ور په غاړه وي. ښوونکی بايد له دې حالاتو څخه خبر وي).

که چيرې بدسلوکي دوامداره وي نو ماشوم سرښوونکی ته حواله کړی.

(سرښوونکی بايد د داسې سرغړونکو ماشومانو د اصلاح کولو لپاره روزنيز کورسونه ووايي)

د بدسلوکي د عواملو د پيداکولو هڅه (کوشش) وکړي. اکثراً ماشومان په کورکې د ستونزو، خفګان او داسې نورو عواملو په وجه بدسلوکي کوي. په داسې مواردو کې شايد سزا ورکول مناسبه نه وي، ځکه په کړيدلو (ځوريدلو) باندې بې انصافې ورعلاوه کول (زياتول) شايد د سمولو لاره نه وي.

ځورول

دا يوه لويه ستونزه کيدی شي. د يوې مهمې عاجلې موضوع په توګه بايد د هغه چاره وشي. کله هم يو يا يوه ډله ماشومان مه پريږدی چې نور ماشومان وډاروي او يا يې وځوروي. دا خبره ورته په صراحت ووايی چې د ښوونځي پاليسې (مقررات) دغسې ځورونې نه شي زغلی.

د ټولګي ترتيب او تنظيمول

ټولو ته څرګنده ده چې هر کار د خاص نظم او مساعدو شرايطو په موجوديت کې په ښه ډول پرمخ ځي ښوونه-او روزنه چې د انسانانو د ژوندانه په دوران کې د ارزښتناکو غوښتنو او مهمو ټولنيزو کارونو له جملې څخه منل شوې ده، چې په حتمي ډول ښه نظم او ترتيب ته اړتيا لري. د تدريس لپاره بايد د ښوونکي له خوا په ټولګي کې په مطلوب ډول زمينه او امکان برابر شي. د ښوونې- روزنې د پروسې په وړاندې بايد ستونزې او بنديزونه لري شي او بيله دې چې د زده کړې او روزنې عمليې ته څه زيان ورسيږي بايد په مناسب ډول د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تدریس د پرمختګ لپاره تدریسي فضا برابره شي. د هرې اساسي موضوع په باب (ترتیب، نظم، اداره، ډسپلین، ستاینه اوهڅونه) د توان په اندازه بحث کیږي.

1- د ټولګي ترتیب او تنظیم

ترتیب او تنظیم په روزنېزه برخه کې شامیلیږي نه په تعلیمي (تدریسي) برخه کې، ځکه د ټولګي ترتیب او تنظیم د تدریس لپاره تیاروي. او یا په بل عبارت د ټولګي تنظیم او ترتیب د تدریس لپاره د زمیني برابرول دي. یعنې داچې ښوونکی د درس له شروع څخه مخکې زده کوونکي او ټولګی د تدریس لپاره تیاروي، ترڅو زده کړه او روزنه په سمه توګه جریان پیدا کړي.

د ټولګي ترتیب او تنظیم په ې برسیره چې د درس له اسانتیا سره مرسته کوي د زده کوونکو له زده کړې سره هم کومک کوي. نو ځکه لازمه ده چې ټولګي ته د داخلیدو په وخت کې لاندي ټکي په پام کې وساتو:

ښوونکی باید ټولګي ته د داخلیدو په وخت کې لاندي ټکي په پام کي وساتي:

1. ښوونکي باید ټولګي ته د داخلیدو په وخت کي د سلام اچولو دود پر ځای کړي.
2. په ټولګي کې باید په خلاصه ټنډه او مناسب غږ خبرې وکړي.
3. ښوونکي باید د ټولګي په منځ کې یوې بلې خوا ته وګرځي بیا په مناسب ځای کې ودریږي او له زده کوونکو څخه د حال پوښتنه وکړي.
4. کله چې یو زده کوونکی ناروغ یا معیوب وي، له هغه سره د مهرباني وشي او که ممکن وي هغوی د ادارې له خوا د تداوی لپاره معرفي شي.
5. ښوونکی باید ټولګی منظم کړي، د میزونو، چوکیو، درسي موادو، تورې تختې ترتیبول او ښودل.
6. د زده کوونکو د پاکی او نظافت لیدل او مهربانی سره هغوی ته توصیه کول.
7. د زده کوونکو د حاضرۍ نیول او د حاضرۍ د اهمیت او د غیرحاضرۍ د بدو عواقبو په باره کې خبرې کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

8. د زده کوونکو د کورنیو دندو څخه لیدنه او د غلطیو اصلاح کول.

9. د ټولګي د ترتیب او تنظیم د مهمو ټکو په باب په لاندې ډول بحث کیږي.

سلام اچول

1. سلام د لوي خداي کلام دی او د خبرو اترو دروازې خلاصوي او د ښوونکي او زده کوونکو په منځ کې اړیکې ټینګوي. څرنګه چې موږ مسلمانان یو نو ټولګي ته د ننوتو په وخت کي باید په خلاصه ټنډه او مناسب غږ سره (السلام علیکم وحمت الله وبرکاته) ووایی چې دا له یوه اړخه سنت طریقه ده او له بلې خوا د زده کوونکو په منځ کې د خوشحالی احساس را پیداکوي او د زده کړې، مینې او رښتینوالي زمینه برابروي.

۲. روغبړ کول

ددې لپاره چې د ښوونکي او زده کوونکو په منځ کي نږدې اړیکي پیدا شي اړینه ده چې ښوونکي د زده کوونکو له حال او احوال څخه خبر وي او د هغوی په غم او خوشحالی کې ځان شریک و ګڼي او دغه راز د زده کوونکو له ستونزو څخه ځان خبروي او په حل کې ورسره مرسته کوي، ترڅو د ستونزو شته والی د زده کړې لپاره خنډ ونه ګرځي. ښوونکی باید ددې لپاره ډیر وخت ضایع نکړي، بلکې هغه باید په عمومي توګه سره د زده کوونکو ظاهري وضع معلومه کړي او له حال نه یې پوښتنه وکړي.

۳. نظافت

د صفایي او پاکوالي لپاره ښوونکی باید د زده کوونکو د جامو، کالیو، ویښتانو، نوکانو، پښو.....او نور په پام کي ونیسي. د نظافت ګټې بیان کړي او دغه راز هغه ناروغۍ ورته بیان کړي چې له ناپاکۍ څخه را پیدا کیږي او هغو د مخنیوي لارې د توصیې په ډول وښیې. دغه راز د میز، چوکۍ د ښوونځي او ټولګي د دیوالونو ساتنې توصیه وکړي. ترڅو زده کوونکي د هغو په ساتنه کې کوښښ وکړی.که زده کوونکي ښکلې جامي اغوندي او له فیشنې وسایلو څخه کار اخلي باید ددې کار مخنیوی وشي او هغه کنترول شي او پخپله ښوونکی هم هغه په پام کي ولري.

٤. حاضري

په خپل وخت سره د زده کوونکو حاضري او په ښوونځي کې تنظیم ډیر اهمیت لري او ښوونکی باید د تعلیمي کال په پیل کې توضیح کړي چې بې ځایه غیرحاضري ونه کړي چې په درسونو کي د وروسته پاتې کیدو سبب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځي اوهم کیدای شي چې په ازموینه کې منفي اغیزي ولري. حاضري باید د درس په شروع کې د ټولګي د نګران له خوا واخستل شي او داسې باید ونه شي چې یو څوک په دویم یا دریم ساعت کې راشي او بیا حاضر ونیول شي. دغه کار زده کوونکي بې مسؤلیته کوي او د زده کوونکو په منځ کې تضاد را پیدا کوي.

۲. د ټولګي فیزیکي تنظیم

ټولګي باید په دوو لحاظونو تنظیم شي:

الف: د ټولګي تنظیم د زده کوونکو د کښیناستلو له اړخه.

ب: د ټولګي تظیم د موادو له اړخه

الف: د ټولګي تنظیم د زده کوونکو د کښیناستلو له مخې!

کله چې درس ورکوی زده کوونکي په ټولګي کې څنګه کښینوی؟ یا په بله ژبه ستاسې د درسي کوټې فزیکي وضعه څرنګه وي درسي کوټه څومره چې امکان ولري هغومره د زده کړې لپاره برابره کړای شي چې ترتیب او د زده کوونکو د کښیناستلو ډول تنوع په تدریس او د زده کړې په عملیه باندې ډیره اغیزه لري. ښوونکی باید زده کوونکي د تدریس د میتود او د درس د عملي فعالیتونو په اساس او د هغه فعالیت سره سم تنظیم کړي. که زده کوونکي چوکۍ و نلري او ټولګی لوند وي نو ښوونکی د لاربښوونه وکړي چې زده کوونکی له ځان سره وړې توشکې راوړي، ترڅو دغه عوامل ددې سبب ونه ګرځي چې نورې جسماني ناروغۍ ورته پیداکړی. د تلو او راتلو په وخت کې خپل بوټونه په منظم ډول د ټولګي یوې خواته وکاږي.

هغه زده کوونکي چې لنډه ونه ولري د ټولګي په لومړي قطار کې ځای ورکړل شي او همدا ډول د زده کوونکو دلیدلو او اوریدلو حس هم په پام کی ونیول شي. د زده کوونکو د کښیناستلو نظره په ټولګي کې بدلون د زده کوونکو د ځایونو د بدلون او تغیر سبب کیږي. که چیرې په عمومي ډول لایقه زده کوونکي د ټولګي په مخکې او تنبل زده کوونکي د ټولګي په پای کې کښیني او ځایونه یې تل ثابت وي، دغه عمل ددې سبب کیدای شي چې د زده کوونکو په منځ کې یو ناسالم رقابت او تضاد را پیداشي. نو ځکه ښوونکی باید هڅه وکړي چې د ټولګي فزیکي جوړښت او د زده کوونکو د ناستې ځایونه بدل او تغیر کړي. دغه بدلونونه لاندې ګټې لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولګي کې بدلون څه ګټې لري:

1. د زده کوونکو لپاره د په زړه پورې وي.
2. په کار او فعالیت کې یو ډول بدلون دی.
3. زده کوونکي درس ښه زده کوي.
4. زده کوونکي له هر وضعې او موقعیت سره عادت نیسي.
5. د هر میتود او درسي فعالیت لپاره زمینه برابروي.
6. د زده کوونکو اندیښنه ورک کیږي او له یو بل سره د همکارۍ روحیه پیدا کوي.

ب.د ټولګي تنظیم د موادوله پلوه

د ټولګي تنظیم د موادو له پلوه هم د زده کوونکو په زده کړه کې څرګنده اغیزه لري. ښوونکی باید چارتونه او انځورونه په ټولګي کې په منظم ډول نصب کړي چې ټول زده کوونکی له هغو څخه ګټه واخستی شي. که د ټولګي دیوالونه خام وي او اشکاستب نه اخلي ښوونکی کولاشي چې د ټولګي په څلورو کونجونو کې میخونه ټک وهي او تناب (نرۍ رسۍ) واچوي په دې ډول چارتونه او انځورونه په تناب کې بند کړي.

دغه مواد باید په تحمیلي ډول د زده کوونکو له خوا برابر نه شي. ښوونکی کولاي شي په خپل درسي ساعت کی د موادو د برابرولو لپاره ګروپي یا انفرادي کارونه سرته ورسوي او لاس ته راغلی نتیجه په ټولګي کې نصب کړي.

د مثال په ټوګه: د رسم په ساعت کی زده کوونکو ته ویل کیږي چې د پسرلي د موسم یو تصویر رسم کړي. په پاي کې ښوونکی کولاي شي ډېر ښه او څرګند انځورونه د ټولکي په دیوال باندې و ځړوي، او یا هر زده کوونکی ته وایې چې په یوه پاڼه یو توري ولیکي، هغه په تناب وځړوی او د موادو په څیر له هغه څخه ګټه واخلی.

د هغو مواد نصبول چې د زده کوونکو الفبا په ذریعه جوړ شوي وي د دوی د افتخار او د شخصیت خپریدو سبب ګرځي او له پخوا ډېر له درس سره مینه پیدا کوي. زده کوونکي او ښوونکی کولای شي ټولګی د هغو جنترې ګانو په انځورونو یا نورو انځورونو ښایسته کړي چې تاریخ یې تیر شوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعنې ښوونکی باید هڅه وکړي چې ټولګی هم د کښیناستلو او هم د تزیېني موادو له پلوه ترتیب او تنظیم کړي. ځینې وختونه پخپله ښوونکی ددې باعث ګرځي چې ټولکی غیر منظم شي. د مثال په توګه هغه شاګردان چې تخته ویني او هره دقیقه له ځایه جګ شي او بل زده کوونکی ټیله کوي او شور ماشور جوړوي. او یا داچې ښوونکی د درس په جریان کی زده کوونکو ته وایي چې خپلې کتابچې و باسئ، ټول په دي کار مصروف شي او د درس له پیل کیدو څخه د مخه شاګردانو ته ووایي چې هر هغه څه چې د درس په جریان کی هغه ته ضرورت پیداکیږي راوباسي او په خپل مخ کې یې کیږدی. او کله چې په ټولګي کې شور جنګ، لاس اچول او یا بحث ګرم شي ښوونکی باید د زده نکوونکو ځایونه بدل کړي او بیا د هغه د علت پوښتنه وکړي او هغه حل او فصل کړي ترڅو د درس په جریان کی بندښت رانه شي. څو ستونزې د هغوی د حل لارو سره ذکر کیږي.

۳. د ټولګي د ستونزو حل:

یو شمیر ښوونکي په ټولګي کې له ځینو ستونزو سره مخ کیږي او باید هغه د مسلکي معلوماتو په واسطه یې حل کړي. دلته د ټولګي یو شمیر ستونزې د لا ډیرو مهارتونو زده کولو لپاره تر بحث لاندې نیسو.

په لومړي ټولکي کې لومړی ستونزه:

یو زده کوونکی د ټولګي په پای کې ناست دی او خوب وړی دی او خرهارۍ یې خیږي. ښوونکی پوهیږي چې دغه زده کوونکی له یو بې وزلې او غریبې کورنۍ څخه دی او له لرې ځایه ښوونځي ته راځی. په داسې حالت کی ښوونکی څنګه کولای شي په ټولګي کې د بې نظمی مخه ونیسي او نور زده کوونکی له خندا څخه منع کړي.

د پورتنی ستونزې حل:

زده کوونکی له خوبه را پا څو و او له ځایه یې جګو و او په مهربانه لهجه ورته وایو چې ولاړشي او مخ او لاس ومینځی. او بیا هغه په لومړی قطار کی کښینوو او هم هغه په درسي فعالیتونو کې زیات ورګډوو.هغو زده کوونکو چې خندل یې توصیه کوو چې او که ذکر شوي شاګرد دغه عمل بیا تکرار کړي له پلار سره یې اړیکه نیسو ترڅو ددې علت پیدا شي او یوه چاره و سنجوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دويم ټولګي کې دويمه ستونزه:

ښوونکی په ټولګي کی د درس په ورکولو مصروف دی. په دې وخت کې يو شاګرد له بل شاګرد سره لاس اچوي، شوخي کوي او درس ته يې پام نشته. ښوونکی کله چې دا حالتويني ددې ستونزې د حل لپاره څه بايد وکړي؟

د پورتنی ستونزې حل:

هغه زده کوونکی چې شوخی يې کوله د ټولګي مخې ته راغواړي او د دوی د شوخی علت له هغو څخه پوښتي. کله چې علت پيدا شو عادلانه فيصله کوي. هغه شاګرد چې اول يې لاس اچول پيل کړي وي په نرمه لهجه پوهوو ترڅو بيا په راتلونکی کې دغه کار ونکړي او بيا هغه په لومړي قطار کی کښينوو او په درسي فعاليتونو کی يې زيات مصروفوو. که دده دغه عمل بيا تکرار شي، د ادارې له خوا دده له کورنۍ او همځولو سره يې تماس نيسو ترڅو علت يې پيدا او ستونزه حل شي.

په پنځم ټولګي کی دريمه ستونزه:

ښوونکی غواړي د تعليمي کال په پيل کې صنفي امتحان واخلي خو ټولګی دومره تنګ دی چې د چوکيو د لرې ايښودلو او د شاګردانو د لرې کښينونو امکان نشته. خو شاګردان له يوه بل څخه نقل کوي. ښوونکی څنګه کولای شي دغه ستونزه حل کړي او ازموينه واخلي؟

د پورتنی ستونزې حل:

ښوونکی صاحب بايد پوښتنې په دو ګروپونو کې جوړې کړي.

(الف –ب) د هر ګروپ پوښتنې بايد مختلفې، خو عادلانه وي يعنې د يوه ګروپ ستونزمنې او د بل هغه اسانه نه وي. زده کوونکي په منظم قطار کې کښينوی او هغوی د الف او ب په ګروپونو ويشی. په لومړي سرکې ښوونکي د الف ګروپ زده کوونکو ته پوښتنې ورکوي او ورته ووايي چې د پوښتنو پاڼې په بل مخ واړوي او بيا د ب ګروپ زده کوونکو ته پوښتنې وايي او بيا هدايت ورکوي چې پوښتنې حل کړي. که پوښتنې چاپې وي هر ګروپ ته هغه توزيع کوي ترڅو شاګردان ځوابونه وليکي.

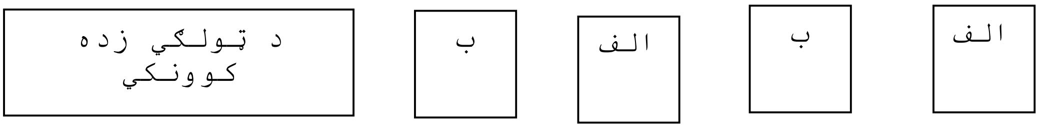

(c) ketabton.com: The Digital Library

درسي پلان

د درسي واحد پلان او د هغه ډولونه

انسان یو هدفمند او ټولنیز موجودی. همیشه د لارو او طریقو په لټون کې دی او هغو خپلو مقاصدو ته د رسیدو لپاره لارې طرحه کوي ترڅو خپل موخه ته ورسیږي. دغه کار ته په حقیقت کې پلان وایې. هر انسان په ژوند کې ډول، ډول پلانونه لري چې د ژوند په اوږدو کې مطلب ته ورسیږي. د برعکس که چیرې د خپلې مرامنامې او کار د سر ته رسولو لپاره لازم تدبیرونه او د کار سمه سنجونه ونه شي، له یوه طرفه ممکن خپلو موخه ته لکه څرنګه چې غواړي ونه رسیږي او له بله اړخه امکان لري چې د کار په جریان کې له ډېرو ستونزو او سره مخ شي.

څرنګه چې موږ د ښوونې او روزنې په هکله خبرې کوو، څومره به ښه وي چې ښوونکی هم د خپلې موخې لپاره چې له زده کړې، تدریس او د هېواد د زامنو روزلو څخه عبارت ده، منظم درسي پلانونه ولري. له هر څه مخکې پلان تعریف وو.

د پلان تعریف

پلان یوه فرانسوي کلمه ده په لغت کي تدبیر، سنجول، طرح کول، نقشه کول او د یوه کار سرته رسولو لپاره تصمیم نیولو ته وایي. او په اصطلاح کي پلان له هغې طرحې او ذهني نقشې څخه عبارت دی، چې د یوه کار د سرته رسولو لپاره د هغه فعالیتونه منظم کوي. یا په بل عبارت د موخه لرونکو منسجمو فعالیتونو د سر ته رسولو لپاره منظمې نقشې او طرحې ته پلان وایي. د ښوونې او روزنی فعالیتونه ډول، ډول او مختلف دي، ښوونکي چې ددغو فعالیتونو لارښوونکي او مسؤل دي، نو له ټولو نه مخکې لازمه ده چې د زده کړې او ودې ورکولو د عملیې او تدریس لپاره منظم پلان ولري، ترڅو د دندو په سر ته رسولو کې ټینګ او متین قدمونه واخلي چې له ګډوډی، بې ثباتی او تیت پرک حالت څخه په امن پاتې او بریالی شي. او د خپل درس د غوښتنې سره سمه نتیجه په لاس راوړي.

د وخت له کبله د درسي پلان ډولونه

په عمومی توګه درسي پلان د وخت له کبله په درې ډوله دی:

1: د اوږدې مودې لپاره درسي پلان (کلنی درسي پلان)

(c) ketabton.com: The Digital Library

2: د منځنی مودې (وخت) درسي پلان (موضوعی یا فصل وار درسي پلان)

3:د لنډه مودې لپاره درسي پلان (درسي واحد یا ساعتوار پلان)

څرنګه چې پورته وویل شول چې ډېره مهمه او ضروری ده چې ښوونکي د درس ورکولو لپاره ساعت وار یا درسي واحد پلان ولري. نو له دې کبله لازمه ده چې په لومړی قدم کې په درسي واحد پلان باندې خبرې وکړو.

درسي واحد پلان

درسي پلان د ښوونکي یو ډول خاص، فردي او مسلکي مهارت دی او کولای شي، چې ددې مهارت په وسیله د یوه مهم او اغیزلرونکي محوري عنصر په توګه په تدریس کې ځینې ګټه واخلي او ښوونکي په دې باندې پوه وي چې درسي پلان د بدلون ځانګړتیا لري، نو له دې کبله ښوونکی کولای شي چې ډېره ښه نمونوي طرحه جوړه کړي. او دې ته یې پام وي چې درسي موخې او مقصدونه، د تدریس د طریقو څخه ګټه اخستنه، د پوښتنو تکنیکونه، د ټولګي تنظیم او درسي لوازم (موادو) ، د زده کوونکو او خپل ځان د فعالیتونو د اجرا ارزونه او ټولو کلیدی مسئلو د پلان په منځ کې د خپل کار بنسټ وګرځوي. درسي پلان باید لنډ او پریکړی وي.

د واحد درسي پلان تعریف

واحد درسي پلان له یوې منظمې ذهني نقشې او طرحې څخه عبارت دی چې ښوونکي په هغه کې ټول هغه درسي فعالیتونه چې دی او زده کوونکي یې په همغه درس کې سرته رسوي، تدبیر، سنجولي او درج کړي. یا په بل عبارت: درسي پلان د هغه فعالیتونو د طرحه کولو، د وخت تقسیمولو او د لوازمو (موادو) برابرولو څخه عبارت دی،چې د زده کړې موخو لاس ته راوړلو لپاره جوړیږي. یعنې هغه وخت چې ښوونکی یوه موضوع د زده کوونکو لپاره تدریسوي د هغې د ټاکلو لپاره یوه سلسله فعالیتونه سنجوی او د هغوی د عملي کولو لپاره په نظر کې نیولی وخت ویشي او د ضرورت وړ مواد تیار وي. چې همدغه کار په حقیقت کې د ښوونکي پلان او یا د ښوونکي مخکنی تیاري ښیي.

د درسي پلان د درلودلو څخه موخه څه شي ده؟

۱. په موضوع باندې حاکمیت او د پیش بیني شویو پوښتنو په هکله د معلوماتو پیدا کول دي که چېرې ښوونکي په درس باندې حاکمیت ونه لري. او د متن په لوستلو کې غلطي ولري او یا د زده کوونکو پوښتنو ته ځواب ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي، د زده کوونکو په وړاندې خپل مقام او احترام له لاسه ورکوي او دده خبرې به په زده کوونکو کومه اغیزه ونه لري.

۲. د ښوونکي تیاری د محتوا، وخت، د لوازمو د ترتیبولو او لازمو طریقو له نظره منځ ته راځي. لکه څرنګه چې مخکې یادونه وشوه ښوونکي به د درس په موضوع په بشپړه توګه مسلط وي، او دا ورته معلوم وي چې څرنګه یوه موضوع تدریس کړي. کوم مواد او لوازم تیار کړي، ترڅو چې پوهې او مطلب ته ژر او اسانه ورسیږي او کومې مناسبې طریقې په کار واچوي چې زده کوونکي د فعالیت مرکز وګرځي. چې دغه کار ښوونکي له سرګردانی خلاصوي او درس ته یې تیاره وي.

۳. د درس موخې ته د رسیدو په صورت کې، ښوونکی د درس موضوع وایي او د هغه موخه ورته لیکي او هغه ته د رسیدو لپاره پورتني فعالیتونه سنجوي او پلان لیکي چې په دې ترتیب د درس موخې ته رسیدلی شي.

د درسي واحد پلان خصوصیات

۱. درسي پلان باید لنډ او ښکاره وي. نه داچې د لیکلو په وخت کې د ښوونکي زیات وخت ضایع کړی او ښوونکی د درس لپاره تیاري ونشي نیولای او له هغه څخه په مناسبه توګه کار وانه خلې. یا داچې د لیکلو څخه وروسته یو ستومانه پلان شي او نور ونشي کولای چې سرته یې ورسوي.

۲.طرح شوي پلان باید ښکاره وي، ځکه د پلان درلودل تنها د پلان طرح کول نه دي. بلکې د هغه څخه اغیزمنه ګټه اخیستل دي. که چیرې پلان وضاحت ونلري د هغه څخه د ګټه اخیستلو په وخت کې ښوونکی د ستونزو سر مخامخ کیږي او د پلان د اجزاوو په منځ کې اړیکې او سلسله ګډوډیږي او موخې ته نه رسیږي.

۳. د پلان د اجزاوو په منځ کې باید منطقي تسلسل وجود ولري یعنې تیر درس د نوي درس سره او نوی درس له تمرینو سره او لنډه داچې درس ترتیب وي.

٤. د موضوع ګانو د ښکاره کولو لپاره مثالونه راوړل شي، د ټولنیز ژوند او طبیعي پیښو سره دې اړیکه ورکړل شي. مثلاً که د ښوونکي د درس موضوع په عملي توګه په طبیعت کې مثال ونه لري نو باید تاثیرات یې په ټولنیز ژوند له عواملوسره ورکړي. یا که د درس موضوع څرخ وي ښوونکي کولای شي چې د کتاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن څخه علاوه د کوهې څرخ، د بایسکل عراده د چاقو ګانو چړو او بیاتي د تیرولو څرخ او د نورو شیانو مثالونه راوړی. اما د مثالو د ویلو په وخت کې هم د زده کوونکو د پوهې سطحه په نظر کې ونیسې، ځکه مثالو نه د موضوع د روښانه کولو لپاره ویل کیږي نه د تردد دپیداکولو لپاره، که چیرې ښوونکي یو مثال راوړي وي او هغه مثال زده کوونکو لپاره واضح نه وي، برسیره پر دې چې زده کوونکي به په درس کې ستونزې لري د مثالونو په پوهولو کې به هم له ستونزو سره مخ شي، چې دا په خپل زات کې دوه عمده ستونزې شوې.

٥. یو ښه پلان باید بدلون منونکی وي، که چیرې ښوونکي دا درک کړي چې فعالیتونه لږ وو، زده کوونکي زیات تمرین ته ضرورت لري او یا فعالیتونه ډېر دي، زده کوونکو زده کړه نه ده کړې، کولای شي هغه ته بدلون ورکړې. یعنې ښوونکي د زده کوونکو د حالاتو په نظرکې نیولو سره په پلان کې لازم بدلونونه راوړي او د هغه سره سم د یې تطبیق کړي. مثلاً ښوونکي د تقسیم د عملیې د تدریس او آزموینې په خاطر پلان طرح کړي دی، هغه وخت چې په ټولګي کې له هغه څخه کار اخلي د یوه عدد تقسیم پر بل عدد باندې زده کوونکي ستونزې لري دلته د پلان بشپړ عملي کول صحیح نه وي، بلکې د زده کوونکو د ضرورت سره سم زیاتو تمریناتو ته ضرورت پیدا کیږي. ترڅو د تقسیم په عملیه باندې زده کوونکي پوره پوه شي او ښوونکی کولای شي چې د پلان پاتې برخه بله ورځ عملي کړي.

٦. یو ښه درسي پلان د ښکاره موخو، د ډول، ډول فعالیتونو، د فعاله طریقو، د وخت دبرابر ویش، د درسي لوازمو (موادو) د ارزونې مناسبې لارې او د زده کوونکو د یادګیرنې لرونکي وي.

د درسي واحد پلان ګټې

١. د درسي موضوع محتویات، مواد او مطالب پر صحیح او ډېره ښه توګه تنظیم کړي.

٢. د مناسبو میتودونو ټاکل پر زده کړه کې مرسته کوي.

٣. په درسي فعالیتونو کې د زیاتو زده کوونکو برخې اخیستو ته زمینه برابره وي.

٤. د درسي موادو په ټاکلو او برابرولو کې ښوونکي مرستې ته مجبور وي.

٥. د ښوونکي سره د درسي موادو په مناسب وخت کې د استعمالولو مرسته کوي، او د وخت د ضایع کیدو کې څخه مخنوي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. ښوونکي د درسي پلان په لرلو سره ډاډه او آرام وي او د زده کوونکو لپاره هم اغیزمن او ګټور تمامیږي.

۷. د درسي پلان درلودل د ښوونکي او زده کوونکي سره مرسته کوي ترڅو خپل درس د زړه له کومې، په ځانګړې پاملرنه وګوري او په پرلپسې توګه یې سرته ورسوي.

۸. د درس پلان لرل د ښوونکي سره مرسته کوي چې ژر موخې ته ورسوېږي.

۹. په همیشنۍ توګه د درس ورځني پلان جوړول، ښوونکی په دې باندې قادروي چې په درسي نصاب او پروګرام کې ستونزې او کمزورتیاوې را په ګوته کړي او خپلې د ارزښت وړ نظریې د هغوی د حل د لارو چارو د پیدا کولو په اړه اړوند مرجع ته د همکارۍ له مخې وړاندې کړي.

۱۰. د درسي پلان جوړول به د همیشه لپاره د ښوونکو سره مرسته وکړي ترڅو د تدریس په برخه کې اغیزمن او ګټور ابتکارات منځ ته راوړي.

د درسي واحد پلان جوړول

د درسي واحد پلان په جوړلوکې اساسې اړیکې او نکتې:

ښوونکي د درسي واحد پلان د جوړولو څخه مخکې باید لاندې ټکي په پام کې ولري:

1. د لوست موخه(مقصد یا مطلب)

ښوونکی باید پوه شي چې درس ورکولو ته چیرې ځې؟ د موخې په لور یا کوم بل خوا؟

ډېر ښوونکي درسي پلان په لنډ و او یا عامو جملو شروع کوي چې د لوست مطلب یا محتوا بیانوي او بیا خاص موضوعات او یا عنوانونه لست کوي. د هغه له مخې د خپل درس مقصدونه لیکې. مګر ښوونکي او زده کوونکي دواړه هغه وخت په اغیزمنه توګه موخې ته رسیږي چې د هغه شي اجرا کول چې ښوونکي یې د درس په اخیر کې د زده کوونکو څخه هیله لري. په عملي توګه سرته ورسولای شي.

2. د زده کوونکي د پوهې د سطحې یا موقف ټاکل:

که چیرې ښوونکي د زده کوونکو سره مخکې کار نوي کړي. نو لازمه ده چې د هغوی د پوهې اندازه د غیررسمې ازموینې یعنې ارزونې په وسیله معلومه کړي. او یو پوه او تجربه کاره ښوونکی دغه کار کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترڅو پوه شي، چې د زده کوونکي د پوهې دلوړوالې سطحه تر کومه حده پورې ده او درس له کومه ځایه شروع کړي.

3. د درسي طرزالعمل تدابیر او د هغوی د میتودونو ټاکل:

مخکنی سنجش ښوونکي ته دا فرصت ورکوي چې میتودونه، طریقې اومناسب درسي مواد و ټاکي او د هرې درسي موضوع لپاره د کلني او فصلوار پلان د درسي ساعت لپاره یې د تدریس ډول ډول میتودونه ټاکلې وي.

4. ددې لپاره چې معلوم شي چې ښوونکي او زده کوونکي دواړه درسي موخه ته رسیدلي یا خیر؟

لازمه ده چې د هر ډول درسي پلان تدابیر او تدارکات موجود وي، چې موخې ته د رسیدو حد او اندازه د هغې په وسیله وځیړلی شي. د درس دغه برخه د ښوونکي د درسي پلان د طرح او ډیزاین په شمول د زده کوونکو د فعالیتو او کړنو څیړنه کوي.

د درسي پلان مرحلې

یو درسي پلان د لاندې مرحلو درلودونکی وي.

1. سریزه او تیاري.
2. د نوي درس وده او وړاندېز.
3. د درس پای.

د پلان د غوره اجزاو په نظرکې نیولو سره، هر یوه مرحله په لاندې توګه په ډاګه کیږي.

۱. موخه

د یوه پلان ښه والی دیوه ښه موخه لرل دي، که چیرې زمونږ موخه د زده کړې لوړه سطحه وي یعنې په هغه کې فعالیتونه لکه: په ګوته کول، مقایسه کول، بیانول، نوم اخیستل، تحلیل کول، تجزیه کول، جمله جوړول، .... وي. زده کوونکي په همغه اندازه زده کړه کوي، نو له دې کبله باید کوښښ وکړو چې ښه او مناسبه موخه نظر د درس موضوع ته په پلان کې ځای ورکړو ترڅو د زده کوونکو د ښې او زیاتې زده کړې سبب وګرځي او د دوی دا ستعدادونو دپاره زمینه برابره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. ښوونکي باید کوښښ وکړي، چې د درسي موادو د پلان په وخت کې د موضوع سره سم مخکې تیار او له هغه څخه ګټه اخیستنه یې ازمویلي وي. ترڅو د کار په جریان کې د ستونزو سره مخ نه شي. ممکن ځینې مواد لکه د تصویر کښل په همغه ساعت کې سرته ورسیږي، مګر ښوونکی باید مخکې د نوي درس له شروع څخه اختصاص ورکړی وي.

۳. وخت

ښوونکی باید د درسي ساعت په نظر کې نیولو د زده کوونکو پوهې د سطحې سره سم د درس محتوا د پاره وخت په پلان کې ویشلی وي او ډېر وخت باید د نوي درس د وړاندې کولو په غرض مصرف کړی شي.

٤. د تیاری مرحله (مقدمه)

د درسي واحد پلان په دغه برخه کې د سلام اچول، پوښتنې کول، د نظافت لیدل، حاضری اخیستل، د کورنۍ دندې لیدلو او د تیر درس ارزونه او دانګیزې پیداکول شامل دي. څرنګه چې پورتنی موضوعګانې د ښوونکو د عادت ګرځیدلي او همیشه پر هغه عمل کوي د هغه ذکر کول په درسي پلان کې لازم نه دي.

کورنۍ دنده: هر ورځ او په هره موضوع کې زده کوونکو ته کورنۍ دنده ورکول سترې کوونکې ده او هم یې ارزښت کمیږي. ښوونکی باید په نظر کې ولري چې کومه موضوع زیات مشق او تمرین ته ضرورت لري، ترڅو زده کوونکي پر هغه زیات کار وکړي او پرې پوه شي.

د کورنۍ دندې ورکولو څخه علاوه دکورنۍ دندې لیدل هم ډېر مهم دی، ښوونکي باید د ټولو زده کوونکو کورنۍ دندې له نظره تیره کړي. که چیرې پوښتنې د حل وړ وي، نو یو زده کوونکی د پورته شي څو پوښتنه په تخته حل کړي او نور دي اصلاح کړي که په جمله کې د لغات استعمالول وي، یو یو زده کوونکی دې خپله جمله ووایي او یا دې پرتخته ولیکي، ښوونکی هغه وخت چې کورنۍ دنده ورکوي د هغو د اصلاح طریقې ته هم په پلان کې ځای ورکړي.

د تیر درس ارزونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه پوښتنې چې د تیر درس کلیدي نکتې پکښې شاملې وې او باید زده کوونکي هغه زده کړي. د تیر درس د ارزونې تر عنوان لاندې دې په پلان ځای ورکړی شي. ښوونکي کولای شي چې د مختلفو طریقو لکه پوښتنه او ځواب مسابقه، ګروپي کار، جوړه یې کار او داسې نور د تیر درس د ارزونې په توګه ګټه واخلي.

دانګیزې پیدایښت:

د زده کوونکو تیاروول نوي درس ته د درس د عنوان د پیدا کولو سره، ښوونکي د یو رسم په ښوودلو، لنډې کیسې په ویلو، د څو پوښتنو په طرحه کولو .... په وسیله د درس عنوان له زده کوونکو څخه په لاس راوړي او ښوونکی باید هغه ته په خپل پلان کې ځای ورکړي. ترڅو د کار د اجرا په وخت کې د ستونزو سره مخامخ نه شي.

۵. دغه د پلان ډېره غوره برخه ده چې د درس عنوان معرفي کوي او نوی درس پیل کیږي او ښوونکی درس له هغې برخې څخه چې زده کوونکي پرې پوهیږي په هغه لور بیایې چې نه پوهیږي او ځینې نکتې چې زده کونکي پر پوه دي، ضروري نلري چې پر هغو باندې زیات ټنګار وشي او ښوونکي خپل زیات وخت د پلان په هغه برخه کې ولګوي چې درسي میتودونه پکې وي، ترڅو موخې ته ورسیږي. او ښوونکی باید هغه په پلان کې په ډاګه کړي.

۶. د درس ختم (درس تړل):

د پلان په دې برخه کې د نوي درس لنډول او منسجم کول، د نوي درس ارزونه د نوي درس د لاښه کولو لپاره تمرینونه او د کورنۍ دندې ورکول شامل دي. څرنګه چې د زده کړې لپاره په یوه درسي ساعت کې دیوې موضوع ډېر مطالب تر بحث لاندې نیول کیږي او له مختلفو میتودونو څخه کار اخیستل کیږي، نو اړینه ده چې ښوونکی د درس کلیدي ټکي په لنډیز کې ووایې او که چیرې د متن او یا شعر ویل وې او ښوونکي په دې یوه شي چې زیات وخت نیسي، نو یوازې هغه برخه دې ولوستلی شي چې زده کوونکي ستونزې پکښې لري او ښوونکی نوی درس باید یو اړخیز ونه ارزوي، بلکې ډول ډول تمرینونه باید تیار کړي، چې له یو اړخیز حالت څخه درس راوباسي. زده کوونکی د فعالیت مرکز وګرځول شي ترڅو درس یې په مغزوکې ښه کېښني.

۷. ضروري او مهم یادداښتونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه برخه چې د پلان له چوکاټه خارجه ده. ښوونکي هغه تغیېرات چې په تدریس کې راولې د دلیل په ذکرکولو سره یې لیکې ترڅو وروستنې درسونه د هغو تغیراتو په نظر کې نیولو سره پلان کړي.

مثلاً د محتوا لپاره د کافي وخت نه لرل، د فعالیت او موادو اغیزې نه لرل،...... بالاخره ټولې (+) او (-) نظر یوه د نه لرلو په صورت کې په هغه کښې لیکي او وروسته، نظریې او وړاندېزونه په وروستې پلان کې په نظر کې نیسې. ښه او اغیزناك پلان جوړه وي او د زده کړې د موخو د لاس ته راوړلو لپاره کوښښ کوي. د درسي پلانو د چوکاټ نمونې ډیرې زیاتې دي. او هر ښوونکي د خپلې غوښتنې سره، سم درسي پلان په یوه مناسب چوکاټ کې ترتیب وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درسي پلان نمونه

د ښوونکي نوم: موضوع:

مضمون: نيټه:

ټولګی: ښوونځی:

موخې:

وخت	محتوا	فعاليتونه او ميتودونه	مواد
	۱. سريزه او تياري: ▪ د ټولګي ترتيب او تنظيم ▪ د تير درس ارزونه ▪ د انګيزې پيدا کول ۲. د نوي درس وړاندې کول او وده : ▪ د نوي درس عنوان معرفي کول. ▪ د ښوونکي او زده کوونکو فعاليتونه ▪ په درس کې د ډول، ډول ميتودو څخه کار اخيستل. ۳. د درس پای. ▪ د درس پای او لنډيز. ▪ د نوي درس ارزونه ▪ د کورنۍ دندې ورکول		

مهمې او ضروري يادوونې:

- ارزونه:
- تبصره:

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه کولای شو چې د یوه پلان د تاثیراتو ارزونه وکړو؟

د پلان لیکل او ترتیبول سخت کارنه دی. ممکن لیکلو په وخت کې، زیات وخت ونیسي. او د وخت په تیریدو او د ښوونکي په کوښښ سره په لږ وخت کې کولای شو چې پلان جوړکړي، د پلان جوړول د ښوونکي دنده ده او دیوه اغیزمن پلان طرح د ښوونکي غوره مهارت دی. یو ښه او مؤثر پلان هغه دی چې د زده کوونکو د ښې زده کړې او یادولو سبب شي. ډېر ښوونکي د پلان په جوړولو کې ستونزې لري، ځینې یې شته چې ډېر پلان جوړوي، خو په عملي کولو کې یې بریالی نه وي. ښوونکی باید ددې توان ولري او د خپل ځان، ارزونه وکړي چې آیا په پلان کې مشکلات لري او که نه او په عملي کولو کې یې کومو وړتیا ته اړتیا شته.

نو له دې کبله پلان هغه وخت اغیزلرونکی دی، چې د زده کوونکو د یادولو موضوع په کې طرح وي. زموږ ټینګار هم د پلان په تفصیل والي کې نه؛ بلکې د زده کوونکو په زده کړه د هغه د اغیزو ارزونه ده. نو له دې کبله د ښوونکې بریالیتوب د پلان په طرحه او د پلان په ارزونه پورې تړلی دی.

د پلان د عملي کولو وروسته مرحله

د پلان دتطبیق څخه وروسته، ښوونکي باید د خپل پلان ارزونه وکړي چې:

1. په څه ډول مې فعالیت سرته ورساوه؟
2. څومره زده کوونکو په کې برخه اخیستې وه؟
3. څومره زده کوونکو پوښتنو ته ځواب ووایه؟
4. څومره زده کوونکو پوښتنې وکړې؟
5. دغه فعالیت څومره وخت ونیوه؟
6. آیا دټاکلي وخت څخه کم او یا زیات وخت یې ونیو؟
7. تدریس څومره مؤفق وه؟
8. آیا د ټولګي فزیکي چاپیریال د فعالیت لپاره برابر وه؟
9. که چیرې د کومې ستونزې سره مخامخ شي په راتلونکې کې هغه څرنګه تنظیم کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

1. د درسي پلان اساسي مرتبې او نکتې کومې دي؟
2. د زده کوونکو د پوهې د سطحې د تشخيص کولو لپاره ولې پلان ضروري دی؟
3. د درسي پلان د مرحلو څخه نوم واخلي؟
4. د درس دختمدو په وخت کې کوم شيان ضروري دي چې سر ته ورسيږي؟
5. د درسي پلان تاثيرات څرنګه ارزولی شو؟

د ښوونکو لپاره وړانديزونه:

ښوونکي د درسي پلان د ترتيب کولو څخه مخکې بايد فکر وکړي چې:

زما د درس موضع څه شي ده؟ زما د درس موخه به څه شي وي؟ زما د زده کوونکو دپوهې سطحه په کومه اندازه ده؟ د کوم ميتودونه او کوم مواد په وسيله کولای شو چې د درس موخه ته ورسيږو. څرنګه زده کوونکي ارزيابي کړم چې موخه ترلاسه شوې ده او که نه؟. همدارنګه د پلان په ترتيبولو کې د پلان ټولې اجزا وي او مرحلې په نظر کې ونيسي او خپل پلان تيار کړي. او د عملي کولو څخه وروسته هغه ارزيابي کړي. ترڅو په راتلونکي کې يې ښه پلان کړای شي.

عمومي پلان (کلنی پلان)

لکه څرنګه چې پوهيږو موخې ته درسيد او د فعاليتونو د سرته رسولو لپاره پلان ضروري دی داچې موږ او تاسو ټول ښوونکي يو او د درس ورکولو مهمه دنده په غاړه لرو، نو له دې کبله د پلان تيارول اړين دی او زموږ سره د تدريسې دندو په اجرا کولوکې مرسته کوي.

لکه څرنګه چې مخکې هم وويل شول چې درسي پلان د وخت له نظره پر درې ډوله دی:

1. درسي واحد پلان يا ساعتواره يا ورځنی پلان.
2. درسي فصلواره يا مياشتنی پلان.
3. عمومي پلان يا کلنی پلان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درسي واحد پلان يا ساعتواره پلان په هكله مخكې بحث وشو دلته غواړو چې عمومي يا سالانه پلان په لاندې توګه بحث وكړو:

د كلنى (عمومي) پلان تعريف

عمومي پلان يا درسي كلنى پلان له هغو عمومي مفاهيمو د طرحو او نقشوڅخه عبارت دى چې ښوونكى په هغه كې خپل راتلونكي فعاليت درج او د تعليمي كال په جريان كې د هغوى سره مطابق ديوه مضمون په تدريس او تعليمي نصاب د پروګرام په سرته رسولو كې ګټه اخلي. يا عمومي پلان له هغې طرحې او ډيزاين څخه عبارت دى، چې ښوونكي د زده كړې موخې ته رسوي. نو ويلاى شو چې په كلني تعليمي پلان ددې لپاره جوړيږي چې د ټولو درسي موضوعاتو د ستونزو اندازه ترلاسه شي، عمده مطالب تشخيص او تنظيم شي او نهايتاً په عملي كولو سره يې زده كړه يزې موخې ترلاسه شي.

د عمومي (كلنى) پلان جوړول

كلنى درسي پلان د تعليمي كال د پيل د لومړيو ورځو په پيل كې د درسي ساعتونو او دكتاب د حجم په نظر كې نيولو سره د ښوونكي په وسيله جوړيږي، چې په هغه كې د درس وركولو ټول اغيزلرونكو امكاناتو، د درسي ساعتونو، اونيو، او د رخصتيو او ازموينو ورځو ويش او د ټولګي ټولې كړنې سنجش او اندازه كيږي. همدا ډول له ښوونكي سره د نورو پلانونو په برابرولو كې مرسته كوي. يعنې په لومړي قدم كې يو كلنى درسي پلان جوړشي، وروسته فصلوار درسي پلان او ددې دوه پلانونو په وسيله كولاى شي چې واحد درسي پلان (ورځينى يا ساعتوار) تيار كړو.

د كلنى درسي پلان د جوړولو ګټې

1. د درسي پروګرام په تناسب د وخت له نظره د موضوعاتو ويش.
2. د اوږدې مودې د تدريس انسجام او ويشل.
3. د درسي موادو د برابرولو لپاره وړاندوينه او د تعليمي كال په اوږدو كې د زده كړې او درسي موادو او نورو سرچينو پيداكول.
4. د موضوعاتو او درسي مطالبو د اړيكي له نظره د تدريس د اغيزمنو او ښو لارو پيداكول او د مناسبو طريقو په كاروړل.
5. د ښوونكي لپاره د كال په اوږدوكې مناسب درسي طرزالعملونه په ډاګه كيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. د ودې او زده کړې ډاډمنې او منظمې پروسې ساتل چې د زده کوونکو د هڅونې سبب شي او د زده کونکو له ستړتیا څخه مخنیوی وکړي.

7. له ښوونکي سره مرسته کوي چې د ګډوډې، بې ثباتۍ او د موضوعاتو د ګډوډولو څخه په امان وي.

8. د ښوونکي سره د پروګرام په سرته رسولو او عملي کولو کې مرسته کوي چې تعلیمي نصاب یې بشپړ شي.

9. د ښوونکي او زده کونکو سره د تعلیمي نصاب د موخو د لاسته راوړلو په برخه کې په ښه وجه مرسته کوي.

10. بلاخره په راتلونکي کې د پلان جوړونې سیستم ته د ښې وده لپاره یو بنسټ جوړوي.

د کلنی درسي پلان په جوړولو کې اساسي ټکي:

ښوونکي د کلنی درسي پلان په جوړولوکې دا لاندې نکتې په نظر کې ولری:

1. میاشتې او د تعلیمي کال ورځې: ښوونکي د جنتری له مخې کولای شي معلوم کړي چې یو تعلیمي کال څو میاشتې او څو ورځې کیږي.

2. په تعلیمي کال کې د رخصتی ورځې: چې د جمعې ورځې، د آزموینو ورځې، د ګرمۍ او سړې هوا په خاطر د رخصتیو ورځې، مریضی او د ښوونکي د قانوني رخصتیو د ورځو څخه عبارت دی.

3. د تعلیمي کال درسي ورځې ښوونکي باید دا په ډاګه کړي چې یو درسي تعلیمي کال څو ورځې او څو اونۍ کیږي.

4. ټولګي، مضمون او د کتاب مخونه: د کتاب مخونه چې په مربوطه ټولګي کې تدریس کیږي په نظر کې ونیول شي.

5. په یو درسي ساعت کې د درس حجم: ښوونکی دا باید پیداکړي چې پر یوه درسي ساعت کې په کومه اندازه تدریس وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. داونۍ درسي مهالويش: د مهالويش سره سم په يوه اونۍ کې د مضمون د درسي ساعتونو شمير.

7. د تعليمات نامې مقررات: په سړو او نور سميو کې د تعليمي کال پيل د تعلميات نامې سره سم په نظر کې وينول شي. او دا بايد وويل شي چې د تيرو کالونو په اوږدو کې تعليمات نامه د تغير په حالت کې وه او په راتلونکي کې هم کيدای شي بدلون وکړي. د تعليمي کال د پيل، ختم او اموزينې د هغه وخت د مقرراتو سره په کلنی درسي پلان کې په نظر کې ونيول شي.

8. د کتاب د هر فصل د موضوع د محتوا د سختوالي او اسانتيا درجه بايد تشخيص او وټاکل شي.

9. د زده کوونکو پوهې د سطحې لوړوالی: که چيرې موضوع ډېر سخته وي د زده کوونکو د سويې سره سم دې زيات وخت ورکړل شي او که چيرې د زده کوونکو لپاره موضع اسانه وي نو کم وخت دې ورکړل شي.

10. د موضوعاتو اړيکې د يوه او بل سره: ښوونکي بايد په دې پوه وي چې د کتاب موضوعات د محتوا له مخې څه اړيکه سره لري، د زده کوونکو او د زده کړې لپاره د موضوعات تسلسل ګټور دی. ښوونکي د پلان د ترتيب کولو څخه مخکې ددې مطالبو د تشخيص لپاره بايد يو ځل کتاب وګوري او د کتاب موضوعات او عنوان د پورتنيو مطلبونو سره سم يادداښت کړي ترڅو وکولای شي، چې د کومو موضوعاتو لپاره ډېر فعاليتونه او تمرينات ضروري دي او نور زيات وخت ته ضرورت لري، نو له دې کبله ښوونکی بايد په لمړی قدم کې د کلنی درسي پلان د جوړولو، د ورځو او درسي ساعتو د ټاکلو د جنترۍ څخه په ګټه اخيستو سره د عمومي رخصتيو، د جمعې ورځې، د امتحان ورځې په نظر کې ونيسي او لاندې جدول دی ترتيب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مثال په توګه د رياضي د لومړي ټولګي مضمون په نظر کې ونيسو چې په اونۍ کې (5) درسي ساعته درس ويل کيږي.

ورځې او مهم ټکي د عمومي پلان د جوړولو څخه مخ کې بايد په نظر کې ونيول شي.

شمېره	میاشت	ورځې	د عمومي رخصتیو ورځې	د جمعې ورځې	د ازموینې ورځې	د ګرمۍ د رخصتیو ورځې	د ښوونځي د مرېضۍ او رخصتیو ورځې	د درس ورځې	د اونیو مجموعه
١	وری	٣١	٢	٥	٠	٠	٠	٢٤	د درسي ساعتونو مجموعه ٢٩ ×٥ ديو اونۍ ساعتونه = 145 +3= 148
٢	غويې	٣١	٢	٤	٠	٠	١	٢٣	
٣	غبرګولې	٣١	٢	٥	٠	٠	٢	٢٢	
٤	چنګاښ	٣١	٠	٤	١٠	٠	٢	١٥	د کتاب د مخونو شمير = ٣٤ مخه کيږي
٥	زمری	٣١	١	٤	٠	١٠	٠	١٦	
٦	وری	٣١	٠	٥	٠	٠	٢	٢٤	
٧	تله	٣١	١	٤	٠	٠	١	٢٤	هرمخ په څو درسي ساعته کې تدريس کيږي ١٤٨÷ ٣٤= ٣.٤ درسي ساعت
٨	لړم	٣٠	١	٤	٠	٠	١	٢٤	
٩	ليندۍ	١٥	٠	٢	١٠	٠	٠	٣	
ټول	٩مياشتې	٢٦١	٩	37	٢٠	١٠	٩	١٧٦	

ښوونکي کولای شي چې د پورته جدول په لاس ته راوړلو سره چې پر هغه کې د درسي ساعتو شمير، د کتاب نمونه په ډاګه شوې ده، د پورته عواملو په نظر کې نيولو سره د کتاب اړوند درسونه وګوري او د هغه عنوانونه له ځان سره وليکې، د سختوالې او اسانۍ درجه يې د کليدي مطالبو له مخې او د ټاکلو موضوعګانو په اساس وټاکې. وروسته له هغه چې ټول موضوعات کاملاً تشخيص شول، نو د تعليمي کال ټول درسي ساعتونه او هم د يوې مياشتې د درسي ساعتونه تقسيم کړي او په يوه جدول (چوکاټ) کې د وليکي او په دې ترتيب کلنی او مياشتنې پلان تياريږي. دکلني پلان د جدول ډول-ډول شکلونه او نمونې شتون لري، ښوونکي کولای شي چې د زړه له غوښتنې سره سم هغه داسې ترتيب کړي چې پورتني مطلبونه په هغه کې ځای کړي موږ يوازې د دوه جدولو نمونې د موضوع د روښانه کولو لپاره ذکر کوو. ښوونکي کولای شي چې له هغو څخه ګټه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالف نمونه:

دکلنی پلان عمومی جدول: (   ) مضمون (   ) ټولګی (   ): تعلیمی کال

ګڼه	دکتاب موضوعات	درجه مشکل بودن	د کتاب د صفحی نمبر	د درسی ساعتونو تعداد	میاشت	ملاحظات

د ب نمونه:

د کلنی پلان عمومی جدول: (   ) مضمون (   ) ټولګی (   ): تعلیمی کال

میاشتی		حمل				ثور				جوزا				سرطان				اسد				سنبله				میزان				عقرب				قوس				د ساعتونو مجموعه
هفتی / تاریخ او ساعتونه		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	
یکشنبه	تاریخ																																					
	ساعتونه																																					
دوشنبه	تاریخ																																					
	ساعتونه																																					
سه شنبه	تاریخ																																					
	ساعتونه																																					
چهار شنبه	تاریخ																																					
	ساعتونه																																					
پنجشنبه	تاریخ																																					
	ساعتونه																																					
مجموعه																																						

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

1) درسي پلان په څو ډوله دی؟

2) کلنی درسي پلان تعریف کړی؟

3) د عمومي درسي پلان ګټې ووایاست؟

4) یو کلن درسي پلان د جوړولو په وخت کې کوم اساسې ټکي باید په پام کې ولرو؟

دښوونکي لپاره وړاندېزونه:

ښوونکي کولای شي چې الف او ب د نمونوي جدولونو په مرسته خپل عمومي درسي پلان په مشرح توګه د درس او درسي ساعتونو سره سم ترتیب کړي. وروسته له هغه چې درسي کلنی پلان یې ترتیب کړ، کولای شي چې په ډېرې اسانی سره ساعت واره درسي پلان د هغه په اساس جوړ کړي څکه په هغه کې د درس موضوع او د درسي ساعتونو شمیر مشخص وي او ښوونکی کولای شي چې پر ډاډه زړه د هر درس کار او فعالیت د لاښه والې لپاره زيات مشق او تمرین ته ضرورت لري د خپلو درسي ساعتو په اساس تیار کړي. باید یادونه وکړو، چې که چیرې ښوونکي په خپلو کې مشورې سره وکړي، نو دغه کار به په مختلفو ټولګیو د ښوونځي په سطح د کار او فعالیتونو د همغږي کیدو سبب وګرځي. همدارنګه ښوونکي د مختلفو مضامینو د کار او فعالیت په برخه کې کولای شي چې د درسي چارو په هکله مشترکه وجه منځ ته راوړي او زده کوونکي به د مختلفو مضامینو په منځ کې اړیکې په خپله احساس کړای شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزونه او د هغې مختلف اړخونه

ارزونه سنجش او اندازه کولو ته وايي. په ښوونه او روزنه کې ارزونه په عمومي ډول دا معنی لري چې پوه شو چې زده کوونکو مو مطلوبه زده کړه کړیده او که نه؟ په مروج تدریس کې ښوونکي ددې لپاره ارزونه کوي ترڅو پیدا کړي چې زده کوونکو څه زده کړي دي او کامیاب او ناکام ورته معلوم شي او بس. معمولاً امتحان د نهایي ارزونې یوه وسیله بلل کیږي. په معمولې ډول زده کړه د ښوونکي لخوا د تدریس په نتیجه کې تر سره کیږي (البته په دغه صورت کې تدریس د پوهې د انتقال په معنی نه، بلکې د زده کړې لپاره اسانتیا د برابرولو په معنا دی)، نو د ښوونکي په ارزونه کې باید هغه ټول عوامل چې په زده کړه باندې اغیز لري، شامل وي. نو ځکه د ارزونې عمده موخه داوي چې پوه شو، چې ټولو زده کوونکو مو زده کړ کړې ده او که نه. له دې امله ارزونه باید دوامداره پروسه وي او د زده کوونکو د زده کړې لاسته راوړلو برسیره د تدریس مختلف اړخونه، په زده کړه اغیزمن عوامل او په زده کوونکي او ټولګي پورې نور اړوند اړخونه هم باید کله-کله وارزول شي.

په دې لحاظ ښوونکي باید د لاندې مواردو ارزونه وکړي:

1. د تدریس لپاره د ټاکل شوې موضوع ارزونه: ولې دغه درس ورکوم؟ ایا زده کوونکي یې زده کړې ته تیار دي؟ او نور.

2. د زده کوونکو د زده کړې لاسته راوړنې: د هر درس په پاي کې ښوونکي د درس د موخې سره سم دا پیدا کوي چې ټاکل شوې موخې لاسته راغلي دي او که نه؟

3. د تدریس د میتودونو ارزونه: ولې ځینو زده کوونکو زده کړه وکړه او نورو ونه کړه؟ ایا په اسانه یې زده کړه؟ په بله کومه طریقه به مې په ښه او اسانه ډول زده کوونکي پوه شوي وای؟

4. د زده کړې د موادو ارزونه: کله-کله د کتابونو محتوی هم مشکله او یا بې اړیکې وي. د تدریس په وخت کې هم کله-کله له متنوع موادو څخه کار اخستل ممکن وی، نو دا باید هم وکتل شي چې کوم مواد ښه کار ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدرمنو ښوونکو!

ایا د ستاسو ټول زده کوونکي په یوه شان تکړه دي؟ څنګه پوهیږي؟

په یاد مو وي چه هر څوک د زده کړې وړتیا لري، خو په مختلفو طریقو او د انسانانو د زده کړې د چټکتیا اندازه هم فرق سره لري.

که یوه زده کوونکي مو څه نه وي زده کړې، څوک به ملامت بولی؟ پخپله زده کوونکی؟ او که تاسې پخپله؟ او که والدین؟ ولې؟

په یوه درس کې د زده کړه لپاره وضع شوو موخو ارزونه: کله چې د یو درسي واحد لپاره موخې ټاکل کیږي نو د هغو د اندازه کولو لپاره هم باید واضحې لارښوونې موجودي وي. موخې کیدای شي د پوهې (معلومات) ترلاسه کول وي، یا یو مهارت حاصلول وي او یا هم یو ډول ذهنیت پیداکول وي. د درس په پای کې ارزونه هم باید د دغوو موخو لاسته راوړلو په اړه وي. مثلاً که د ژبې په درس کې د حضرت عمرفاروق (رض) کیسه د درس موضوع وي، نو د ژبې د یو درس په حیث به لیک، لوست، د لغاتو د ذخیرې زیاتوالي او یا هم ګرامري جوړښتونه د درس معلوماتې موخه وي. برسیره پردې نومونه او نیټې به هم د معلوماتې موخو یوه برخه وي. د اخلاقي ارزښتونو د خپلولو په توګه به د ښه حاکم ښه صفات (زړه سوی، د مسؤلیت احساس او نور) مطلوبه موخه وي، چې له زده کوونکو سره دا ذهنیت پیداشي چې ښه حاکم باید څنګه وي او داچې له غریبو خلکو سره مرسته کول یو اخلاقي کار دی. ښوونکي باید د ارزونې په وخت کې دغه موخې په نظر کې ولري.

د درسي موخو د ارزولو لپاره ځینې مثالونه په لاندې توګه کیدای شي.

1. د ساده پوښتنو څخه کار اخستل، مثلاً په پورتني مثال کې د لغاتو معنی، متضاد او مشابه لغاتونه او نور. کیدای شي دا کار هم په مختلفو لارو تر سره شي.

2. د زده کړې د تحکیم فعالیتونه هم د ارزونې لپاره کاریدای شي، مثلاً تمثیلول، له درس څخه پوښتنې جوړول، په بل عبارت ویل، کیسه جوړول، کیسې تکمیلول او نور، مثلاً په پورته مثال کې دیوې ډرامې جوړول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. عمليي اجرا کول، تحليلول، نتيجه ګيری، پرتلنه، له ټولګي څخه د باندې نمونې ښودل او نور، مثلاً د پورتنۍ کيسې څخه څه نتيجه اخيستل کيږي، څه معنی لري، حضرت عمر فاروق(رض) ولې لومړی د ماشومانو مور ته ځان ور ونه پيژانده؟ زموږ په معاصر تاريخ کې داسې نمونې شته؟ او نور.

د ښوونکي د خپل تدريس ارزونه

قدرمنو ښوونکو د لاندې مقولې معنې څه ده:

(په تدريس کې يا دا چې ښوونکي او زده کوونکي دواړه يو څه زده کوي او يا داچې هيڅ يو هم څه نه زده کوي).

لکه چې مخکې وويل شول که ټول زده کوونکي او يا يو څو زده کوونکي درس زده نه کړي، نو دا ددې معنا نلري چې هغه د زده کړې وړتيا نلري، بلکې په دې صورت کې ښوونکی بايد فکر وکړی چې زما په تدريس کې به څه نقص موجود وو- څنګه يې بايد تدريس کړم، چې د ټولو زده شي؟ په بل عبارت ښوونکي بايد د خپل تدريس ارزونه وکړي. د تدريس د ارزولو لپاره د لاندې په شان پوښتنې کولای شو:

- آيا ټول زده کوونکي په اسانه پوه شول، که نه؟ ولې؟ څنګه پوه شم، چې دوی پوه شوي او په اسانی يې زده کړل؟

- ايا موضوع او د تدريس طريقه د زده کوونکو د زده کړې لپاره مناسبې وي؟

- په بل ډول يې څنګه تدريس کړم چې زده کړه اسانه او ښه شي؟

- که د تدريس دغه تجربه بريالی وي، نو نورو ښوونکو ته هم بايد ووايی.

- نه پوهيږم چې څه وکړم او څرنګه يې تدريس کړم، څوک مرسته راسره کولاي شي؟

- څنګه به دا پيدا کړم چې زده کوونکي په کوم ډول تدريسولو خوشحاله او ښه زده کړه کولای شي؟ او نور.

ښوونکو ته مشوري:

١- تاسې د لسان په مضمون کې د سيد جمال الدين افغان د عنوان موضوع تر تدريس وروسته، کوم ډول پوهه ارزوی؟ څنګه يې ارزوی؟ کومې پوښتنې او يا عملي لاره به له تاسې سره مرسته وکړي چې ښه پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شی، چې زده کوونکو مو د درس ټاکلې موخې تر لاسه کړي دي؟ معلوماتي او اخلاقي موخې به څه وي او کوم ډول پوښتنې به مناسبې وي؟

۲- که په دې ټولګي کې مو یو څو تکړه زده کوونکي ستړي معلومیدل، ستاسې په نظر به د دوی د ستړتیا علت څه وي؟ که د دوی د ستړتیا کیدلو علت د درس اسانوالي وي، نو تاسې به خپل تدریس څنګه وبولي (مناسب که نامناسب)؟ که په دې ټولګي کې د یو شمیر زده کوونکو درس نه وي زده شوی او دا ځکه چې دوی د لوستلو او له لوست څخه د مفهوم اخستلو په هکله ستونزې درلودې، او تاسې له زده کوونکو څخه غوښتي وي چې کتاب ولولي او درس زده کړي، نو په دې صورت کې به تاسې خپل تدریس څنګه بولی؟

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library